

รายงานการศึกษากลุ่ม
(Group Project)

เรื่อง ยุทธศาสตร์มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย:
กรณีศึกษาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในช่วงโควิด-19

จัดทำโดย กลุ่มที่ 3 รุ่นที่ 14

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 14 ปี 2565
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษากลุ่ม (Group Project)

เรื่อง ยุทธศาสตร์มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย:
กรณีศึกษาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในช่วงโควิด-19

จัดทำโดย กลุ่มที่ 3 รุ่นที่ 14

1. นายดนนท์	เชาว์วิศิษฐ์
2. นางสาววัลลภา	จิตรสมบูรณ์
3. นางพิมพ์พิริย์	มณีรัตน์
4. นายระพีพงศ์	บรรจงศิลป์
5. นายร่มเดช	พิศาลพงศ์
6. นางณัฐจิรา	กระแสรสาร
7. นายจักรพันธ์	ยุวรี
8. นางสาววรมน	สินสุวรรณ
9. นางสาวจิระพร	จิระนนทกิจ
10. นายมาฆะ	ภูจินดา
11. นางสาวหิรัญญา	สระสม

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 14 ปี 2565

สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....

(นางสาวปทุมวดี อิ่มทั่ว)

ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....

(ดร. ธนาวิษณุ จินดาประดิษฐ์)

ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรรวมทั้งอาหารรายใหญ่ของโลก ขณะที่จีนก็เป็นประเทศผู้นำเข้าสินค้าเกษตรรายใหญ่ที่สุดในโลก และเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของไทยมาตั้งแต่ปี 2556 รวมทั้งเป็นตลาดใหญ่อันดับ 1 สำหรับสินค้าเกษตรส่งออกของไทย โดยในช่วงปี 2562-2564 สินค้าเกษตรไทยที่ส่งออกไปจีนมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 21.87 ของการส่งออกสินค้าเกษตรทั้งหมดของไทย โดยผลไม้เป็นสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงที่สุด ซึ่งในปี 2564 มีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 13.64 ของมูลค่าการส่งออกรวมจากไทยไปจีน

ในช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) การขนส่งผลไม้จากไทยไปจีนโดยเส้นทางทางบกผ่านประเทศเพื่อนบ้าน (สปป. ลาว และเวียดนาม) ได้รับความนิยมนำเข้าอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีความรวดเร็วและต้นทุนต่ำ อย่างไรก็ตาม ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคดังกล่าว จีนได้ยกระดับความเข้มงวดของมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาด โดยเฉพาะต่อสินค้าที่นำเข้ามาผ่านห่วงโซ่ควบคุมความเย็น ทำให้เกิดปัญหาการปิดด่านและการจรรยาที่แออัดบริเวณด่านทางบก จนสร้างความเสียหายต่อผลไม้นำเข้า รวมทั้งมีการระงับการนำเข้าผลิตภัณฑ์ของบริษัทที่ตรวจพบเชื้อ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสินค้าผลไม้นำเข้าจากไทย โดยที่ผ่านมานี้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องทั้งในไทยและในจีนต่างได้ร่วมมือกันผลักดันการแก้ปัญหาผ่านการดำเนินการต่าง ๆ ทั้งการหยิบยกขึ้นหารือในระดับสูง การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลไม้ การบริหารจัดการเส้นทางขนส่ง การบูรณาการการทำงานร่วมกันของหน่วยงานไทยในจีน ตลอดจนการดำเนินการเชิงการตลาด เป็นผลให้ในภาพรวม การส่งออกผลไม้ไทยไปยังจีนยังคงมีมูลค่าและปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี เมื่อคาดการณ์แนวโน้มตลาดการส่งออกผลไม้ไปจีนในอนาคต ก็จะสามารถเห็นว่า ยังน่าจะมีความท้าทายต่าง ๆ อยู่อีกมาก ไม่ว่าจะเป็นมาตรการด้านสุขอนามัยของจีนที่มีแนวโน้มจะเข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะจากนโยบาย Dynamic zero-COVID ของจีน ปัญหาภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นจากประเทศเพื่อนบ้าน อุปสรรคด้านการควบคุมคุณภาพและสุขอนามัยในการขนส่งสินค้า รวมทั้งจากการเปลี่ยนแปลงของนโยบายเศรษฐกิจและสภาพสังคมในจีน ซึ่งความท้าทายเหล่านี้ อาจส่งผลกระทบต่อ การส่งออกสินค้าผลไม้ไทยไปจีนในระยะยาว การศึกษาฉบับนี้จึงมุ่งที่จะหา แนวทางแก้ไข ปัญหาและยกระดับการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน ทั้งในมิติของกระบวนการผลิตและส่งออกและมิติ กลยุทธ์ทางการตลาด

รายงานการศึกษานี้ได้ใช้โมเดล SWOT และ PESTEL เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความท้าทายในหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการเมือง

เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม หรือกฎหมาย โดยได้นำผลการวิเคราะห์ SWOT และ PESTEL มาประมวลหาแนวทางแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน ซึ่งได้แก่ (1) การรับมือกับความไม่แน่นอนของนโยบายจีนว่าด้วยการนำเข้าผลไม้ (2) การรับมือกับมาตรการกีดกันทางการค้าของประเทศที่เป็นทางผ่านผลไม้ไทยไปจีน และ (3) การปรับปรุงภาพลักษณ์ผลไม้ไทยในสายตาผู้บริโภคจีน

ทั้งนี้ แนวทางแก้ไขปัญหาลักษณะข้างต้นจะมีทั้งที่เป็นเชิงรุกและเชิงรับ โดยมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์สำคัญของไทยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (ก) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (ข) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) (ค) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (2) ประเด็นการต่างประเทศ (พ.ศ. 2561-2580) และ (ง) ยุทธศาสตร์การพัฒนาผลไม้ไทย พ.ศ. 2565-2570

รายงานการศึกษานี้ยังได้เสนอแนะการนำแนวทางแก้ปัญหาไปปฏิบัติในรูปกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินงานร่วมกันโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยในส่วนของการผลิตและส่งออกผลไม้คุณภาพสูงปลอดภัยได้มาตรฐานและถึงมือผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว ได้นำเสนอใน 2 มิติ กล่าวคือ มิติการผลิตและมิติการคัดแยก บรรจุ และขนส่ง ขณะที่ในส่วนของการยกระดับกลยุทธ์การตลาดของผลไม้ไทย ได้นำเสนอใน 2 มิติ ได้แก่ มิติการพัฒนาภาพลักษณ์และมูลค่าเพิ่มของผลไม้ไทยและมิติการขยายตลาดและแสวงหาตลาดใหม่ ในขณะเดียวกัน ก็วิเคราะห์ถึงปัจจัยและความท้าทายที่จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการนำแนวทางแก้ปัญหาไปสู่การปฏิบัติ ทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ โดยได้นำเสนอแนวทางการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากความท้าทายดังกล่าวด้วย

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมจากรายงานการศึกษานี้สำหรับการแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในระยะยาว ได้แก่ (1) การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลไม้เพื่อส่งออกของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้และสนับสนุนเกษตรกรและผู้ประกอบการ (2) การแสวงหาเทคโนโลยีเพื่อช่วยยกระดับการผลิตภาคเกษตรให้สามารถควบคุมคุณภาพและปริมาณให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด (3) การใช้เทคโนโลยีและระบบสารสนเทศในการบริหารจัดการตลอดทั้งกระบวนการจนถึงมือผู้บริโภค (4) การเพิ่มช่องทางการส่งออกและกระจายสินค้าให้หลากหลายยิ่งขึ้น ซึ่งจะรวมถึงการเจรจากับจีนในประเด็นต่าง ๆ (5) การพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายคมนาคมและโลจิสติกส์กับจีนทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศให้ใกล้ชิดและไร้รอยต่อยิ่งขึ้น (6) การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพต่อผู้บริโภคจีน (7) การสร้างแบรนด์สินค้า โดยนำเสนอเรื่องราวเพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ในตลาดจีนและยกระดับภาพลักษณ์ผลไม้ไทย (8) การพัฒนาสินค้าให้มีความหลากหลายสำหรับการแปรรูปและการใช้ประโยชน์ รวมทั้งพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ตอบสนองรสนิยมและการใช้ของผู้บริโภค รวมทั้งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (9) การแสวงหาตลาด

ที่กว้างและหลากหลายยิ่งขึ้นทั้งในเงินเองและในประเทศอื่น และ (10) การใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี และช่องทางออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในจีนในการส่งเสริมการขายให้เข้าถึงผู้ซื้อได้อย่างกว้างขวางทั่วถึงยิ่งขึ้น

ในบทสุดท้ายของการศึกษา ได้มีการนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง เกษตรกรผู้ผลิต และผู้ประกอบการ) ขณะเดียวกัน ก็ได้ประเมินถึง บทเรียนที่ได้รับจากการทำการศึกษานี้ ที่ได้มีการประยุกต์ใช้ข้อคิดและมุมมองที่ได้รับจากการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต (นบท.) รุ่นที่ 14 ตลอดระยะเวลา 2 เดือน

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาของกลุ่มฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต (นบท.) รุ่นที่ 14 ปี 2565 เพื่อศึกษาและนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และนโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย โดยได้หยิบยกประเด็นการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากมีความสำคัญอย่างสูงต่อการส่งออกสินค้าเกษตรของไทยและเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานในความรับผิดชอบของหน่วยงานต้นสังกัดของสมาชิกกลุ่ม อันประกอบด้วย กระทรวงการคลัง กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คณะผู้ศึกษาขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่าน ได้แก่ ดร. ธนาวิษญู จินดาประดิษฐ์ กรรมการผู้จัดการ บริษัท แอทไวส์ คอนซัลติ้ง จำกัด และอาจารย์ปทุมวดี อิมทั่ว อัครราชทูตที่ปรึกษา สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ แนวทาง ข้อมูล และมุมมองความเห็นที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดทำรายงานและการพัฒนาทักษะการเป็นนักบริหารการทูต ทั้งในด้านการคิดวิเคราะห์และการนำข้อมูลและความเห็นไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานจริงต่อไป รวมทั้งยังได้ให้กำลังใจอย่างอบอุ่นตลอดสองเดือนที่ผ่านมา เป็นผลให้รายงานการศึกษาของกลุ่มฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ด้วยดี

นอกจากนี้ คณะผู้ศึกษาขอขอบพระคุณผู้อำนวยการสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการและขอขอบคุณทีมงานของสถาบันฯ ทุกท่านที่ได้เปิดโอกาสและให้การสนับสนุนการจัดทำรายงานการศึกษา กลุ่ม รวมถึงอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดีตลอดระยะเวลาการเข้ารับการอบรม พร้อมทั้งขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาของสมาชิกกลุ่มทุกคนที่สนับสนุนการเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรนี้ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้บริหารที่มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ต่อไป

รายงานการศึกษาของกลุ่มฉบับนี้ยังได้รับการสนับสนุนข้อมูลจากแหล่งที่มาและความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งล้วนมีส่วนช่วยให้การจัดทำรายงานดำเนินไปได้ด้วยดี คณะผู้ศึกษาจึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

กล่าวได้ว่า รายงานการศึกษาของกลุ่มฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจและความร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกในกลุ่ม จึงขอขอบคุณครอบครัว มิตรสหาย และผู้ที่ให้การสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงสมาชิกหลักสูตร นบท. ทุกท่านสำหรับมิตรภาพและการสนับสนุนต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน

ท้ายสุดนี้ คณะผู้ศึกษาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษากลุ่มฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการส่งออกสินค้าเกษตรของไทย รวมถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งในเชิงวิชาการและการปฏิบัติงานจริงในอนาคตต่อไป

คณะผู้ศึกษา กลุ่มที่ 3
กันยายน 2565

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ณ
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่ 1 สภาพทั่วไปของปัญหา	1
1.1 ปัญหาของไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับด้านมาตรฐานสินค้าปลอดภัย	2
1.2 สถานการณ์การส่งออกสินค้าเกษตรไทยไปจีน	4
1.3 มาตรการของจีนด้านสุขอนามัยในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19	8
1.4 การแก้ไขปัญหาของภาครัฐไทย	10
บทที่ 2 การคาดการณ์แนวโน้มการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในอนาคต	17
2.1 มาตรการด้านสุขอนามัยของจีนที่มีแนวโน้มเข้มงวดมากขึ้น	17
2.2 ปัญหาคู่แข่งจากประเทศเพื่อนบ้าน	18
2.3 อุปสรรคในการขนส่งสินค้า (ในแง่ของการควบคุมคุณภาพและสุขอนามัยในการส่งออก)	20
2.4 ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนที่เน้นการพึ่งตนเองมากขึ้น	22
บทที่ 3 แนวทางแก้ปัญหาและ/หรือการพัฒนา	24
3.1 การวิเคราะห์ SWOT	24
3.2 การวิเคราะห์ PESTEL	30
3.3 การนำผลการวิเคราะห์ SWOT และ PESTEL มาหาแนวทางแก้ไขปัญห การส่งออกผลไม้ไทยไปจีน	33
3.4 ข้อมูลและเหตุผลที่สนับสนุนความเหมาะสมของโจทย์/เป้าหมายหลัก	35
บทที่ 4 การนำแนวทางการแก้ไขสู่การปฏิบัติ	39
4.1 สรุปภาพรวมของโจทย์หลัก โจทย์รอง และแนวทางการแก้ไข	39
4.2 การนำแนวทางแก้ไขไปปฏิบัติ และหน่วยงานรับผิดชอบที่เป็น เจ้าภาพหลักและรองในการขับเคลื่อน	42
4.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำแนวทางการแก้ไขสู่การปฏิบัติ	45
4.4 ความท้าทายในการนำแนวทางแก้ไขไปปฏิบัติ	47

	ญ
บทที่ 5 บทสรุปในภาพรวม	49
5.1 สรุปภาพรวม	49
5.2 บทเรียนที่เรียนรู้จากการทำรายงาน	55
บรรณานุกรม	57
ภาคผนวก	60
ก. โครงสร้างสินค้าออกของไทย ปี 2555-2565 (มกราคม-กรกฎาคม)	61
ข. สถานการณ์การค้าไทย-จีน (ปี 2563-เดือนมิถุนายน 2565)	62
ค. สินค้าส่งออก 15 อันดับแรกของไทยไปจีน ระหว่างปี 2563-เดือนมิถุนายน 2565	63
ง. มูลค่าการค้าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ปี 2562-2564	64
จ. มูลค่าและอันดับการส่งออกสินค้าเกษตรไปสาธารณรัฐประชาชนจีน 20 อันดับแรก ปี 2562-2564	65
ฉ. แหล่งนำเข้าสินค้าเกษตรของจีน 20 อันดับ ปี 2562-2564	67
ช. สถานการณ์การส่งออกผลไม้ และมาตรการบริหารจัดการผลไม้ ปี 2565	68
คณะผู้จัดทำ	69

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT

24

บทที่ 1

สภาพทั่วไปของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม เป็นคำกล่าวที่ได้ยินสืบทอดกันมาหลายยุคสมัย แม้การพัฒนาทางเศรษฐกิจในด้านอื่นจะก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับในเวลาต่อมา ไม่ว่าจะเป็นด้านอุตสาหกรรม หรือการท่องเที่ยว แต่โดยรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมแล้ว เกษตรกรรมยังคงเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่หล่อเลี้ยงและขับเคลื่อนประเทศ ทั้งในมิติของ (1) ความมั่นคง โดยความมั่นคงทางอาหาร นับเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและประเทศสามารถพัฒนาไปข้างหน้าได้ (2) เศรษฐกิจ โดยสามารถเลี้ยงประชาชนภายในประเทศและนำรายได้มาสู่ประเทศผ่านการส่งออก สินค้าเกษตร และ (3) สังคม โดยปัจจุบันเกษตรกรรมยังคงเป็นหนึ่งในกลุ่มอาชีพใหญ่ของชาวไทยและเป็นผู้สร้างคุณูปการให้แก่ความมั่นคงและรายได้ของประเทศข้างต้น จึงเป็นสามปัจจัยที่เกื้อกูลซึ่งกัน และกัน

จากสถิติในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา (ปี 2555-2564) การส่งออกสินค้าเกษตรและสินค้า อุตสาหกรรมการเกษตรมีสัดส่วนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 17.03 ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด นำรายได้ เข้าประเทศไทย 400,509.38 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และล่าสุด ในรอบ 7 เดือนแรกของปี 2565 (มกราคม- กรกฎาคม) มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 17.78 และมีมูลค่าการส่งออกคิดเป็น 30,727.96 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยมีอัตราการขยายตัวของการส่งออกสินค้าเกษตรและสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตรคิดเป็นร้อยละ 7.83 และร้อยละ 29.33 ตามลำดับ¹

ในขณะที่การส่งออกสินค้าเกษตรยังคงเป็นหนึ่งในองค์ประกอบใหญ่ของการส่งออกไทย แต่ด้วยบริบท มาตรฐาน และความต้องการของผู้บริโภคที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ทำให้สินค้าเกษตร ของไทยอยู่ในสถานะที่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ อาทิ คู่แข่งที่เพิ่มขึ้น มาตรการกีดกัน ทางการค้าที่มีใช้ภาษี (non-tariff barriers: NTBs) ของประเทศคู่ค้า และการที่ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูล ได้ง่ายขึ้น เป็นผลให้ใส่ใจและนิยมที่จะบริโภคผลิตภัณฑ์อาหารที่ปลอดภัย มีคุณภาพ และมีมาตรฐาน สูงขึ้น รวมถึงต้องมีกระบวนการการผลิตที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือค่านิยมสากล เช่น การใช้

¹ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, โครงสร้างสินค้าออกของไทย ปี 2535-2565 (มกราคม-กรกฎาคม), กระทรวงพาณิชย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=ExportStructure&Lang=Th>.

แรงงานเด็ก และในขณะที่เทคโนโลยียิ่งก้าวไปข้างหน้า กระแสความต้องการบริโภคสินค้าที่เป็นธรรมชาติ ปราศจากสารเคมีปรุงแต่ง รวมไปถึงการติดต่อทางชีวภาพและพันธุกรรม ก็ทำให้ความนิยมในสินค้าเกษตร หรือผลิตภัณฑ์อาหารเกษตรเพิ่มสูงขึ้น แต่ก็แน่นอนว่า ต้องสอดคล้องกับความต้องการข้างต้นด้วย

ดังนั้น หากสามารถพัฒนาสินค้าไทยให้เป็นสินค้าที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลได้ว่าเป็นสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยสูง ก็ย่อมจะช่วยเพิ่มโอกาสและลดความเสี่ยงให้สินค้าเกษตรของไทยได้ อีกทั้งยังจะช่วยเพิ่มโอกาสให้กับเกษตรกรและผู้ประกอบการภายในประเทศ รวมไปถึงส่งเสริมภาพลักษณ์ประเทศผู้ส่งออกที่มีมาตรฐานสูงของประเทศไทยในภาพรวมด้วย

รายงานการศึกษาฉบับนี้จึงมุ่งที่จะศึกษาหนึ่งในแนวทางสำคัญที่จะสามารถยกระดับสินค้าเกษตรของประเทศไทยให้ก้าวหน้าไปอีกขั้นและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเป็นไปตามที่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) วางแนวทางไว้ กล่าวคือ การพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย โดยจะหยิบยกการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) มาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากสามารถแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาที่เป็นรูปธรรมและเกิดผลกระทบต่อ การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยโดยตรงและชัดเจนจากการที่เงินเป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญลำดับต้นของไทย ในขณะเดียวกัน การใช้มาตรการที่เข้มงวดของจีนในช่วงโควิด-19 ที่ส่งผลต่อการกำหนดมาตรฐานที่สูงขึ้นอย่างมากต่อการนำเข้าสินค้าเกษตรต่างชาติ จะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงมิติที่สินค้าเกษตรไทยจะต้องปรับตัวในประเด็นคุณภาพและมาตรฐานสินค้าปลอดภัยต่อไป

1.1 ปัญหาของไทยในปัจจุบันเกี่ยวกับด้านมาตรฐานสินค้าปลอดภัย

ปัจจุบัน แม้ไทยจะเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตร รวมถึงสินค้าอาหารรายใหญ่ของโลก แต่ก็คงต้องยอมรับว่า ในแง่มุมมองของมาตรฐานสินค้าที่ปลอดภัยนั้น สินค้าไทยยังมีช่องว่างที่จะสามารถพัฒนาและปรับปรุงให้ดีขึ้นได้อีกพอสมควร โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาว่า มาตรฐานหลายประการมิใช่มาตรฐานที่ไทยจะกำหนดขึ้นเองได้ จำเป็นต้องสอดคล้องกับมาตรฐานสากลและมาตรฐานที่ประเทศตลาดส่งออกของไทยเป็นผู้กำหนด ซึ่งอาจจะเข้มงวดเท่ากับหรือมากกว่ามาตรฐานสากลก็เป็นได้ การผลักดันให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย² จึงถือเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและจำเป็นยิ่ง

² สภาพปัญหาความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกษตร หมายถึง การปนเปื้อนสารเคมีและจุลินทรีย์ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ การปนเปื้อน ในผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรทั้งในระหว่างการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวและการขนส่ง การปนเปื้อนของสารปฏิชีวนะตกค้างในผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำและปศุสัตว์ สารที่เกิดจากเชื้อราในถั่วลิสง ข้าวโพด และการใช้วัตถุเจือปนเพื่อการถนอมอาหารอย่างผิดวิธี โดยสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรไม่ปลอดภัย ประกอบด้วย

จากข้อมูลดัชนีความมั่นคงทางด้านอาหาร (Global Food Security Index: GFSI) ที่จัดทำโดย The Economist Intelligence Unit (EIU) เมื่อปี 2564 ซึ่งประเมินจาก 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ประชาชนสามารถหาซื้ออาหารได้ง่าย (2) ความพร้อมและความพอเพียงด้านอาหาร (3) คุณภาพและความปลอดภัย และ (4) ทรัพยากรธรรมชาติในการผลิตอาหารค่อนข้างมีความยืดหยุ่น พบว่า ในภาพรวม ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 51 จากทั้งหมด 113 ประเทศ โดยมีคะแนนด้านคุณภาพและความปลอดภัยด้านอาหารอยู่ที่ 59.5 คะแนน (ลำดับที่ 73) ซึ่งเป็นคะแนนต่ำกว่าประเทศคู่ค้าหลัก รวมถึงจีน โดยจีนมีคะแนนอยู่ที่ 71.4 คะแนน (ลำดับที่ 56)³ ข้อมูลข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นว่า ไทยยังต้องปรับปรุงมาตรฐานความปลอดภัยให้ดีขึ้น เพื่อให้ทัดเทียมกับประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยด้วย

ประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลเพื่อควบคุมและการป้องกันปัญหาความไม่สะอาดปลอดภัยในอาหาร โดยการดำเนินงานของทั้งภาครัฐและเอกชนเกิดการกระทำในหลายมาตรฐาน โดยขึ้นอยู่กับว่าสินค้าอาหารชนิดนั้น ๆ มีส่วนเกี่ยวข้องกับหน่วยงานใด⁴

ทั้งนี้ ปัจจุบัน นอกจากมาตรฐาน GMP แล้ว ประเทศไทยยังได้กำหนดให้มีการรับรองมาตรฐาน Good Agricultural Practice (GAP)⁵ ซึ่งที่ผ่านมา ใช้มาตรฐาน GAP ของกรมวิชาการเกษตร ในการตรวจรับรองแปลง โดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้พัฒนา มาตรฐาน GAP สำหรับพืชอาหาร (มกษ. 9001-2552) ปรับปรุงและประกาศใช้ในปี 2552 โดยอ้างอิง และเทียบเคียงมาตรฐาน Codex มาตรฐานอาเซียน (ASEAN) และมาตรฐานกรมวิชาการเกษตร และ

(1) เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และทักษะในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย (2) เกษตรกรขาดแรงจูงใจและทัศนคติที่ดีในการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย และ (3) ขาดความเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้บริโภค ทำให้ตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยในประเทศไทยมีจำกัด (ดร.ปริญญญา จันทศรี, มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://stri.cmu.ac.th/article_detail.php?id=35)

³ The Economist Group, Global Food Security Index 2021, [Online], Available from: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/Index>.

⁴ ญัตติฯ วังศุขเดช, ปัญหาทางกฎหมายด้านการควบคุมระบบคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร, (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2562), หน้า 93-94.

⁵ ระบบมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice: GAP) คือ การปฏิบัติเพื่อป้องกันหรือลดความเสี่ยงของอันตรายที่เกิดขึ้นระหว่างการเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเหมาะสมต่อการบริโภค (นลินทิพย์ เพณี, มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย: การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) พืชอาหาร, สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, [ออนไลน์], 2562, แหล่งที่มา: https://alc.doae.go.th/wp-content/uploads/2019/11/GAP-foodcrop_-gsk27พย62edit.pdf.)

ในปัจจุบัน ได้มีการใช้ มกษ. GAP พืชอาหาร (มกษ. 9001-2564)⁶ ดังนั้น ทั้งภาครัฐและเอกชน จึงควรให้ความสำคัญและร่วมมือกันเกี่ยวกับการนำ GAP มาส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจในภาค การเกษตรของประเทศ⁷ อย่างไรก็ตาม การขึ้นทะเบียน GAP ยังคงเป็นมาตรการสมัครใจมิใช่มาตรการ บังคับของประเทศ ดังนั้นสินค้าส่งออกของไทยจึงต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของประเทศคู่ค้า

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ปัจจุบันการผลิตสินค้าเกษตรและสินค้าอาหารของไทยยังคง ต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงอีกพอสมควร ทั้งในด้าน (1) การบูรณาการการใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (2) การสนับสนุนของภาครัฐในการเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตรของไทยให้เป็นสินค้าเกษตร ปลอดภัย (3) การรณรงค์เพิ่มความเข้าใจและสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการเพาะปลูก สินค้าเกษตรปลอดภัย (4) การรณรงค์ให้ผู้ประกอบการตระหนักถึงความสำคัญของการผลิตสินค้าเกษตร ปลอดภัย และ (5) การรณรงค์ให้ผู้บริโภคภายในประเทศสนใจการบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย เพื่อให้ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ซึ่งจะทำได้สามารถยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรของไทย ในองค์กรและสร้างมาตรฐานที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและกระแสมติความนิยมของผู้บริโภคทั่วโลกได้

1.2 สถานการณ์การส่งออกสินค้าเกษตรไทยไปจีน

1.2.1 สถานการณ์การค้ารวมไทย-จีน (ปี 2562-2564)

จีนเป็นประเทศคู่ค้าอันดับที่ 1 ของไทยตั้งแต่ปี 2556 โดยในช่วงปี 2562-2564 การค้าระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมีมูลค่าเฉลี่ยปีละ 2,757,165 ล้านบาท จำแนกเป็นมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยปีละ 999,296 ล้านบาท และมูลค่าการนำเข้าเฉลี่ยปีละ 1,757,869 ล้านบาท โดยเป็นมูลค่าการค้าสินค้าเกษตรเฉลี่ยปีละ 348,254 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 12.63 ของมูลค่าการค้ารวมทุกสินค้า ทั้งนี้ ในภาพรวมไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้าให้กับสาธารณรัฐ ประชาชนจีน⁸

⁶ ครอบคลุมข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่สำคัญสำหรับการผลิตพืชเพื่อเก็บเกี่ยวผลิตผลสำหรับใช้เป็นอาหารทุก ขั้นตอนของการผลิต ในระดับฟาร์มและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งมีการบรรจุ และ/หรือรวบรวมผลิตผลเพื่อ จำหน่าย วัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ผลิตผลที่ปลอดภัย มีคุณภาพเหมาะสมในการบริโภค โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของผู้ปฏิบัติงาน (นลินทิพย์ เพณี, อ้างแล้ว.)

⁷ ดร.ปริญญญา จันทศรี, อ้างแล้ว.

⁸ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, การค้าระหว่างประเทศของไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน, กระทรวงพาณิชย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSummary>.

1.2.2 สถานการณ์การค้าสินค้าเกษตรไทย-จีน (ปี 2562-2564)

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นผู้นำเข้าสินค้าเกษตรที่ใหญ่ที่สุดในโลกและเป็นประเทศคู่ค้าสินค้าเกษตร⁹ อันดับที่ 1 ของไทย ในระหว่างปี 2562-2564 สัดส่วนการค้าสินค้าเกษตรไทย-จีน คิดเป็นร้อยละ 19.29 ของมูลค่าการค้าสินค้าเกษตรของไทยกับโลก โดยเมื่อปี 2562 มีมูลค่าการค้าสินค้าเกษตร 287,490 ล้านบาท และมีมูลค่าเพิ่มขึ้นต่อเนื่องในปี 2563 และ 2564 เป็นมูลค่า 310,785 ล้านบาท และ 446,488 ล้านบาท ตามลำดับ คิดเป็นมูลค่าการค้าสินค้าเกษตรเฉลี่ยปีละ 348,254 ล้านบาท โดยมีอัตราการการค้าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 24.62 ต่อปี ทั้งนี้ ไทยเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้ามาโดยตลอด¹⁰

ในด้านการส่งออก สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นตลาดส่งออกสินค้าเกษตรอันดับที่ 1 ของไทยเช่นกัน ในช่วงปี 2562-2564 สัดส่วนการส่งออกไปสาธารณรัฐประชาชนจีน คิดเป็นร้อยละ 21.87 ของมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรไปโลก โดยเมื่อปี 2562 มีมูลค่า 219,649 ล้านบาท และมีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี 2563 และ 2564 เป็น 242,171 ล้านบาท และ 374,479 ล้านบาท ตามลำดับ คิดเป็นมูลค่าการส่งออกเฉลี่ยปีละ 278,766 ล้านบาท โดยมีอัตราการส่งออกเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 30.57 ต่อปี

1.2.3 ภาพรวมการค้าสินค้าผลไม้ของจีน

ตามสถิติของสำนักงานศุลกากรแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (General Administration of Customs of the People's Republic of China: GACC) การค้าสินค้าผลไม้ (ผลไม้สดและผลไม้แห้ง) ของจีนในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเมื่อปี 2564 การนำเข้าและส่งออกสินค้าผลไม้ของจีนมีปริมาณ 11.23 ล้านตัน มูลค่ารวม 22,230 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยขยายตัวเพิ่มจากปี 2563 ร้อยละ 5.05 และร้อยละ 16.02 ตามลำดับ อีกทั้งยังทำสถิติขาดดุลสูงเป็นประวัติการณ์อยู่ที่ 9,564 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ในส่วนของ การนำเข้านั้น ในปีดังกล่าว จีนนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศเพิ่มขึ้นจำนวนมาก โดยนำเข้าในปริมาณ 7.47 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่า 15,897 ล้านดอลลาร์สหรัฐ มากเป็นอันดับ 3 ของโลก สินค้าผลไม้ลำดับต้นที่จีนนำเข้าเมื่อปี 2564 ได้แก่ กัญหยอม (ปริมาณการนำเข้า คิดเป็นร้อยละ 24.96 ของการนำเข้าทั้งหมด และมูลค่าการนำเข้า คิดเป็นร้อยละ 6.54 ของการนำเข้าทั้งหมด) และทุเรียน (ปริมาณการนำเข้า คิดเป็นร้อยละ 11 ของการนำเข้าทั้งหมด และมูลค่าการนำเข้า คิดเป็นร้อยละ 26.45 ของการนำเข้าทั้งหมด โดยในช่วงที่ผ่านมา ทุเรียนสดได้รับความนิยมสูงขึ้นมาก

⁹ สินค้าเกษตร หมายถึง สินค้าเกษตรตามพิกัดศุลกากรตอนที่ 01-24 (สินค้าเกษตรและประมง) และ 4001 (ยางพารา)

¹⁰ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, การค้าระหว่างประเทศของไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน, อ้างแล้ว.

โดยขึ้นจากสถิติอันดับที่ 5 เมื่อปี 2559 มาอยู่ที่อันดับที่ 1 เมื่อปี 2563 ได้ในเวลาเพียง 5 ปี) นอกจากนี้ ยังมีแก้วมังกร เซอร์รี่ ลำไยสด และมะพร้าว เป็นต้น¹¹

โดยจีนนำเข้าผลไม้จากไทยเป็นอันดับ 1 คิดเป็นมูลค่า 6,445 ล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือร้อยละ 40.81 ของการนำเข้าผลไม้ทั้งหมด ซึ่งผลไม้ไทย 5 อันดับแรกที่จีนนำเข้า ได้แก่ ทูเรียน (ร้อยละ 39) ลำไย (ร้อยละ 22) มังคุด (ร้อยละ 11) มะพร้าว (ร้อยละ 16) และส้มโอ (ร้อยละ 1) โดยนำเข้าทูเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 40.25 ลำไยเพิ่มขึ้นร้อยละ 36.77 และมะพร้าวอ่อนเพิ่มขึ้นร้อยละ 35.79¹²

ทั้งนี้ ในช่วงก่อนปี 2561 จีนอยู่ในสถานะได้ดุลการค้าสินค้าผลไม้ อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพลของสถานการณ์การบริโภคที่ยกระดับขึ้นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทำให้ปริมาณการนำเข้าสูงกว่าปริมาณการส่งออก

1.2.4 การส่งออกสินค้าผลไม้ไทยไปจีน

การส่งออกสินค้าเกษตรไปจีนนั้น จะต้องได้รับการอนุญาตเป็นรายประเภท จากทางการจีน โดยในส่วนของสินค้าผลไม้ นั้น เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2565 GACC ได้ออกประกาศฉบับล่าสุดเกี่ยวกับรายชื่อ 48 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจ และประเภทผลไม้ที่ได้รับอนุญาตให้ส่งออกไปจำหน่ายในประเทศจีนโดยไทยได้รับอนุญาตให้ส่งออกผลไม้ไปจีนได้ 22 ชนิด¹³ ซึ่งนับเป็นประเทศเดียวที่ได้รับอนุญาตให้ส่งออกผลไม้สดมากที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน¹⁴

เมื่อปี 2564 ปริมาณสินค้าผลไม้ที่ไทยส่งออกไปจีนอยู่ที่ประมาณ 2.2 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่าประมาณ 1.63 แสนล้านบาท ในจำนวนนี้ เป็นการส่งออกทูเรียนถึง 8.8 แสนตัน คิดเป็น

¹¹ ซินล่างฉายจิง, วิเคราะห์การนำเข้าส่งออกผลไม้ของจีนปี ค.ศ. 2022 (ภาษาจีน), Finance Sina, [ออนไลน์], 20 เมษายน 2565, แหล่งที่มา: <https://finance.sina.com.cn/roll/2022-04-20/doc-imcwipii5429274.shtml>.

และซินล่างฉายจิง, วิเคราะห์การนำเข้าส่งออกผลไม้ของจีนปี ค.ศ. 2021 (ภาษาจีน), Finance Sina, [ออนไลน์], 31 ธันวาคม 2564, แหล่งที่มา: <https://finance.sina.com.cn/roll/2021-12-31/doc-ikyakumx7507609.shtml>.

¹² เอกสารใช้ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ฝ่ายเกษตรประจำ สถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครเซี่ยงไฮ้, ทิศทางแนวโน้มตลาดสินค้าผลไม้ในจีนและเส้นทางขนส่งสินค้าผลไม้จากไทยไปจีน, เอกสารประกอบการบรรยาย.)

¹³ ผลไม้ไทยที่จีนอนุญาตการนำเข้า ได้แก่ (1) มะขาม (2) น้อยหน่า (3) มะละกอ (4) มะเฟือง (5) ฝรั่ง (6) เงาะ (7) ชมพู (8) ขนุน (9) ลองกอง (10) สับปะรด (11) ละมุด (12) กัลย (13) เสาวรส (14) มะพร้าว (15) ลำไย (16) ทูเรียน (17) มะม่วง (18) ลิ้นจี่ (19) มังคุด (20) ส้มเขียวหวาน (21) ส้ม (22) ส้มโอ (ฝ่ายเกษตรประจำ สถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว, ประกาศเรื่องบัญชีรายชื่อผลไม้ที่ประเทศจีนอนุญาตให้นำเข้าและรายชื่อประเทศ/เขตที่ส่งออก, [ออนไลน์], 7 กันยายน 2565, แหล่งที่มา: <http://www.opsmoac.go.th/guangzhou>.)

¹⁴ ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีนประจำนครซีอาน, โอกาสตลาดผลไม้ไทยในนครซีอาน, [ออนไลน์], 13 พฤษภาคม 2565, แหล่งที่มา: <https://thaibizchina.com/article/โอกาสตลาดผลไม้ไทยในนคร/>.

มูลค่าประมาณ 1.2 แสนล้านบาท โดยผลไม้ถือเป็นสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงที่สุดเป็นอันดับ 1 ของไทย ไปจีนในปีดังกล่าว และคิดเป็นประมาณร้อยละ 13.64 ของมูลค่าการส่งออกรวมจากไทยไปจีน

สำหรับปี 2565 กรมวิชาการเกษตรให้ข้อมูลว่า การส่งออกผลไม้สดไทยตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์-21 กรกฎาคม 2565 มียอดการส่งออกแล้วกว่า 1.16 ล้านตัน มูลค่ากว่า 92,000 ล้านบาท โดยแยกเป็น (1) การส่งออกทางเรือ 706,000 ตัน คิดเป็นมูลค่า 55,810.35 ล้านบาท (2) การส่งออกทางบก 420,000 แสนตัน คิดเป็นมูลค่า 34,490 ล้านบาท และ (3) การส่งออกทางอากาศ 32,000 ตัน คิดเป็นมูลค่า 2,580.35 ล้านบาท สถิติดังกล่าวได้สะท้อนถึงความเชื่อมั่นของผู้บริโภคจีนต่อผลไม้สดไทยส่งออก โดยผลไม้ไทยที่สามารถครองแชมป์อันดับ 1 คือทุเรียนที่ส่งออกแล้วในปริมาณกว่า 670,000 แสนตัน มูลค่ากว่า 72,000 ล้านบาท ตามมาด้วยมังคุด ชมพู เงาะ และส้มโอ¹⁵

ทั้งนี้ ในส่วนของภาษีการนำเข้าสินค้าผลไม้ของไทยนั้น ภายใต้ความตกลงแรงลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทย-จีนและความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ทยอยลดภาษีสินค้าจำนวนร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมดเหลือร้อยละ 0 เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2553) ไทยและจีนได้ลดอัตราภาษีนำเข้าผักและผลไม้เหลือร้อยละ 0 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546

นอกจากนี้ การส่งออกผลไม้จากไทยไปจีนยังต้องอยู่ภายใต้ข้อตกลงร่วมในการควบคุมความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหารนำเข้าของจีน ได้แก่ (1) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (2) พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับสินค้าผลไม้เมืองร้อนที่ส่งออกจากไทยไปจีนซึ่งครอบคลุมผลไม้ไทย 5 ชนิด ได้แก่ มะม่วง ทุเรียน ลำไย ลิ้นจี่ และมังคุด (3) พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดด้านมาตรการสุขอนามัยพืชสำหรับผลชมพูสดส่งออกจากไทยไปจีน และ (4) พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับการส่งออกและนำเข้าผลไม้ ผ่านประเทศที่สามระหว่างประเทศไทยและจีน ซึ่งรับผิดชอบโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และ GACC

ขั้นตอนการส่งออกผลไม้สดจากไทยไปจีนเริ่มจากเกษตรกรผู้ผลิตขอขึ้นทะเบียนผู้ส่งออกกับกรมวิชาการเกษตรและขอการรับรอง GAP และ GMP และขอใบรับรองสุขอนามัยพืชหรือใบ PC จากกรมวิชาการเกษตรเพื่อแนบไปกับสินค้าที่จะส่งออก เมื่อขนส่งถึงด่านจีน สินค้าจะผ่านการตรวจสอบที่ด่านนำเข้าของจีน หากผลไม้ผ่านมาตรฐานก็จำหน่ายในประเทศจีนได้ แต่หากไม่ผ่านก็จะถูกตีกลับ โดยเงื่อนไขการส่งออกผลไม้จากไทยไปจีน ได้แก่ (1) ผลไม้จะต้องปลอดจากศัตรูพืชควบคุมของจีน (2) ไม่มียาฆ่าแมลงและสารเคมีตกค้างเกินค่ามาตรฐานของจีน (3) ลำไยต้องมีปริมาณสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ตกค้างไม่เกิน 50 มิลลิกรัม/กิโลกรัม (4) ต้องได้รับการกำจัดศัตรูพืชและบรรจุ

¹⁵ ทูปสถิติ ! ผลไม้ส่งออกไปจีน ปี 65 เกิน 1 ล้านตัน กวาดรายได้กว่า 9 หมื่นล้านบาท, ฐานเศรษฐกิจ, [ออนไลน์], 27 กรกฎาคม 2565, แหล่งที่มา: <https://www.thansettakij.com/economy/534318>.

ด้วยกรรมวิธีที่เหมาะสมภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (5) ต้องมีใบรับรองสุขอนามัยพืช (PC) (6) ผลไม้ 13 ชนิด ได้แก่ มะม่วง ทูเรียน ลำไย ลิ้นจี่ มังคุด ชมพู กัลย มะพร้าว สับปะรด ขนุน ส้มโอ เงาะ และมะขาม ที่ส่งออกจากไทยต้องมาจากแปลงปลูกที่ผ่านการรับรอง GAP และโรงคัดบรรจุที่ผ่านการรับรอง GMP และได้รับการขึ้นทะเบียนจากกรมวิชาการเกษตรของไทย และหน่วยงานของจีนก่อนการส่งออก¹⁶

1.3 มาตรการของจีนด้านสุขอนามัยในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

หลังเกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่นครอู่ฮั่นเมื่อปลายปี 2562 และกลายเป็นโรคระบาดขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อสาธารณสุขประชาชนจีนทั่วประเทศในเวลาต่อมา ในช่วงปี 2563-2565 จีนได้ยกระดับความเข้มงวดมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากอาหารนำเข้าที่ขนส่งโดยห่วงโซ่ควบคุมความเย็น (Imported Cold Chain Food) ทั้งในระดับส่วนกลางและหน้าด่านนำเข้าแต่ละแห่ง โดยได้ออกคู่มือการควบคุมป้องกัน COVID-19 เชิงเทคนิคสำหรับผู้ประกอบการสินค้าอาหารแช่เย็นแช่แข็ง และคู่มือการควบคุมป้องกัน COVID-19 เทคนิคด้านการฆ่าเชื้อในระหว่างกระบวนการผลิตและการประกอบธุรกิจสินค้าอาหารแช่เย็นแช่แข็ง อีกทั้งยังทวีความเข้มข้นในช่วงที่มีจำนวนผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นหรือพบเชื้อโควิด-19 จากสินค้านำเข้า โดยเมื่อปี 2563 GACC ได้ออกประกาศฉบับที่ 103 ปี 2563 เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2563 ระบุว่า หากตรวจพบเชื้อโควิด-19 ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 จีนจะระงับการยื่นขอนำเข้าผลิตภัณฑ์ของบริษัทที่สินค้านำเข้าเป็นต้นแบบดังกล่าวเป็นเวลา 1 สัปดาห์ หากตรวจพบเชื้อโควิด-19 ครั้งที่ 3 เป็นต้นไป จีนจะระงับการนำเข้าผลิตภัณฑ์ของบริษัทนั้น ๆ เป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดยเมื่อครบตามกำหนดแล้ว จึงจะสามารถกลับมายื่นเรื่องนำเข้าได้อีกครั้ง¹⁷

ต่อมา เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2563 คณะรัฐมนตรีจีนได้ประกาศวิธีดำเนินการป้องกันการระบาดของโรคโควิด-19 สำหรับการนำเข้าอาหารที่ขนส่งโดยห่วงโซ่ควบคุมความเย็น โดยให้มีการฆ่าเชื้อยานพาหนะ ตู้คอนเทนเนอร์ และบรรจุภัณฑ์ที่นำเข้ามายังจีน ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลไม้ไทยเนื่องจากขนส่งโดยตู้คอนเทนเนอร์ควบคุมความเย็น

ด่านโหย่วอี่กวานซึ่งเป็นหนึ่งในด่านหลักในการนำเข้าผลไม้ของไทย เริ่มใช้มาตรการดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 12 พฤศจิกายน 2563 โดยสินค้าผลไม้ที่ขนส่งในตู้คอนเทนเนอร์ทำความเย็นจะต้องได้รับ การดำเนินการตามมาตรการนี้ รถขนส่งสินค้าของไทยจะถูกสุ่มเข้าลานตรวจเพื่อ

¹⁶ เอกสารใช้ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ฝ่ายเกษตรประจำ สถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครเซี่ยงไฮ้, ทิศทางแนวโน้มตลาดสินค้าผลไม้ในจีนและเส้นทางขนส่งสินค้าผลไม้จากไทยไปจีน, อ้างแล้ว.)

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

ตรวจสอบศัตรูพืช และจะถูกสุ่มตรวจเพื่อฆ่าเชื้อตามมาตรการดังกล่าว โดยจะมีการรื้อสินค้าออกมา ทั้งตู้ฆ่าเชื้อตู้สินค้าและบรรจุภัณฑ์ ใช้เวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง และผู้ประกอบการจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การตรวจปล่อยสินค้าผลไม้ของไทยให้มีความล่าช้ามากขึ้น

เมื่อถึงปลายเดือนมกราคม 2564 แต่ละเมืองของจีนได้ออกประกาศเรื่องการกำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารที่นำเข้ามาผ่านห่วงโซ่ความเย็นแบบรวมศูนย์ โดยมีการจัดสถานที่กำกับดูแลผลิตภัณฑ์อาหารนำเข้าที่ผ่านห่วงโซ่ความเย็นส่วนกลาง ซึ่งจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนด ได้แก่ การตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น ใบรับรองการตรวจสอบกักกันสินค้าที่นำเข้าของศุลกากร ผลการตรวจกรดนิวคลีอิก และใบรับรองการฆ่าเชื้อ เป็นต้น หากเอกสารครบถ้วนและสินค้าตรงกับใบรับรองที่เกี่ยวข้อง เจ้าของโกดังที่กำหนดก็จะออกใบรับรองการออกจากโกดัง กรณีที่ไม่สามารถแสดงหลักฐานผลการตรวจกรดนิวคลีอิกและใบรับรองการฆ่าเชื้อ เจ้าของโกดังจะต้องดำเนินการตามกฎระเบียบ โดยทำการสุ่มตัวอย่างตรวจกรดนิวคลีอิกและทำการฆ่าเชื้ออย่างรอบด้าน หากผลการตรวจผ่าน (กรดนิวคลีอิกเป็นลบ) เจ้าของโกดังที่กำหนดจึงจะออกใบรับรองการออกจากโกดัง เพื่อกระจายสินค้าต่อไปได้ ถือเป็น การเพิ่มขึ้นขั้นตอนความซับซ้อนและระยะเวลาในการตรวจปล่อยของ

ตั้งแต่ครั้งหลังของปี 2564 ไทย สเปน, ลาว และเวียดนาม ต่างกลับมาพบการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพิ่มขึ้น ส่งผลให้จีนเริ่มเพิ่มความเข้มงวดบริเวณด่านชายแดนที่ติดกับ สเปน, ลาว และเวียดนาม ทั้งจากคนและสินค้า เช่น (1) เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2564 ด่านโมฮานของมณฑลยูนนาน พบผู้รับจ้างขับรถบรรทุกข้ามแดนติดเชื้อโควิด-19 จึงได้ดำเนินการปิดด่านตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม และดำเนินการวิเคราะห์หาสาเหตุที่พบผู้ติดเชื้อ ค้นหาจุดบกพร่องและแก้ไขปัญหาที่พบ ตลอดจนเฝ้าระวังการลักลอบข้ามแดนอย่างเข้มงวด ก่อนจะเริ่มเปิดให้ด่านกลับมานำเข้าสินค้าได้ช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน 2564 และ (2) เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2564 หน่วยบัญชาการคณะทำงานผู้นำการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เมืองระดับอำเภอตงซิง เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง ได้ออกประกาศปิดด่านตงซิงตั้งแต่วันที่ 21 ธันวาคม เนื่องจากพบผู้ติดเชื้อโควิด-19 และเริ่มเปิดให้ด่านกลับมานำเข้าสินค้าได้ในวันที่ 10 มกราคม 2565 แล้วกลับมาปิดด่านอีกครั้งตั้งแต่วันที่ 25 กุมภาพันธ์ เนื่องจากพบผู้ติดเชื้อโควิด-19 ก่อนจะกลับมาเริ่มเปิดด่านให้นำเข้าสินค้าได้ในวันที่ 26 เมษายน

ด้วยนโยบาย “Dynamic zero-COVID” ของจีน หน่วยงานป้องกันและควบคุมโรคของแต่ละพื้นที่จะมีความเข้มงวดในการป้องกันการนำเข้าเชื้อจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด่านชายแดนทางบกที่มีพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านที่ยังคงมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งจีนมองว่ามีความเสี่ยงในการนำเข้าประเทศได้มากกว่าด่านอื่น ๆ ส่งผลให้ด่านเหล่านี้จำกัดการนำเข้าสินค้าและมีการปิดด่านเป็นระยะ สร้างความเสียหายต่อการค้าของประเทศเพื่อนบ้าน

รวมถึงสินค้าของไทยที่ขนส่งทางบกเข้าจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้¹⁸ นอกจากนี้ การปิดด่านแต่ละครั้ง ยังใช้เวลาหลายวันจนถึงกว่าหนึ่งเดือน จึงกระทบต่อสินค้าที่เน่าเสียได้ง่าย โดยเฉพาะสินค้าผลไม้ ทั้งที่ค้างอยู่ที่ด่านและรอส่งออกตามกำหนด

ต่อมา เมื่อ 8 กรกฎาคม 2565 GACC ได้ออกประกาศฉบับที่ 58 เรื่องการยกระดับ ความสมบูรณ์มาตรการการป้องกันและควบคุมการระบาดของโรคโควิด-19 ณ ด่านนำเข้าสำหรับ อาหารนำเข้า ที่ขนส่งโดยห้วงโซ่ควบคุมความเย็น โดยการติดตามและทดสอบผลการตรวจหาเชื้อ โควิด-19 ในอาหารนำเข้างดแล้วโดยการตรวจสอบ สืบหาสาเหตุมาตรการการป้องกันการปนเปื้อน เชื้อโควิด-19 ของประเทศผู้ส่งออกเพื่อยืนยันความปลอดภัยและระบบบริหารจัดการความปลอดภัย ของประเทศ ผู้ส่งออกกว่ายังสอดคล้องกับข้อกำหนดการนำเข้าของจีนหรือไม่ หากพบว่า มีปัญหาจะใช้ มาตรการต่าง ๆ อาทิ ให้ปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด การระงับการนำเข้าชั่วคราว การถอดถอนการขึ้นทะเบียน ซึ่งประกาศฉบับนี้มีผลบังคับใช้แทนประกาศ GACC ฉบับที่ 103 ปี 2563 และเป็นการเพิ่มความเข้มงวดของการควบคุมความเสี่ยงจากประเทศต้นทางมากขึ้น¹⁹

จากการเพิ่มความเข้มงวดมาตรการป้องกันโควิด-19 ข้างต้น ผู้ประกอบการที่ต้องการ ส่งออกอาหารที่ขนส่งโดยห้วงโซ่ควบคุมความเย็นและสินค้าเกษตรที่รับประทานได้ไปจีน จำเป็นต้อง ปฏิบัติตามข้อกำหนดของจีนในการป้องกันการปนเปื้อนของโควิด-19 และดำเนินการต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ เกิดการปนเปื้อนและเป็นไปตามมาตรฐานที่ทางการจีนกำหนด โดยต้องปรับตัวให้ทันแม้จะเป็น ประเด็นที่มีความท้าทายสูงมาก เพราะหากละเมิดข้อกำหนดอาจนำไปสู่การถูกเพิกถอนการขึ้น ทะเบียนผู้ส่งออกอาหารที่ได้รับอนุญาตจาก GACC ได้ ซึ่งจะเป็นผลให้ไม่สามารถส่งออกอาหารไปจีน ได้อีก จนกว่าจะสามารถขึ้นทะเบียนและได้รับอนุมัติจาก GACC ใหม่ ซึ่งมีขั้นตอนที่ยุ่ยยากและใช้ เวลานาน²⁰

1.4 การแก้ไขปัญหาของภาครัฐไทย

จากการที่ผลไม้ส่งออกของไทยไปจีนต้องเผชิญกับผลกระทบจากมาตรการป้องกันโควิด-19 ที่เข้มงวดของจีนตั้งแต่ปี 2563 ต่อเนื่องจนถึงปี 2565 หลายภาคส่วนทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายจีนได้ให้

¹⁸ เอกสารใช้ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว, สถานการณ์ ผลไม้ไทยในตลาดจีน ปี 2564 และแนวโน้ม, มิถุนายน 2565.)

¹⁹ สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง, ประกาศเรื่อง GACC ยกระดับความสมบูรณ์ มาตรการการป้องกันควบคุมการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ณ ด่านนำเข้าสำหรับอาหารนำเข้าที่ขนส่งโดย ห้วงโซ่ควบคุมความเย็น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.opsmoac.go.th/beijing-home>.

²⁰ เอกสารใช้ภายในกระทรวงพาณิชย์ (บันทึกข้อความสำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ที่ พณ 11009/245 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2565).

ความสำคัญอย่างยิ่งในการเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าว ตั้งแต่ระดับรัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน โดยมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานอย่างใกล้ชิด รวมทั้งได้รับความร่วมมือที่ดีจาก ฝ่ายจีน ซึ่งก็ช่วยแก้ปัญหาในระยะสั้นให้ปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนคลี่คลายลง

1.4.1 การดำเนินการโดยหน่วยงานส่วนกลาง

1.4.1.1 การขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างไทยกับจีน ผู้บริหารระดับสูงของไทยได้ หยิบยกเรื่องอุปสรรคการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในการหารือกับฝ่ายจีนอย่างต่อเนื่อง อาทิ

นายกรัฐมนตรีได้หยิบยกกับนายหวัง อี้ มนตรีแห่งรัฐและรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศจีนที่เดินทางเยือนไทยเมื่อเดือนตุลาคม 2563 ขอให้ช่วยอำนวยความสะดวก การขนส่งสินค้าเกษตรไทยไปจีนในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งฝ่ายจีนได้ตอบสนองคำขอของไทย²¹ และระหว่างการเยือนไทยของนายหวัง อี้ เมื่อเดือนกรกฎาคม 2565 นายกรัฐมนตรีได้ขอบคุณฝ่ายจีน ที่อำนวยความสะดวกการขนส่งสินค้าเกษตรไทยไปจีน ทั้งเรื่องการตรวจปล่อยสินค้าบริเวณด่านต่าง ๆ และการจัดตั้งช่องทางสีเขียวสำหรับสินค้าเกษตร ทั้งนี้ นายกรัฐมนตรีขอให้มีความร่วมมือกันใกล้ชิด มากยิ่งขึ้นต่อไปและขอให้ฝ่ายจีนช่วยเร่งรัดการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการนำเข้าผลไม้ ในด่านอื่น ๆ โดยเฉพาะด่านสถานีรถไฟโมฮาน²² และขอให้ไทยและจีนใช้ประโยชน์จากข้อตกลง เขตการค้าเสรีต่าง ๆ ที่เป็นภาคีร่วมกัน รวมทั้งความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกันและขยาย ห่วงโซ่อุปทานด้วย²³

นอกจากนั้น นายดอน ปรมดีรัตน์ รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ ได้หยิบยกเรื่องนี้กับฝ่ายจีนในหลายโอกาส รวมถึงในการเยือนจีนเมื่อเดือน เมษายน 2565²⁴ ซึ่งได้พบหารือกับนายหวัง อี้ โดยฝ่ายไทยได้เสนอมาตรการส่งเสริมการค้าและ อำนาจความสะดวก การขนส่งสินค้า โดยเฉพาะสินค้าเน่าเสียจากไทยไปจีน เพื่อแก้ไขปัญหา ความล่าช้าในการตรวจปล่อยสินค้าจากการบังคับใช้มาตรการ zero-COVID ของจีน ทั้งที่เป็น

²¹ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ ที่ 1304/1160/2563 ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2563)

²² ด่านรถไฟโมฮานเป็นด่านสำคัญในการขนส่งสินค้าเข้าจีนด้วยเส้นทางรถไฟลาว-จีน ปัจจุบันยังไม่สามารถ นำเข้าผลไม้ได้ เนื่องจากยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกและลานจำเพาะสำหรับตรวจสอบสินค้านำเข้า

²³ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ ที่ 1304/621/2565 ลงวันที่ 12 กรกฎาคม 2565)

²⁴ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ ที่ 1304/310/2565 ลงวันที่ 11 เมษายน 2565)

มาตรการระยะสั้นและระยะกลาง-ยาว และได้ย้ำอีกครั้งในช่วงที่นายหวัง อี้ เยือนไทยเมื่อเดือนกรกฎาคม 2565²⁵

1.4.1.2 การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลไม้ รวมทั้งป้องกันการปนเปื้อนโควิด-19 และโรคพืชหรือแมลงพืช โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดการประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และหน่วยงานจีนเพื่อหารือแนวทางแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไปจีน และได้นำมาตรการที่เกี่ยวข้องมาใช้ เพื่อ (1) ยกระดับมาตรฐานของสินค้าเกษตรไทยและ (2) บรรเทาผลกระทบจากการใช้มาตรการ zero-COVID ของจีน อาทิ การใช้มาตรการ GAP Plus GMP Plus และ Zero COVID เพื่อควบคุมและเฝ้าระวังการระบาดของโรคโควิด-19 ในระดับสวนเกษตรกรช่วยลดเชื้อโรคและการปนเปื้อนในผลผลิต เพิ่มมาตรการความปลอดภัยในโรงคัดบรรจุ (COVID Free Setting) และเพิ่มมาตรฐานความปลอดภัยจากเชื้อโควิดในผลไม้

ภายใต้ “นโยบาย 5 ยุทธศาสตร์เฉลิมชัย”²⁶ ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะประธานคณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ (Fruit Board) เน้นการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้ทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมทั้งสร้างเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านอาหารสำหรับผู้บริโภคทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับในเวทีการค้าโลกและสร้างความมั่นคงในอาชีพการปลูกและการผลิตไม้ผล โดยอาศัยความร่วมมือจาก 3 ฝ่าย ได้แก่ (1) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2) กระทรวงพาณิชย์ และ (3) คณะกรรมการเพื่อแก้ไขปัญหาเกษตรกรอันเนื่องมาจากผลิตผลการเกษตรระดับจังหวัด (คพจ.)

นอกจากนี้ กรมวิชาการเกษตรยังได้จับมือกับกลุ่มพันธมิตรทั่วโลกเปิดตัวระบบใบรับรองสุขอนามัยพืชอิเล็กทรอนิกส์ "e-Phyto" ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างมากและสามารถช่วยเหลือผู้ประกอบการส่งออกผลไม้สดไทยไปจีนได้เป็นอย่างดี สามารถตรวจสอบย้อนกลับ

²⁵ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ ที่ 1304/621/2565, อ้างแล้ว.)

²⁶ นโยบายการพัฒนาภาคเกษตรกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรกรรม ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์ตลาดนำการผลิต เป็นยุทธศาสตร์หลักเพื่อปฏิรูปภาคเกษตรทั้งในรูปแบบตลาดออนไลน์ ตลาดออฟไลน์ Modern Trade ไร่โมบาย ตลาดสด คาราวานสินค้า เกษตรพันธสัญญา และเคาน์เตอร์เทรด จัดกิจกรรมจับคู่ธุรกิจผู้ซื้อกับผู้ขาย เพื่อสร้างเครือข่ายธุรกิจ (2) ยุทธศาสตร์เทคโนโลยีเกษตร 4.0 เพื่อการบริหารราชการแผ่นดินการบริการประชาชนและการพัฒนาภาคเกษตรกรรมโดยการใช้เทคโนโลยีตลอดห่วงโซ่อุปทานและมูลค่า (Supply-Value Chain) ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป จนถึงการตลาด (3) ยุทธศาสตร์ “3’s” (Safety-Security-Sustainability) เกษตรปลอดภัย เกษตรมั่นคง และเกษตรยั่งยืน (4) ยุทธศาสตร์การบริหารเชิงรุกแบบบูรณาการกับทุกภาคส่วน โดยเฉพาะโมเดล “เกษตร-พาณิชย์ทันสมัย” (5) ยุทธศาสตร์เกษตรกรรมยั่งยืนตามแนวทางศาสตร์พระราชา

แหล่งที่มาได้ตั้งแต่ประเทศปลายทางจนถึงเกษตรกร ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกในการส่งออกสินค้าพืชและผลิตภัณฑ์ได้²⁷

1.4.1.3 มาตรการบริหารจัดการผลไม้ โดยเน้นการปรับแผนเส้นทางขนส่งผลไม้

กระทรวงพาณิชย์มีแผนปฏิบัติการสำหรับการส่งออกผลไม้สดไปยังตลาดจีน ซึ่งเป็นตลาดส่งออกผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดของไทย มีสัดส่วนการส่งออกสูงถึงร้อยละ 90 โดยในปี 2565 มีเป้าหมายส่งออกจำนวน 530,000 ตัน เน้นการปรับแผนเส้นทางขนส่งผลไม้ไทยไปจีนทั้ง 3 เส้นทาง (1) ทางเรือ (2) ทางบก และ (3) ทางอากาศ โดยเมื่อปี 2564 การส่งออกใช้เส้นทางเรือ ร้อยละ 52 ทางบก ร้อยละ 48 และทางอากาศไม่ถึงร้อยละ 1 สำหรับปี 2565 จะมีการปรับแผนเป็นส่งทางเรือมากขึ้นเพื่อลดผลกระทบจากการปิดด่านทางบก โดยแบ่งเป็น (ก) การขนส่งทางเรือร้อยละ 83 คิดเป็น 390,000 ตัน (ข) การขนส่งทางอากาศ ได้มีการเตรียมพื้นที่รองรับไว้แล้ว 36,000 ตัน คิดเป็นร้อยละ 6.5 ของการขนส่งทั้งหมด และ (ค) การขนส่งทางบก ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 10.5 จะมุ่งเน้นการส่งออกผ่านทางบกไปสู่ 4 ด่านของจีน คือ โมฮาน ไห่กวาง ตงชิ่ง และผิงเสียง นอกจากนี้ กระทรวงพาณิชย์ได้ตั้งคณะทำงานวอร์รูม โดยอธิบดีกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศเป็นประธาน และมีตัวแทนภาคเอกชนทั้งผู้ส่งออก ล้ง เกษตรกร และสมาคมโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ร่วมกันเป็นคณะทำงานติดตามสถานการณ์รายวันและรายสัปดาห์ร่วมกันแก้ไขปัญหาด้วย²⁸

ในส่วน of กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ส่งรายละเอียดการเพิ่มเส้นทางขนส่งสินค้าผลไม้แบบทางรถควบคู่กับการขนส่งทางเรือ หรือ Fish-back hybrid (เส้นทาง R12-ท่าเรือหวงอ่างหรือ/ท่าเรือไฮฟองในเวียดนาม-ท่าเรือชินโจว เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง) ให้ GACC พิจารณา ซึ่งต่อมาในการประชุมคณะกรรมการระดับสูงด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชไทย-จีน (JTC-SPS) ครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565 ที่ประชุมเห็นชอบในหลักการของการส่งออกสินค้าผลไม้ไทยไปจีนโดยเส้นทางขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ²⁹ และ GACC ได้อนุมัติให้ทำอากาศยานหนานหนิงอู่ชวี เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง เป็นด่านจำเพาะสำหรับนำเข้าสินค้าผลไม้จากต่างประเทศเพิ่มขึ้นอีก 1 แห่ง

1.4.2 การดำเนินการของหน่วยงานไทยในต่างประเทศ

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง สถานกงสุลใหญ่ต่าง ๆ ในจีน และผู้แทนของหน่วยงานราชการไทยในจีน มีบทบาทสำคัญในการติดตามสถานการณ์ ผลักดัน และประสานงานกับ

²⁷ ทูปสถิติ ! ผลไม้ส่งออกไปจีน ปี 65 เกิน 1 ล้านตัน กวาดรายได้กว่า 9 หมื่นล้านบาท, ฐานเศรษฐกิจ, อ้างแล้ว.

²⁸ “จรินทร์” ถกแผนส่งออกผลไม้ไปจีนตั้งเป้า 5.3 แสนตัน, กรุงเทพธุรกิจ, [ออนไลน์], 4 พฤษภาคม 2565, แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1002488>.

²⁹ กรมประชาสัมพันธ์, ไทย-จีนกระชับความสัมพันธ์ความร่วมมือด้านการกักกันและด้านความปลอดภัยอาหาร, [ออนไลน์], 2565, แหล่งที่มา: <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/33/iid/106515>.

หน่วยงานจีน ตั้งแต่ระดับส่วนกลางที่กรุงปักกิ่ง จนถึงในระดับพื้นที่ที่มีการนำเข้าผลไม้ไทย เพื่อหาหรือแนวทางแก้ไขอุปสรรคการส่งออกผลไม้ไปไทยจีน

1.4.2.1 การผลักดันกับหน่วยงานภาครัฐของจีน โดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง สถานกงสุลใหญ่ในพื้นที่ สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ฝ่ายการเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว ฝ่ายการเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครเซี่ยงไฮ้ สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ได้ผลักดันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของจีน เพื่อหาหรือแนวทางการแก้ไขปัญหาในการส่งออกผลไม้ไปไทยไปจีน ประกอบด้วย

1) กระทรวงการต่างประเทศจีน เอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง ได้หยิบยกปัญหาการส่งออกผลไม้ของไทยไปจีนในการพบหารือกับผู้บริหารกระทรวงการต่างประเทศจีนเป็นระยะ นับตั้งแต่ได้รับแจ้งปัญหาจากหน่วยงานไทย และติดตามความคืบหน้าผลการพบหารือระดับสูงที่ผ่านมา

2) สำนักงานศุลกากรจีน ฝ่ายไทยขอความร่วมมือให้อำนวยความสะดวกการนำเข้าผลไม้ไทย และเร่งรัดการเปิดใช้งานด่านที่ระบุในพิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรค และตรวจสอบสำหรับการนำเข้าและส่งออกผลไม้ไทยผ่านประเทศที่สามเข้าสู่จีนเพิ่มเติมจำนวน 6 ด่าน รวมทั้งด่านรถไฟโมฮาน เพื่อใช้ประโยชน์จากรถไฟจีน-ลาวที่เปิดดำเนินการแล้ว และผลักดันให้มีการประชุม JTC-SPS ครั้งที่ 7 ระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับ GACC โดยเร็ว ตลอดจนขอให้ฝ่ายจีนแจ้งข้อมูลการปิดด่านและการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบให้ฝ่ายไทยทราบล่วงหน้า เพื่อมีเวลาเพียงพอในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผู้ส่งออกให้เตรียมปรับแผนการส่งออกผลไม้มาจีน เพื่อลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้น³⁰

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2565 นายสมชวน รัตนมังคลานนท์ รองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และนายจาง เปาเฟิง อธิบดีกรมความร่วมมือระหว่างประเทศ GACC ได้เป็นประธานร่วมการประชุม JTC-SPS ครั้งที่ 7 ซึ่งฝ่ายจีนรับที่จะพิจารณาข้อเสนอของฝ่ายไทยหลายประเด็นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการอำนวยความสะดวกและลดอุปสรรคด้านการค้าสินค้าเกษตร ภายใต้บันทึกความเข้าใจร่วมกันว่าด้วยความร่วมมือด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (MOU on SPS) รวมถึงการเชื่อมต่อระบบใบรับรองอิเล็กทรอนิกส์ (e-SPS) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบและลดความเสี่ยงของการปลอมแปลงเอกสาร และที่ประชุมเห็นชอบในหลักการของการส่งออกสินค้าผลไม้ไทยไปจีนโดยเส้นทางการขนส่งแบบผสม (Hybrid) เพื่อให้เส้นทางดังกล่าวเป็นเส้นทาง

³⁰ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง ที่ PEK 126/2565 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2565)

การส่งออกชั่วคราวสำหรับอำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบการไทยในช่วงที่การจราจรทางบกแออัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงฤดูผลไม้ไทยด้วย³¹

3) กระทรวงพาณิชย์จีน ฝ่ายไทยขอความร่วมมือให้อำนวยความสะดวก การนำเข้าผลไม้ไทยเพื่อเพิ่มมูลค่าการค้าระหว่างกัน และเร่งรัดการเปิดใช้งานด่านที่ระบุในพิธีสารว่าด้วย ข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับการนำเข้าและส่งออกผลไม้ไทยผ่านประเทศที่สาม เข้าสู่จีนเพิ่มเติมจำนวน 6 ด่าน รวมทั้งผลักดันให้จัดประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือ ด้านการค้า การลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจไทย-จีน ครั้งที่ 7 ระหว่างกระทรวงพาณิชย์ของ ไทยและจีนโดยเร็ว³²

4) หน่วยงานด้านเกษตร คมนาคม สุขอนามัย และสุขอนามัยพืช ในพื้นที่ ซึ่งเป็นตลาดหรือจุดสำคัญของเส้นทางคมนาคมขนส่งผลไม้ไทยเข้าจีน โดยกงสุลใหญ่ของไทยพร้อมด้วย ผู้แทนจากสำนักงานที่ปรึกษาการเกษตร กงสุล (ฝ่ายเกษตร) และสำนักงานส่งเสริมการค้าต่างประเทศ ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการกระชับความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง รวมถึง เข้าพบผู้บริหารหน่วยงานดังกล่าวเพื่อติดตามความคืบหน้าการดำเนินการตามผลการหารือระดับสูงที่ ผ่านมา และการเจรจาแก้ไขปัญหาสินค้าที่ตกค้างที่หน้าด่านอันเป็นผลจากมาตรการป้องกันและควบคุม การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ของฝ่ายจีน

1.4.2.2 การดำเนินการด้านการตลาดและกระตุ้นความต้องการของผู้บริโภค

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง สถานกงสุลใหญ่ไทยทุกแห่งที่ตั้งอยู่ใน เมืองต่าง ๆ สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศ ณ กรุงปักกิ่ง นครกว่างโจว และนครเซี่ยงไฮ้ รวมทั้งสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศทุกแห่ง ได้ร่วมมือกับพันธมิตรกลุ่มต่าง ๆ ในจีน รวมถึง ผู้นำเข้าผลไม้ไทยในจีน เพื่อกระตุ้นความต้องการบริโภคผลไม้ไทยให้มีความต่อเนื่อง ผ่านการจัด กิจกรรม อาทิ เทศกาลไทย งานแสดงสินค้าไทย เทศกาลทุเรียนไทย การไลฟ์สดเพื่อแนะนำผลไม้ไทย ร่วมกับผู้มีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้บริโภค (Key Opinion Leader: KOL) ที่คนจีนชื่นชอบ รวมทั้ง การร่วมกับห้างสรรพสินค้าในพื้นที่จัดงานประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทยเป็นระยะ ๆ โดยจัดทั้งรูปแบบ กายภาพและออนไลน์

นอกจากนี้ หน่วยงานไทยในจีนยังได้ดำเนินมาตรการเชิงรุกเป็นการเตรียมความพร้อม รับมือกับแนวโน้มในอนาคตที่อาจมีผลต่อการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน เช่น การติดตามกระแส ความเปลี่ยนแปลงของรสนิยมของผู้บริโภคจีนที่มีกำลังซื้อผลไม้ไทย อาทิ ความใส่ใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคไม่ต้องการผลไม้ที่มีสารตกค้าง ความใส่ใจเรื่องความอ้วน ทำให้ผู้บริโภคไม่ต้องการ

³¹ กรมประชาสัมพันธ์, ไทย-จีนกระชับความสัมพันธ์ความร่วมมือด้านการกักกันและด้านความปลอดภัยอาหาร, อ้างแล้ว.

³² เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง ที่ PEK 126/2565, อ้างแล้ว.)

ทุเรียนทั้งลูกหรือชิ้นใหญ่ ความต้องการเสพประสบการณ์การได้มาท่องเที่ยวไทยอีกครั้ง ทำให้ผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูปอบแห้งจำหน่ายได้ดีในร้านค้านักท่องเที่ยว ซึ่งข้อมูลดังกล่าวควรนำไปสู่การแนะนำ/กำหนด ทิศทางการผลิตผลไม้ หรือผลไม้แปรรูปในกลุ่มเกษตรกร/ธุรกิจแปรรูปในพื้นที่ที่มีศักยภาพในไทย

บทที่ 2

การคาดการณ์แนวโน้มการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในอนาคต

จากข้อมูลสถิติการส่งออกผลไม้ไปต่างประเทศในช่วงที่ผ่านมา พบว่า ผลไม้ไทยหลายชนิดได้รับความนิยมสูงต่อเนื่องในต่างประเทศและการส่งออกผลไม้ไทยยังมีแนวโน้มขยายตัวได้ดีตามความต้องการของผู้บริโภคโดยเฉพาะในประเทศคู่ค้าสำคัญ เช่น จีน แม้เผชิญวิกฤติโควิด-19

ปัจจุบัน จีนเป็นตลาดส่งออกผลไม้ที่สำคัญลำดับต้นของไทย ไทยได้รับอนุญาตจากทางการจีนให้ส่งออกผลไม้ไปจีนได้ 22 ชนิด และมีช่องทางจำหน่ายผลไม้เพิ่มขึ้นทั้งการขายหน้าร้านและออนไลน์ ซึ่งได้อำนวยความสะดวกให้ผู้บริโภค ทั้งด้านการลดขั้นตอนการซื้อ การชำระเงิน และการขนส่งที่รวดเร็ว เป็นต้น ตลอดจนการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีภายใต้ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน ซึ่งจีนได้ยกเว้นภาษีศุลกากรนำเข้าผลไม้สด ผลไม้แช่แข็ง และผลไม้แห้งจากไทย

อย่างไรก็ตาม แม้ความต้องการสินค้าผลไม้ไทยในจีนมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้น แต่การส่งออกผลไม้ไทยไปจีนมีแนวโน้มจะเผชิญกับความท้าทายในระยะข้างหน้าอยู่หลายประการ อาทิ มาตรการด้านสุขอนามัยของจีนที่มีความเข้มงวดมากขึ้น ข้อจำกัดด้านกระบวนการส่งออก เช่น มาตรการขนส่งระหว่างประเทศ การปิดช่องทางการขนส่งในบางจุด และการควบคุมสินค้าปลอดเชื้อ หากจีนยังคงใช้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคต่อไป ผู้ส่งออกของไทยจำนวนหนึ่งยังไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานของจีนทำให้ไม่สามารถส่งสินค้าไปยังจีนได้ รสนิยมของผู้บริโภคชาวจีนในอนาคตอาจเลือกที่จะหันไปซื้อผลไม้ที่มีรสชาติแปลกใหม่ที่ผลิตจากประเทศอื่นมากขึ้น ขณะเดียวกัน ประเทศเพื่อนบ้านของไทย ทั้งเวียดนาม มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ได้พัฒนาศักยภาพของผลไม้ต่าง ๆ และมีแนวโน้มที่จะเป็นคู่แข่งที่สำคัญของไทย

2.1 มาตรการด้านสุขอนามัยของจีนที่มีแนวโน้มเข้มงวดมากขึ้น

จากความก้าวหน้าในการพัฒนาประเทศของจีนที่ประชากรมีรายได้สูงขึ้นและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งการมีประชากรจำนวนกว่า 1,400 ล้านคน ส่งผลให้จีนให้ความสำคัญและยกระดับมาตรฐานด้านความปลอดภัยของสินค้าอุปโภคบริโภคสำหรับประชาชนเพิ่มขึ้น รวมทั้งความปลอดภัยของอาหาร และการยึดมั่นในนโยบาย Dynamic zero-COVID ทำให้ GACC ได้ยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของอาหารนำเข้าที่ต้องปลอดเชื้อโควิดด้วย โดยมีการตรวจประเมินระบบการป้องกันและควบคุมโรคโควิด-19 ของประเทศส่งออก ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางแทนมาตรการเดิมที่ให้

ความสำคัญและกำหนดการตรวจสอบสินค้าเฉพาะเมื่อสินค้ามาถึงด่านจีนเท่านั้น อาทิ การตรวจประเมินสวนและโรงงานคัดบรรจุ หรือหากมีการตรวจพบพนักงานในโรงงานติดเชื้อ ก็ต้องแจ้งให้ฝ่ายจีนทราบและขอยุติการส่งออกผลไม้ด้วยตนเอง (self-ban) ซึ่งหากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ยังไม่สิ้นสุด ก็คาดว่าฝ่ายจีนจะยังคงมาตรการที่เข้มข้นในการตรวจสอบกระบวนการผลิตและส่งออกผลไม้จากไทยไปจีนเพื่อป้องกันการปนเปื้อนจากเชื้อโควิด-19 ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางต่อไป

2.2 ปัญหาคู่แข่งจากประเทศเพื่อนบ้าน

ความท้าทายของการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนอีกประการหนึ่ง คือ การแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านของไทยซึ่งได้พัฒนาพันธุ์ผลไม้และส่งออกไปยังจีนเพิ่มขึ้น โดยผลไม้ของประเทศเพื่อนบ้านที่ส่งออกไปจีนบางชนิดเป็นชนิดเดียวกับผลไม้ไทยที่ส่งออกไปจีน เช่น ทูเรียน ซึ่งเป็นผลไม้ที่มีมูลค่าสูงและได้รับความนิยมอย่างมากในตลาดจีน การแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านจึงมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในอนาคต โดยปัจจุบัน เวียดนามและมาเลเซียถือเป็นคู่แข่งที่สำคัญ

2.2.1 เวียดนามและกัมพูชาคู่แข่งส่งออก

ทูเรียนเป็นผลไม้นำเข้าที่มีมูลค่ามากที่สุดของจีน เนื่องจากการผลิตทูเรียนภายในประเทศจีนยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นและมีผลผลิตในปริมาณจำกัด การบริโภคทูเรียนสดของจีนเกือบทั้งหมดจึงเป็นการนำเข้า โดยในปี 2564 จีนนำเข้าทูเรียนปริมาณ 822,000 ตัน มูลค่า 4,210 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และในช่วง 5 เดือนแรกของปี 2565 จีนนำเข้าทูเรียนสดจากไทยปริมาณ 500,546 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.2 มูลค่า 1,450 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ลดลงร้อยละ 18.2 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน³³

ที่ผ่านมา ไทยเป็นประเทศเดียวที่ได้รับอนุญาตจากทางการจีนให้ส่งออกทูเรียนสดไปจีนได้ ขณะที่มาเลเซียได้รับอนุญาตให้ส่งออกไปจีนได้เฉพาะทูเรียนแช่แข็ง อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2565 กระทรวงเกษตรและการพัฒนาชนบทเวียดนามและ GACC ได้ลงนามพิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดด้านสุขอนามัยสำหรับทูเรียนส่งออกจากเวียดนามไปจีน เป็นการขจัดอุปสรรคขั้นสุดท้ายบนเส้นทางสู่การเข้าถึงตลาดจีน และทำให้เวียดนามเป็นประเทศที่สองหลังจากไทยที่ได้รับอนุญาตให้เข้าถึงตลาดทูเรียนสดในจีนอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ ในปี 2564 ทูเรียนในเวียดนามมีผลผลิต 642,000 ตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 15 เมื่อเทียบกับปี 2563 ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวส่วนใหญ่ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงปลายเดือนกรกฎาคม โดยมีฤดูกาลรองตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงมีนาคมของปีถัดไป จนถึงขณะนี้

³³ เอกสารใช้ภายในกระทรวงพาณิชย์, (สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง, เวียดนามจ่อส่งออกทูเรียนสดเข้าตลาดจีน, 22 กรกฎาคม 2565.)

ทุเรียนเป็นผลไม้ลำดับที่ 11 ของเวียดนามที่ได้รับอนุญาตให้นำเข้าสู่จีนได้เพิ่มจากแก้วมังกร แดงโม ลิ่นจี ลำไย กัลล้วย มะม่วง ขนุน เงาะ มังคุด และเสาวรส³⁴

นอกจากนี้ ปัจจุบันกัมพูชายังได้รับอนุญาตจาก GACC ให้ส่งออกลำไยไปจีนได้เพิ่มเติมจากเดิมที่อนุญาตเฉพาะกัลล้วยและมะม่วงเท่านั้น³⁵ ขณะที่ทุเรียนสดของกัมพูชายังไม่เข้าสู่ขั้นตอนการเจรจาข้อกำหนดด้านสุขอนามัยพืช ซึ่งฝ่ายกัมพูชาได้ส่งเสริมการส่งออกทุเรียนสดไปยังจีนอย่างจริงจัง และกัมพูชากำลังเตรียมการเพื่อส่งออกแก้วมังกรและมะพร้าว น้ำหอมไปจีน ทั้งนี้ ในอนาคตจีนมีแนวโน้มจะอนุญาตนำเข้าทุเรียนสดจากประเทศอื่นนอกจากเวียดนาม เช่น สเปน, ลาว ที่เริ่มมีการปลูกทุเรียนกันมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ทุเรียนไทยในตลาดจีนเผชิญการแข่งขันที่สูงขึ้น³⁶

นอกจากนี้ ผลไม้ไทยชนิดอื่นในตลาดจีนมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้านซึ่งได้รับอนุญาตให้ส่งออกผลไม้ชนิดต่าง ๆ ไปจีนเช่นกัน อาทิ ลำไยจากเวียดนาม เมียนมา อินโดนีเซีย และมาเลเซีย มังคุดจากอินโดนีเซีย มาเลเซีย เมียนมา และเวียดนาม และมะพร้าวสดจากฟิลิปปินส์และมาเลเซีย³⁷

2.2.2 ท่าทีของเวียดนามต่อการเป็นแดนผ่านสินค้าจากไทยไปจีน

เส้นทางส่งออกผลไม้ไทยไปยังจีนที่ได้รับความนิยมสูงสุด คือ เส้นทางทางบกจากจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ผ่าน สเปน, ลาว และเวียดนาม แล้วเข้าสู่จีน เนื่องจากต้นทุนการขนส่งที่ต่ำกว่าการขนส่งทางอากาศหรือทางเรือ โดยมีต้นทุนต่ำที่สุดประมาณ 10,000 บาทต่อตัน อย่างไรก็ตาม ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมา การขนส่งทางรถประสบปัญหาจากมาตรการป้องกันโควิด-19 ของจีนและประเทศที่สาม (สเปน, ลาว และเวียดนาม) อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังมีปัญหาการเปลี่ยนถ่ายคนขับรถและตู้สินค้า และการเปิด-ปิดด่านฝั่งจีนอย่างกะทันหัน

ผลไม้ไทยมีความได้เปรียบผลไม้อื่นจากประเทศเพื่อนบ้านของไทย โดยถูกตรวจสอบตามมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) ในอัตราร้อยละ 30 แต่รถบรรทุกขนส่งผลไม้จาก

³⁴ เอกสารใช้ภายในกระทรวงพาณิชย์, (สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง, เวียดนามจ่อส่งออกทุเรียนสดเข้าตลาดจีน, อ้างแล้ว.)

³⁵ ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว, ประกาศเรื่องบัญชีรายชื่อผลไม้ที่ประเทศจีนอนุญาตให้นำเข้าและรายชื่อประเทศ/เขตที่ส่งออก, อ้างแล้ว.

³⁶ เอกสารใช้ภายในกระทรวงพาณิชย์, (สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง, เวียดนามจ่อส่งออกทุเรียนสดเข้าตลาดจีน, อ้างแล้ว.)

³⁷ เอกสารใช้ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว, สถานการณ์ผลไม้ไทยในตลาดจีน ปี 2564 และแนวโน้ม, อ้างแล้ว.)

ลาว และเวียดนาม จะถูกตรวจสอบ SPS ในอัตราร้อยละ 100³⁸ อย่างไรก็ตาม ผลไม้เป็นสินค้าเกษตรที่มีความละเอียดอ่อนในทางการเมืองภายในประเทศของเวียดนาม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชากรในจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงที่อยู่ทางภาคใต้ของเวียดนาม ซึ่งแม้จะเป็นพื้นที่การเพาะปลูกที่ใหญ่ที่สุดของเวียดนาม แต่ประสบปัญหาต่อเนื่องจากภัยแล้ง น้ำทะเลหนุน และพื้นที่ปลูกข้าว มีผลผลิตลดลง นอกจากนี้ พื้นที่ดังกล่าวยังเป็นพื้นที่สู้รบช่วงสงครามเวียดนาม มีประชาชนที่ยังคงได้รับผลกระทบจากการโปรยสารเคมีกำจัดใบไม้ผ่นเหลือง (Agent orange) หรือสาร dioxin จากฝ่ายสหรัฐฯ ในอดีต ซึ่งแม้ปัจจุบันจะมีการเยียวยาจากสหรัฐฯ แล้ว แต่รัฐบาลเวียดนามก็ไม่สามารถเพิกเฉยต่อการสนับสนุนการเกษตรหรือสวนผลไม้ที่เป็นแหล่งรายได้หลักของประชาชนที่มีฐานะยากจนในจังหวัดในลุ่มแม่น้ำโขงของเวียดนาม ดังนั้น รัฐบาลเวียดนามจึงได้ประกาศนโยบายจะเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่เพาะปลูกผลไม้ให้ได้มากที่สุด³⁹ โดยเร่งพัฒนาพันธุ์ผลไม้ที่ให้ผลตอบแทนสูง แสงแดดลาด และพยายามสร้างแบรนด์⁴⁰ ดังนั้น ในฐานะเป็นคู่แข่งผลไม้เวียดนามคงจะเร่งพัฒนากลยุทธ์การเพิ่มส่วนแบ่งในตลาดจีน อย่างไรก็ดี โดยที่สินค้าผลไม้ของไทยติดตลาดในจีนแล้ว⁴¹ ไทยจึงน่าจะใช้จุดแข็งดังกล่าวในการเร่งพัฒนาภาพลักษณ์ของการเป็นสินค้าผลไม้เกรดพรีเมียมที่มีคุณภาพดีเยี่ยมและมีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ไทยอาจต้องติดตามมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีจากเวียดนามในอนาคตด้วย

2.3 อุปสรรคในการขนส่งสินค้า (ในแง่ของการควบคุมคุณภาพและสุขอนามัยในการส่งออก)

อีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกสินค้าผลไม้ไทยไปยังจีน คือ ปัญหาและอุปสรรคในการขนส่งสินค้า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพและสุขอนามัยของสินค้าผลไม้ไทยที่ส่งออกไปจีน โดยเฉพาะผลไม้สดที่เน่าเสียง่าย ดังตัวอย่างที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤติโควิด-19 ซึ่งในอนาคต การบริหารจัดการระบบการขนส่งสินค้าจากไทยไปยังจีนจะมีความสำคัญมากขึ้นเนื่องจากมีผลกระทบต่อคุณภาพของสินค้าโดยตรง ทั้งนี้ ปัจจุบันมีการขนส่งสินค้าผลไม้ไทยไปจีนทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ

³⁸ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (กรมเอเชียตะวันออก, การขนส่งสินค้าเกษตรจากไทยไปจีน, กรกฎาคม 2565.)

³⁹ VNA, Mekong Delta to expand fruit seafood production in response to climate change, 2020, Vietnam Plus, [Online], 15 August 2020, Available from: <https://en.vietnamplus.vn/mekong-delta-province-embraces-rooftop-solar/179501.vnp>.

⁴⁰ Mekong Delta provinces help fruit farmers find markets, Viet Nam News, [Online], 9 July 2022, Available from: <https://vietnamnews.vn/economy/1267401/mekong-delta-provinces-help-fruit-farmers-find-markets.html>.

⁴¹ ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีนประจำนครซีอาน, โอกาสตลาดผลไม้ไทยในนครซีอาน, อ้างแล้ว.

2.3.1 การขนส่งทางบก (รถ/ระบบราง)

เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2564 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ลงนามใน “พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับการนำเข้าและส่งออกผลไม้ไทยผ่านประเทศที่สามารถเข้าสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน” ร่วมกับ GACC ส่งผลให้ผู้ประกอบการไทยสามารถส่งออกผลไม้ไทยเข้าสู่จีนได้เพิ่มขึ้นอีก 6 ด่าน⁴² จากเดิม 4 ด่าน⁴³ ทำให้ปัจจุบันมีด่านสำหรับนำเข้าผลไม้ไทยไปยังจีนผ่านประเทศที่สามารถภายใต้พิธีสารฯ รวมทั้งสิ้น 10 ด่าน อย่างไรก็ตาม พบว่ายังคงมีข้อจำกัดเนื่องจาก (1) ทางการเงินบังคับใช้มาตรการป้องกันและควบคุมโควิด-19 อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะสินค้าที่ขนส่งผ่านระบบห่วงโซ่อุปทานควบคุมความเย็น เช่น ผลไม้ ทำให้การตรวจปล่อยสินค้าใช้ระยะเวลาอันยาว อาทิ ด่านโฮยว้อกวาน และด่านโมฮาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเกิดการปิดด่านเมื่อมีการตรวจพบเชื้อโควิด-19 และ (2) บางด่านภายใต้พิธีสารฯ ยังไม่สามารถนำเข้าผลไม้ได้ เนื่องจากยังอยู่ระหว่างการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานสำหรับตรวจกักกันโรคพืช และสัตว์ โดยรอการพิจารณาอนุมัติตามระเบียบ/ขั้นตอนของ GACC อาทิ ด่านหลงปิง ด่านสุยโซ่ว ด่านสถานีรถไฟโมฮาน และด่านสถานีรถไฟเหอโซ่ว

2.3.2 การขนส่งทางเรือ

ในช่วงก่อนสถานการณ์โควิด-19 เป็นทางเลือกอันดับ 2 รองจากการขนส่งทางบก เนื่องจากมีต้นทุนสูงกว่า (ประมาณ 16,000 บาท/ตัน เทียบกับการขนส่งทางบกที่ประมาณ 10,000 บาท/ตัน) และใช้เวลานานกว่า (ประมาณ 7-8 วัน ถึงท่าเรือในจีน ขณะที่การขนส่งทางบกใช้เวลา 2-3 วัน ถึงชายแดนจีน) อย่างไรก็ตาม หลังจากมีการปิดด่านทางบกบริเวณชายแดนจีนกับเวียดนาม และ สปป. ลาว เป็นระยะและมีความไม่แน่นอน ทำให้ผู้ประกอบการและผู้ส่งออกไทยเลือกใช้เส้นทางขนส่งทางเรือมากขึ้นเนื่องจากสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า สามารถขนส่งได้ในปริมาณมาก และท่าเรือจุดหมายปลายทางเป็นจุดนำเข้าสากลเปิดให้บริการตามปกติ แต่ยังคงมีความเข้มงวดในการตรวจเชื้อโควิด-19 ในตู้คอนเทนเนอร์ บรรจุภัณฑ์ และสินค้า อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้านี้มีความท้าทาย คือ ปัญหาตู้คอนเทนเนอร์ขาดแคลน แต่สถานการณ์ก็ได้คลี่คลายลงเป็นลำดับ

2.3.3 การขนส่งทางอากาศ

เป็นทางเลือกในการขนส่งสำหรับสินค้าเกรดพรีเมียมที่มีมูลค่าสูง และได้รับความนิยมมากขึ้น แม้จะมีต้นทุนการขนส่งสูงสุด (ประมาณ 70,000 บาท/ตัน) แต่ก็มีความเร็วที่สุด

⁴² ได้แก่ ด่านหลงปิง ด่านสุยโซ่ว (เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง) ด่านสถานีรถไฟโมฮาน ด่านเหอโซ่ว ด่านสถานีรถไฟเหอโซ่ว และ ด่านเทียนเป่า (มณฑลยูนนาน)

⁴³ ได้แก่ ด่านโฮยว้อกวาน ด่านตงซิง ด่านรถไฟผิงเสียง (เขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วง) และด่านโมฮาน (มณฑลยูนนาน)

โดยในปี 2564 สินค้าเกษตรประเภททุเรียนได้มีการขนส่งทางอากาศประมาณร้อยละ 0.54 และในปี 2565 เริ่มมีผู้ประกอบการขนส่งทุเรียนต้นฤดูที่มีมูลค่าสูง (พันธุ์กระดุม) ไปจีนแล้วประมาณ 70 เที่ยวบิน (shipment)⁴⁴

ทั้งนี้ ท่าอากาศยานอู่ฉินหนานหนึ่งเป็นด่านนำเข้าทางอากาศใหม่ล่าสุดที่ทางการจีนเปิดให้มีการนำเข้าผลไม้จากไทยภายหลังจากที่ GACC ได้ประกาศอนุมัติให้ท่าอากาศยานหนานหนิงสามารถนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศได้ ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2565 โดยมีการขนส่งทุเรียนไทยล็อตแรกผ่านด่านท่าอากาศยานหนานหนิงเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2565 โดยสายการบินเทียนจินแอร์คาร์โก้ (Tianjin Air Cargo) ภายหลังจากด่านนำเข้าท่าอากาศยานหนานหนิงได้รับกำหนดให้เป็นสถานที่ตรวจสอบและควบคุมเฉพาะสำหรับผลไม้นำเข้า⁴⁵ ซึ่งการบริการเที่ยวบินสินค้าเส้นทางใหม่ดังกล่าวเป็นการเพิ่มทางเลือกในการส่งออกสินค้าผลไม้ไทยมายังจีน เนื่องจากท่าอากาศยานแห่งนี้ มีข้อได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งใกล้ไทย ใช้เวลาทำการบินเพียงประมาณ 2 ชั่วโมง

2.4 ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของจีนที่เน้นการพึ่งตนเองมากขึ้น

การปรับเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาประเทศของจีน เป็นตัวแปรอีกประการหนึ่งที่อาจมีผลต่อสถานการณ์การส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในอนาคต ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของจีน ระยะ 5 ปี ฉบับที่ 14 (ค.ศ. 2021-2025) จีนได้วางยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไปสู่การพัฒนาแบบใหม่ในลักษณะการพัฒนาแบบวงจรคู่ (dual circulation)

การพัฒนาแบบวงจรคู่ หมายถึง การยึดตลาดภายในประเทศเป็นแกนหลัก ขณะที่ตลาดทั้งในและต่างประเทศสามารถส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ ซึ่งจะช่วยให้จีนลดการพึ่งพาจากต่างประเทศและพัฒนาตลาดภายในประเทศให้แข็งแกร่ง รวมถึงการรักษาความมั่นคงด้านอาหาร โดยต้องการพัฒนาตลาดภายในประเทศให้แข็งแกร่ง เน้นการบริโภคภายในประเทศเป็นหลักและการพัฒนาที่ใช้นวัตกรรม ยกกระดับคุณภาพสินค้าและส่งเสริมแบรนด์จีน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยไปยังจีนในอนาคต อาทิ การทดลองปลูกทุเรียนจากไห่หนานและจะให้มีการวางจำหน่ายในจีนได้ภายในปี 2567 โดยมีกำลังการผลิต 45,000-75,000 ต้นต่อปี⁴⁶ หรือการที่พื้นที่ ทางตอนใต้ของจีนในมณฑลกว๋างตุ้ง มณฑลฝูเจี้ยน และเขตปกครองตนเองกว่างซีจ้วงสามารถเพาะปลูกลำไยได้แต่ยังไม่

⁴⁴ เอกสารใช้ภายในกระทรวงการต่างประเทศ (กรมเอเชียตะวันออก, การขนส่งสินค้าเกษตรจากไทยไปจีน, อ้างแล้ว.)

⁴⁵ ศึกคัก ทุเรียนไทยล็อตบินตรงไปหนานหนิง แค่ 2 ชั่วโมง, กรุงเทพธุรกิจ, [ออนไลน์], 15 พฤษภาคม 2565, แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/business/1004569>.

⁴⁶ เอกสารใช้ภายในสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง (บันทึกสำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ที่ กษ 0211.5/201 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2565)

สามารถผลิตลำไยนอกฤดูกาลได้ในปริมาณมาก⁴⁷ รวมทั้งการพัฒนาพันธุ์ผลไม้ต่าง ๆ ให้มีกลิ่นและรสชาติที่คนจีนชื่นชอบ อาทิ องุ่นกลิ่นมะลิที่มีรสชาติหวาน ไม่มีเมล็ดและเปลือกบาง แม้จะมีราคาสูงกว่าสายพันธุ์ทั่วไป แต่ก็ได้รับความนิยมอย่างมาก นอกจากนี้ จีนยังมีผลไม้ที่หลากหลายและเป็นผลไม้เฉพาะพื้นที่และเฉพาะบางฤดูกาล อาทิ จากพื้นที่เขตปกครองตนเองซินเจียง มณฑลฝูเจี้ยน มณฑลกว่างตุง และมณฑลยูนนาน ซึ่งผู้บริโภคจะให้ความสนใจซื้อสินค้าเหล่านี้ในแต่ละช่วงฤดูกาล และผู้ประกอบการจะลดการนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศในช่วงดังกล่าว⁴⁸ สำหรับการค้ากับต่างประเทศ จะเน้นการนำเข้าสินค้าคุณภาพสูงและมีมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งกระจายความเสี่ยงและลดการพึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือสินค้าใดสินค้านิ่งมากเกินไป อาทิ การเพิ่มพิธีสารนำเข้าทุเรียนจากเวียดนาม

⁴⁷ เอกสารใช้ภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว, สถานการณ์ผลไม้ไทยในตลาดจีน ปี 2564 และแนวโน้ม, อ้างแล้ว.)

⁴⁸ เอกสารใช้ภายในสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง (บันทึกสำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ที่ กษ 0211.5/225 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2565)

บทที่ 3

แนวทางแก้ปัญหาและ/หรือการพัฒนา

มาตรการที่เข้มงวดของจีนต่อการส่งออกผลไม้ไทยในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สะท้อนว่า ไทยจำเป็นต้องมีมาตรการส่งเสริมการส่งออกผลไม้ไทยที่ยั่งยืน เพียงพอจะรองรับวิกฤติต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต และจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์ในมิติต่าง ๆ ให้ครอบคลุมเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปยังจีน ซึ่งเป็นโจทย์หลักของการศึกษานี้

การศึกษานี้จึงใช้การวิเคราะห์ 2 รูปแบบ กล่าวคือ (1) การวิเคราะห์ SWOT เพื่อประเมินศักยภาพของไทยในฐานะผู้ส่งออกผลไม้ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ จุดอ่อน (Weaknesses) จุดแข็ง (Strengths) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) และ (2) การวิเคราะห์ PESTEL เพื่อประเมินสภาพแวดล้อม หรือปัจจัยภายนอกแบบมหภาคจากทั้งหมด 6 ปัจจัย ได้แก่ การเมือง (Politics) เศรษฐศาสตร์ (Economics) สังคม (Social) เทคโนโลยี (Technological) สิ่งแวดล้อม (Environmental) และกฎหมาย (Legal) นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังพยายามเชื่อมโยงโจทย์หลักกับ (ก) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (ข) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (ค) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (2) ประเด็นการต่างประเทศ และ (4) ยุทธศาสตร์การพัฒนาผลไม้ไทย พ.ศ. 2565-2570

3.1 การวิเคราะห์ SWOT

การวิเคราะห์ SWOT มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาศักยภาพของผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการรับรู้ถึง จุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน และมองเห็นโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก จึงสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการวิเคราะห์ปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปยังประเทศจีน ซึ่งจากการวิเคราะห์สรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT

ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก
S จุดแข็ง <ul style="list-style-type: none">- ผลไม้ไทยมีภาพลักษณ์ที่ดีในตลาดจีน- ไทยเป็นผู้นำการผลิตและส่งออกผลไม้ในภูมิภาคอาเซียน	O โอกาส <ul style="list-style-type: none">- ไทยได้รับอนุญาตให้ส่งออกผลไม้ไปจีน 22 ชนิด สูงที่สุดในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน- ไทยและจีนมีความตกลงยกเว้นภาษีการนำเข้าผลไม้

ปัจจัยภายใน	ปัจจัยภายนอก
<p>โดยไทยมีภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสม ในการดำเนินการเพาะปลูกผลไม้ มีความหลากหลาย</p> <p>โดยเฉพาะผลไม้เมืองร้อน รวมไปถึงสามารถปลูกผลไม้เมืองหนาวในบริเวณภาคเหนือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้พัฒนาการผลิต ให้เกิดผลผลิตคุณภาพสูงมากขึ้น - ภาครัฐให้การสนับสนุน - ภาครัฐส่งเสริมการทำเกษตรยุคใหม่ - ผู้ประกอบการไทยปรับตัวได้ดี - มีต้นทุนการขนส่งไม่สูง 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถพัฒนาช่องทางในการขนส่ง/โลจิสติกส์ มากขึ้นได้ - จีนมีความต้องการผลิตภัณฑ์การเกษตรต่าง ๆ รวมทั้งผลไม้ของไทยเพิ่มขึ้น - ตลาดจีนเอื้อต่อการเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทย ทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ - รัฐบาลทั้งสองฝ่ายมีเป้าหมายร่วมกันในการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการค้าสินค้าเกษตร - การใช้ประโยชน์จากพันธกรณีต่าง ๆ ภายใต้ ความตกลงระหว่างประเทศ
<p><u>W จุดอ่อน</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ผลไม้เป็นสินค้าเน่าเสียง่าย - คุณภาพของผลไม้ไม่สม่ำเสมอ - ความไม่แน่นอนของจำนวนผลผลิตที่มี ต่อความต้องการของตลาด - การผลิตสินค้าการเกษตรให้ได้มาตรฐานการส่งออก มีต้นทุนสูง ทำให้ผู้ทำการเกษตรรองรับตลาดการส่งออกมีจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่ม - ขาดแรงงานทักษะที่จะปรับตัว/พัฒนาให้ทันตลาด - ขาดการวางแผนการผลิตที่สนองตอบต่อตลาดได้ - ขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ทั่วถึง - การแปรรูปผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลาย - ภาครัฐและภาคเอกชนยังทำงานร่วมกันได้ไม่ดีพอ - ยังไม่สามารถสร้าง brand recognition/brand loyalty - พึ่งพาดตลาดจีนเป็นหลัก ทำให้อ่อนไหวไปตาม การเปลี่ยนแปลงของจีน - ปัญหาการพึ่งพานายทุนของกลุ่มเกษตรกรรายย่อย และปัญหาหลังเงินที่เข้ามามีบทบาทในการควบคุมกลไกราคาตลาด - ขาดเทคโนโลยีหรือเทคนิควิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อคงความสด เพิ่มอายุของผลไม้ให้นานมากขึ้น - ประเด็นปัญหาระบบโลจิสติกส์การขนส่งทางบกผ่านประเทศที่สาม เช่น ปัญหาการเปลี่ยนหัวลาก รถไทย ไม่สามารถวิ่งผ่านจนถึงจีนได้ 	<p><u>T อุปสรรค</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้บริโภคในตลาดจีน - จีนเพิ่มมาตรการด้านการควบคุมคุณภาพและสุขอนามัยที่เข้มงวดขึ้น - การใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีของจีน ต่อการนำเข้าสินค้าเกษตรจากต่างประเทศ รวมถึงผลไม้ - ยังไม่มีระบบที่รับรองความเร็วในการขนส่งผลไม้ - จีนมุ่งสู่การพัฒนาแบบ “วงจรคู่” ที่เน้นการพึ่งพาตนเองมากขึ้น รวมถึงการผลิตสินค้าเกษตร - คู่แข่งทางการตลาดจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีศักยภาพเพิ่มขึ้น - การจำหน่ายในชื่อตราต่างประเทศ ทำให้ขาด brand recognition/brand loyalty - การขนส่งที่ต้องอาศัยการผ่านแดนประเทศเพื่อนบ้าน ก่อให้เกิดปัจจัยความไม่แน่นอนหลายประการ - ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ

ทั้งนี้ รายละเอียดการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค มีดังนี้

3.1.1 จุดแข็ง (Strengths)

3.1.1.1 ทุนเดิม หรือ positioning ของผลไม้ไทยในตลาดจีน

S1 ผลไม้ไทยมีภาพลักษณ์ที่ดีในตลาดจีน มีรสชาติอร่อย มีกลิ่นเป็นเอกลักษณ์ มีคุณภาพดีสมราคา ทำให้สามารถผลักดันผลไม้ไทยอื่น ๆ รวมทั้งสินค้าผลไม้แปรรูปต่าง ๆ ให้เป็นสินค้าตัวใหม่ในตลาดจีนได้

S2 สภาพพื้นที่และสภาพอากาศประเทศไทยเหมาะสม ไทยจึงเป็นผู้นำการผลิตและส่งออกผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญและมีชื่อเสียงที่สุดในภูมิภาคอาเซียน สามารถเพาะปลูกผลไม้ที่หลากหลาย

S3 มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิต การผลิต ทั้งเชิงปริมาณและมูลค่า และมีความหลากหลายของประเภทผลไม้ที่สามารถส่งออกไปแข่งขันในเวทีระดับโลก

3.1.1.2 มาตรการจากภาครัฐของไทย

S4 ภาครัฐไทยได้ช่วยส่งเสริมกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานตามหลัก GAP การสร้างอัตลักษณ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การแปรรูปเพิ่มมูลค่า รวมทั้งการเชื่อมโยงตลาด

S5 การดำเนินนโยบายส่งเสริมการทำเกษตรยุคใหม่ ยุคดิจิทัลไทยแลนด์ 4.0 นโยบาย Smart IOT นโยบายเกษตรเพิ่มมูลค่า (เกษตรอัตลักษณ์ เกษตรปลอดภัย เกษตรอัจฉริยะ เกษตรแปรรูป) เพื่อยกระดับสินค้าผลไม้ไทยส่งออก

3.1.1.3 ความได้เปรียบของธุรกิจผลไม้ส่งออกของไทย

S6 ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวและดำเนินกิจการในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ได้ดี

S7 ประเทศไทยมีระบบขนส่งผลไม้ที่รวดเร็ว และค่าขนส่งที่ไม่สูง

3.1.2 จุดอ่อน (Weaknesses)

3.1.2.1 จุดอ่อนด้านมาตรฐาน องค์กรความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

W1 ผลไม้ส่งออกของไทยไปจีนเป็นสินค้าเน่าเสียง่าย (perishable goods) โดยปัจจุบันการพัฒนานวัตกรรมบรรจุภัณฑ์เพื่อคงความสดใหม่และยืดอายุสินค้า มีอยู่น้อย และมีค่าใช้จ่ายสูง

W2 การควบคุมระดับความสุกของผลไม้ยังปฏิบัติได้ยาก ทำให้คุณภาพสินค้าไม่สม่ำเสมอ

W3 การควบคุมให้เกษตรกรและผู้ผลิตผลไม้แปรรูปผลิตสินค้าสอดคล้องกับมาตรฐานส่งออกยังไม่ดีพอ โดยมีการปนเปื้อนของโรค/แมลงในกระบวนการผลิต ทำให้มีค่าใช้จ่าย

เพิ่มเติม ในการนำผลไม้ไปผ่านกระบวนการเพื่อให้ส่งออกได้ถึงตลาด เช่น การอบไอน้ำหรือ ร่มควัน ก่อนส่งออก หรือการอบรังสี อีกทั้งการควบคุมการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรให้ได้ตรงตาม มาตรฐานตั้งแต่ต้นทางและการดูแลให้ได้ผลผลิตผลไม้ที่มีคุณภาพและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น ทำให้มีสารเคมีตกค้างในปริมาณสูง ทำให้มีผู้ผลิตที่ได้มาตรฐานจำนวนจำกัด

W4 ขาดเทคโนโลยีหรือเทคนิควิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อคงความสด เพิ่มอายุของผลไม้ให้นานมากขึ้น

W5 ภาคเกษตรของไทยขาดแคลนแรงงานมีทักษะ ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ จึงเพิ่มผลผลิต หรือพัฒนาคุณภาพผลผลิตด้วยตนเองยาก ปรับตัวไม่ทันกับการรับมือมาตรการด้าน สุขอนามัยผลไม้

W6 เกษตรกรและผู้ผลิตผลไม้แปรรูปขาดการเชื่อมโยงข้อมูล การเข้าถึง ข้อมูล ฐานข้อมูลการผลิต การตลาดต่างประเทศ ทำให้ไม่สามารถวางแผนการผลิตเพื่อตอบสนองต่อ ความต้องการของผู้บริโภค

W7 การถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการควบคุมการผลิต การใช้ สารเคมีตามมาตรฐานเพื่อได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัยและมี ไม่เป็นที่รับรู้อย่างทั่วถึงในหมู่ เกษตรกรและผู้ผลิตผลไม้แปรรูป

W8 ผู้ประกอบการยังไม่ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายด้านความ ปลอดภัยอาหารของจีนและกฎระเบียบการนำเข้าที่ยกระดับความเข้มงวด

3.1.2.2 จุดอ่อนด้านการตลาด

W9 การแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังไม่หลากหลายมากพอ

W10 ภาครัฐกับภาคเอกชนไทยยังทำงานประสานกันไม่มากพอและ ไม่บูรณาการ ไม่เชื่อมต่อกันตลอดสายการผลิตและการส่งออก ทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรค การส่งออกได้ทันที่

W11 ตราสินค้าและตรามาตรฐานสินค้าของผลไม้ไทยไม่ชัดเจน จึงทำให้ ผู้บริโภคไม่สามารถแยกแยะผลไม้ไทยกับต่างประเทศ ตราสินค้าของผลไม้ไทยยังไม่สามารถสร้าง brand recognition หรือ brand loyalty ได้

W12 การส่งออกผลไม้ไทยพึ่งพาตลาดจีนเป็นหลัก ทำให้อ่อนไหวต่อ ความเปลี่ยนแปลงจากจีน ซึ่งไทยเองไม่สามารถควบคุมได้

W13 ไทยไม่ใช่ผู้กำหนดราคาสุดท้ายของผลไม้ไทยที่วางจำหน่ายในตลาดจีน ก่อนถึงมือผู้บริโภคจีน กลุ่มเกษตรกรรายย่อยพึ่งพานายทุนของจีน และปัญหาล้างเงินที่เข้ามา มีบทบาท ในการควบคุมกลไกราคาตลาด

3.1.2.3 จุดอ่อนด้านโลจิสติกส์

W14 ระบบการขนส่งผลไม้เพื่อการส่งออกจากไทยไปจีนยังไม่สมบูรณ์ ขาดความเชื่อมต่อระหว่างการขนส่งทางรถ เรือ อากาศที่ครบวงจร รวมทั้งความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ตู้คอนเทนเนอร์

W15 ประเด็นปัญหาในระบบโลจิสติกส์การขนส่งทางบกผ่านประเทศที่สาม เช่น ปัญหา การเปลี่ยนหัวลาก รถไทยไม่สามารถวิ่งผ่านจนถึงจีนได้

3.1.3 โอกาส (Opportunities)

3.1.3.1 โอกาสจากฝั่งจีน

O1 ประเทศไทยเป็น 1 ใน 48 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจที่ได้รับอนุญาตให้ส่งออกผลไม้ไปจีนได้ 22 ชนิด ซึ่งสูงที่สุดในจำนวนกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน เป็นการรับรอง market access ผลไม้ไทย

O2 ไทยและจีนมีความตกลงที่ยกเว้นภาษีนำเข้าสินค้าผลไม้ ซึ่งเป็นโอกาสให้เร่งพัฒนาปริมาณและคุณภาพผลไม้ไทยส่งออกไปจีนได้

O3 สามารถเพิ่ม/พัฒนาช่องทางขนส่งผลไม้ไทยเข้าสู่จีนให้ได้หลายช่องทาง เช่น การขนส่งทางบก (รถ/ราง) การขนส่งทางเรือ และการขนส่งทางอากาศ โดยไทยควรใช้ประโยชน์จากการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานบริเวณชายแดนของจีนกับประเทศเพื่อนบ้านของไทยที่จะเป็น ศูนย์กระจายสินค้า และ/หรือตรวจสอบคุณภาพผลไม้นำเข้าไปยังจีนที่สะดวก รวดเร็ว ครบวงจร และมีประสิทธิภาพกว่าเดิม รวมทั้งศึกษาการใช้ประโยชน์จาก “ช่องทางสีเขียว” ที่จีนเปิดสำหรับสินค้าสด และนำเข้าได้ง่าย ในทุกด่านศุลกากรที่มาจากต่างประเทศ นอกจากนี้ การมีช่องทางขนส่งผลไม้เข้าจีนหลายวิธีทำให้ มีโอกาสที่จะเลือกวิธีการขนส่งที่เหมาะสมกับประเภทของส่งผลไม้เข้าจีน และทำให้เห็นช่องทางส่งออกเป็นผลไม้พรีเมียมมากขึ้น โดยเฉพาะช่องทางขนส่งทางอากาศที่สะดวก รวดเร็ว และรับประกันคุณภาพของผลไม้

O4 แนวโน้มความต้องการผลิตภัณฑ์ด้านสุขภาพ โดยเฉพาะผลไม้แปรรูปเพื่อบริโภคในจีนน่าจะขยายตัว โดยความต้องการผลไม้ไทย โดยเฉพาะทุเรียน ลำไย และมังคุด ในตลาดจีน น่าจะขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยสามารถใช้จุดแข็งในเรื่องคุณภาพของผลไม้ไทยที่ติดตลาดจีนแล้ว ในการเร่งพัฒนาภาพลักษณ์ของการเป็นสินค้าผลไม้พรีเมียมที่มีคุณภาพดีเยี่ยมและเชื่อถือได้

O5 ตลาดจีนเอื้อต่อการประชาสัมพันธ์ส่งเสริมการบริโภคผลไม้ไทยรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ การใช้ผู้มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมนำมาเพื่อกระตุ้นความต้องการบริโภคและนำเข้าผลไม้ไทยอย่างต่อเนื่องในจีน

3.1.3.2 โอกาสจากความตกลงระหว่างสองฝ่ายและจากความตกลงในภูมิภาค

O6 ทั้งสองฝ่ายมีความตั้งใจร่วมกันที่จะส่งเสริมและอำนวยความสะดวกการค้าสินค้าเกษตรให้เกิดการไหลเวียนอย่างเสรีมากขึ้นและปลอดภัย โดยลดมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนและจีน เพื่อเพิ่มการค้าของผลิตผลทางด้านเกษตรกรรมและสินค้าประเภทของสด รวมทั้งผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ด้วย

O7 การใช้ประโยชน์จากข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกร่วมกันเพื่อลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกันและขยายห่วงโซ่อุปทานไปด้วย โดยเฉพาะความตกลง RCEP ซึ่งทั้งสองฝ่ายเป็นภาคีและมีผลบังคับใช้แล้วตั้งแต่ต้นปีที่ผ่านมา และมี “Article 4.11 Release of Goods” ภายใต้ “Chapter 4 Customs Procedures and Trade Facilitation (CPTF)” ที่เป็นพันธกรณีที่ไทยสามารถอ้างถึงได้ในการขอให้จีนอำนวยความสะดวกแก่สินค้านำเข้าได้ง่าย

3.1.4 อุปสรรค (Threats)

3.1.4.1 ปัจจัยจากฝ่ายจีน

T1 ผู้บริโภคจีนที่มีกำลังซื้อและนิยมผลไม้ไทย อาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคผลไม้ไทย และผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูปจากไทย อาทิ เกิดกระแสความใส่ใจเรื่องสุขภาพ ทำให้ไม่ต้องการผลไม้มีสารตกค้าง หรือเกิดความใส่ใจเรื่องการควบคุมน้ำหนัก ทำให้ไม่ต้องการรับประทานผลไม้จำนวนมาก อาทิ การรับประทานทุเรียนทั้งลูกหรือชิ้นใหญ่ ทำให้ลดอุปสงค์ของผลไม้ไทยในตลาดจีน

T2 ความไม่แน่นอนของมาตรการการตรวจสอบคุณภาพผลไม้นำเข้าจากต่างประเทศของจีน โดยอาจมีมาตรการใหม่หรือเพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้มาตรการเดิมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในกรณีที่จีนพบว่าผู้ส่งออกผลไม้ไทยมีแนวโน้มส่งผลไม้ปนเปื้อนหรือไม่ได้มาตรฐานเข้าจีน

T3 มาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ของจีน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผลไม้ส่งออกของไทยก่อนถึงมือผู้บริโภคจีน เช่น มาตรการควบคุมคุณภาพและสุขอนามัยเข้มงวดในคนขับ ยานพาหนะ ตู้คอนเทนเนอร์ และบรรจุภัณฑ์ การปิดช่องทางขนส่ง และทำให้การส่งออกของไทยไปจีนล่าช้ายิ่งขึ้น เนื่องจากต้องรอขนส่งโดยตู้คอนเทนเนอร์ควบคุมความเย็นที่ฆ่าเชื้อ

T4 ยังไม่มีวิธีหรือระบบที่สามารถรับรองความเร็วในการส่งผลไม้ไทยไปยังจีนได้อย่างแน่นอน

T5 จีนกำลังมุ่งสู่รูปแบบการพัฒนาใหม่ในลักษณะการพัฒนาแบบวงจรคู่ (dual circulation) เน้นการบริโภคภายในประเทศเป็นหลักและการพัฒนาที่ใช้นวัตกรรม ยกกระดับ

คุณภาพสินค้าและส่งเสริมแบรนด์จีน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสินค้าเกษตรของไทยในการส่งออกมาจีนในอนาคต โดยล่าสุดได้เริ่มทดลองปลูกทุเรียนได้เองแล้วที่มณฑลกว่างต้ง

3.1.4.2 ปัจจัยจากคู่แข่ง

T6 ปัญหาคู่แข่งจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม กัมพูชา มาเลเซีย ซึ่งนับเป็นคู่แข่งการส่งออกทุเรียนสดที่เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย โดยเป็นการแข่งขันที่ประเทศเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องลงทุนในการแนะนำผลไม้ อาทิ ทุเรียนหรือมังคุดให้ติดตลาดจีน เพราะผลไม้ไทยได้บุกเบิกตลาดไปให้แล้ว นอกจากนี้ การเร่งพัฒนาสายพันธุ์ผลไม้ส่งออกของประเทศเพื่อนบ้านให้มีคุณภาพและการทำการตลาดที่จริงจังอาจแย่งส่วนแบ่งตลาดของผลไม้ส่งออกของไทยไปตลาดจีน

T7 การส่งออกผลไม้ไทยหรือผลิตภัณฑ์แปรรูปผลไม้ไทยภายใต้ตรา/ชื่อผู้ประกอบการชาวต่างชาติ ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถแยกแยะได้ ผลไม้ไทยขาดเอกลักษณ์ และขาด brand recognition และ brand loyalty ต่อสินค้าผลไม้ไทยส่งออก

T8 ความต้องการของเวียดนามที่จะเพิ่มปริมาณการส่งออกผลไม้เวียดนามไปตลาดจีน และอาจไม่สนับสนุนสินค้าผลไม้ไทยให้ผ่านแดนไปยังจีนในปริมาณมาก ทำให้อาจเกิดมาตรการกีดกันทางการค้าหรืออุปสรรคอื่นในการส่งผลไม้ไทยผ่านแดนจาก สปป. ลาวไปยังเวียดนามและไปจีน

T9 ความต้องการของลาวที่ไม่ต้องการเป็นเพียงแค่ทางผ่านสินค้าไปยังจีน อาจนำไปสู่มาตรการที่เป็นอุปสรรคในการขนส่งผลไม้ไทยข้ามแดนไปยังจีน อาทิ การเก็บภาษีเหยียบแผ่นดิน ภาษีสินค้าอุปโภคบริโภคข้ามแดน ฯลฯ

3.1.4.3 ปัจจัยอื่น ๆ

T10 ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลกระทบต่อผลผลิตของสวนผลไม้ของไทย อาทิ ภัยแล้ง ฤดูกาลแปรปรวน น้ำท่วม

3.2 การวิเคราะห์ PESTEL

การศึกษาได้ใช้ PESTEL Model เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกแบบมหภาค โดยคำนึงถึงปัจจัยภายนอกทั้งหมด 6 ปัจจัยที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์อุปสรรค (Threats) และ จุดอ่อน (Weakness) ข้างต้น ดังนี้

3.2.1 ปัจจัยด้านการเมือง (Politics) ประกอบด้วย

1) นโยบายของจีนที่ให้ความสำคัญต่อการเติบโตอย่างมีคุณภาพมากขึ้น ขณะที่ลดความสำคัญของตัวเลขการขยายตัวทางเศรษฐกิจลง ให้ความสำคัญต่อการใช้ปัจจัยการผลิตในประเทศ และพึ่งพาตลาดบริโภคในประเทศ เน้นการพัฒนาที่ใช้นวัตกรรม ตลอดจนการยกระดับคุณภาพสินค้าและส่งเสริมแบรนด์จีน อาจส่งผลกระทบต่อสินค้าเกษตรส่งออกของไทย

2) ความเสี่ยงในกรณีที่เกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างไทยกับจีนที่จีนจะออกมาตรการทางการค้าเช่นที่เคยดำเนินการกับสินค้าเกษตรของบางประเทศ/เขตเศรษฐกิจ เช่น ฟิลิปปินส์ ไต้หวัน ซึ่งแม้ว่าอาจจะมีโอกาสต่ำเมื่อเทียบกับประเทศเหล่านี้เนื่องจากไทยและจีนไม่ได้มีปัญหาทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างกัน แต่ความขัดแย้งระหว่างประเทศก็อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะละเลยไม่ได้

3) ความเสี่ยงจากการดำเนินมาตรการของประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นทางการขนส่งสินค้า อาทิ สเปน. ลาวไม่ต้องการเป็นเพียงทางผ่านสินค้าไปยังจีน จึงอาจใช้มาตรการที่เป็นอุปสรรคในการขนส่งผลไม้ไทยข้ามแดนไปยังจีน อาทิ การเก็บภาษีเหี้ยมแผ่นดิน ภาษีสินค้าอุปโภคบริโภคข้ามแดน ฯลฯ ขณะที่เวียดนามก็อาจสร้างมาตรการกีดกันทางการค้าหรืออุปสรรคอื่นในการส่งผลไม้ไทยผ่านไปจีนเพื่อสร้างแต้มต่อในการแข่งขันให้แก่สินค้าผลไม้ของตน

4) ปัญหาการสู้รบระหว่างรัสเซียกับยูเครนส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทานของสินค้าพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งพลังงานและปุ๋ยที่มีราคาแพงขึ้นจนส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต

3.2.2 ปัจจัยด้านเศรษฐศาสตร์ (Economics) ประกอบด้วย

1) การกีดกันทางการค้าด้วยมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีมีมากขึ้น กฎระเบียบและเงื่อนไขการนำเข้ามีมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงบ่อย เช่น มาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชที่เข้มงวด

2) ปัญหาการแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้านที่ส่งออกสินค้าชนิดเดียวกัน เช่น เวียดนาม กัมพูชา และมาเลเซีย

3) การส่งออกผลไม้ไทย/ผลิตภัณฑ์แปรรูป ภายใต้ตรา/ชื่อผู้ประกอบการต่างชาติ ทำให้ผลไม้ส่งออกของไทยขาดเอกลักษณ์/brand cognition/brand loyalty และเป็นอุปสรรคต่อการนำเสนอความเป็นไทย

4) การส่งออกผลไม้ไทยพึ่งพาทลาดจีนเป็นหลัก ทำให้อ่อนไหวต่อความเปลี่ยนแปลงจากจีน ซึ่งไทยไม่สามารถควบคุมได้ ไทยไม่ใช่ผู้กำหนดราคาสุดท้ายของผลไม้ไทยที่วางจำหน่ายในตลาดจีนก่อนถึงมือผู้บริโภคจีน

5) ผู้ส่งออกของไทยจำนวนมากไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานจีน ทำให้ไม่สามารถส่งสินค้าไปยังจีน อีกทั้งยังทำให้เกิดแนวโน้มที่ฝ่ายจีนอาจเพิ่มความเข้มงวดกับการตรวจสอบคุณภาพผลไม้ไทยในภาพรวม

6) การประสานงานระหว่างภาครัฐกับเอกชนไม่เชื่อมต่อกันและขาดการบูรณาการทั้งในการผลิตและการส่งออก ส่งผลให้การแก้ไขอุปสรรคในการส่งออกล่าช้า

3.2.3 ปัจจัยด้านสังคม (Social) ประกอบด้วย

1) รสนิยม/พฤติกรรมผู้บริโภคจีนเปลี่ยนแปลงไป หันมาให้ความสนใจเรื่องสุขภาพมากขึ้น เน้นบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพ/ปลอดภัย/ปราศจากการปนเปื้อนจากสารพิษตกค้าง รวมถึงหลีกเลี่ยงสินค้าที่มีแคลอรีสูง (ทุเรียนทั้งลูก)

2) สังคมผู้สูงอายุและอัตราการเกิดต่ำอาจส่งผลกระทบต่ออุปสงค์ในภาพรวมในระยะยาว และการที่มีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นนั้น ปริมาณการบริโภคต่อหน่วยจะลดลง ไทยจึงควรปรับกลยุทธ์รองรับให้เหมาะสม

3) ความอ่อนไหวของกระแสสังคมในจีน โดยเฉพาะสังคมออนไลน์ ที่หากมีประเด็นที่ทำให้เกิดกระแสต่อต้านขึ้นในสังคมออนไลน์จีนที่รุนแรงและยาวนานเพียงพอ ก็อาจส่งผลต่อการบริโภคสินค้าของประเทศนั้น ๆ (เช่น กรณีพืชมิตรชาวมไช่)

3.2.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยี (Technological) ประกอบด้วย

1) การพัฒนานวัตกรรม บรรลุจุดแข็งเพื่อความสดใหม่ และยืดอายุสินค้า ยังมีอยู่น้อยเมื่อเทียบกับคู่แข่งและมีค่าใช้จ่ายสูง

2) เทคโนโลยีที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพสินค้ามีราคาสูง เช่น เทคโนโลยีการควบคุมระดับความสุกของผลไม้ ระบบควบคุมห่วงโซ่ความเย็น ระบบควบคุมการผลิตแบบไร้มนุษย์ การควบคุมการปนเปื้อนของโรคแมลงในกระบวนการผลิต

3) ระบบการจัดการคุณภาพสินค้าเกษตรของไทยทั้ง GAP และ GMP ไม่ครอบคลุมและล่าช้า การถ่ายทอดองค์ความรู้ ระบบการควบคุมการผลิต การใช้สารเคมีตามมาตรฐานเพื่อได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ปลอดภัยไม่มีทั่วถึงในหมู่เกษตรกรและผู้ผลิตผลไม้แปรรูป

4) เกษตรกรยังขาดทักษะในการเพิ่ม/พัฒนาผลผลิตด้วยตนเอง และปรับตัวไม่ทันในด้านสุขอนามัยผลไม้ ขณะที่ภาครัฐยังมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอที่จะคอยสนับสนุน/ให้คำแนะนำเชิงเทคนิค

3.2.5 ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) ประกอบด้วย

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งปัญหาภัยธรรมชาติ คุณภาพดิน ปัญหาโลกร้อน ฯลฯ ส่งผลกระทบต่อปริมาณการผลิตและคุณภาพผลไม้

3.2.6 ปัจจัยด้านกฎหมาย (Legal) ประกอบด้วย

1) ระเบียบศุลกากรที่เข้มงวด ซับซ้อน ขณะเดียวกันมีความคลุมเครือที่ขึ้นกับการตีความ และเปลี่ยนแปลงบ่อยโดยไม่มีแจ้งล่วงหน้า รวมทั้งยังมีระบบการตรวจสอบการนำเข้าที่เข้มงวด

2) มาตรฐานด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS) ที่เข้มงวด

3) มาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เข้มงวด และมีบทลงโทษที่รุนแรงในกรณีตรวจพบเชื้อ โดยมีกระบวนการควบคุมคุณภาพที่เพิ่มขึ้น (ยานพาหนะตู้คอนเทนเนอร์ บรรจุภัณฑ์ ช่องทางการขนส่ง) ส่งผลให้การขนส่งสินค้ามีความล่าช้า กระทบต่อคุณภาพสินค้าของไทย

3.3 การนำผลการวิเคราะห์ SWOT และ PESTEL มาหาแนวทางแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน

การศึกษานี้เห็นว่าการจะสามารถนำผลการวิเคราะห์ SWOT และ PESTEL ข้างต้นมาใช้เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการส่งออกสินค้าผลไม้ไทยไปจีนให้ได้มาตรฐานและปลอดภัย เป็นที่ยอมรับของจีนให้สำเร็จได้ภายใน 4-5 ปี จำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์อุปสรรค (threats) และจุดอ่อน (weakness) ของการส่งออกผลไม้ไทยในทั้งห่วงโซ่การผลิตจนถึงมือผู้บริโภคชาวจีน ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อหาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่จะทำให้การส่งออกผลไม้ไทยไปจีนเข้มแข็งและยั่งยืนยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์อุปสรรคและจุดอ่อนผ่านเครื่องมือการวิเคราะห์ PESTEL จะเห็นได้ว่าจุดอ่อนและอุปสรรคด้านการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนที่ควรนำมาศึกษา ได้แก่ จุดอ่อนและอุปสรรคด้านการเมือง (political) ด้านเศรษฐศาสตร์ (economics) ด้านกฎหมาย (legal) และด้านสังคม (social) เพื่อหาประเด็นที่จะสามารถบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐไทยที่เกี่ยวข้องในมิติด้านการต่างประเทศ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาค้าผลไม้ไทยส่งออก

การเลือกจุดอ่อนและอุปสรรคมา 4 ด้านดังกล่าว สอดคล้องกับภารกิจของ (1) กระทรวงการต่างประเทศในด้านการเป็นหน่วยงานกำกับดูแลความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างไทยกับจีนในมิติการเมืองระหว่างประเทศ (political) และการค้าทวิภาคี (economics) ซึ่งครอบคลุมมิติกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการส่งออกนำเข้าระหว่างกัน (legal) ตลอดจนการส่งเสริมความสัมพันธ์ในระดับประชาชน (social) ซึ่งต้องดำเนินการร่วมกับ (2) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และ (3) กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องการผลิตและการตลาดและมีสำนักงานผู้แทนหลายแห่งในจีน ขณะที่ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม (environmental) และด้านเทคโนโลยี (technological) น่าจะเป็นภารกิจโดยตรงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และ (4) หน่วยงานอื่น ๆ ในประเทศไทย

เมื่อนำจุดอ่อนและอุปสรรคของการส่งออกผลไม้ไทยทั้งห่วงโซ่ในด้านการเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย และสังคม มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับจุดแข็ง (strength) และโอกาส (opportunities) ของผลไม้ไทย จะได้ทิศทางของแนวทางการแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน ดังนี้

3.3.1 การรับมือกับความไม่แน่นอนของนโยบายของจีนที่เกี่ยวกับการนำเข้าผลไม้

อุปสรรคด้านการเมืองและด้านกฎหมาย (threat-political/legal) โดยเฉพาะนโยบาย/กฎระเบียบภายในประเทศของจีนที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้บ่อย อาจทำให้การกีดกันทางการค้า มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีอาจเพิ่มขึ้น และ/หรือความเข้มงวดของมาตรการด้านสุขอนามัยอาจส่งผลกระทบต่อส่งออกของผลไม้ไทยในอนาคต นอกจากนี้ ยังมีความเสี่ยงในกรณีที่เกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างไทยกับจีน จีนอาจออกมาตรการลงโทษทางการค้าเช่นที่เคยดำเนินการต่อบางประเทศ/เขตเศรษฐกิจ เช่น ฟิลิปปินส์ ได้ในวัน

ทั้งนี้ ที่ผ่านมา ไทยมีต้นทุนที่ดีในตลาดจีนในด้านการเกษตรและการศุลกากร โดยไทยเป็น 1 ใน 48 ประเทศ/เขตเศรษฐกิจที่ได้รับอนุญาตให้ส่งออกผลไม้ไปจีน และไทยสามารถส่งออกผลไม้ไทยไปจีนได้ 22 ชนิด ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุดในกลุ่มสมาชิกอาเซียน รวมทั้งมีการพัฒนาช่องทางขนส่งผลไม้ไทยเข้าจีนหลายช่องทาง ทั้งทางบก (รถ/ราง) ทางเรือ และทางอากาศ ซึ่งไทยสามารถส่งออกผลไม้ไทยทางบกผ่านประเทศที่สามเข้าสู่จีนได้รวม 10 ด่าน ดังนั้น มาตรการที่ไม่แน่นอนของจีนในเรื่องการนำเข้าผลไม้ที่ส่งผลกระทบต่อไทย จึงไม่ได้เป็นมาตรการที่มุ่งปิดกั้นผลไม้ไทยไม่ให้เข้าสู่ตลาดจีนเป็นการเฉพาะ แต่เป็นมาตรการที่จีนดำเนินกับประเทศอื่น ๆ ด้วย

ในการนี้ กระทรวงการต่างประเทศในฐานะหน่วยงานหลักด้านการต่างประเทศ มีหน้าที่รักษาความสัมพันธ์กับจีนไม่ให้เกิดกรณีขัดแย้งใด ๆ ที่จะเป็เหตุให้จีนใช้การส่งออกผลไม้ไทยไปจีนเป็นมาตรการลงโทษไทย และในเชิงการตั้งรับก็ควรส่งเสริมความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างสถานเอกอัครราชทูต/สถานกงสุลใหญ่ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ และสำนักงานที่ปรึกษาฝ่ายเกษตร ตลอดจนหน่วยงานที่มประเทศไทยอื่น ๆ ในจีนเพื่อร่วมกันสอดส่อง วิเคราะห์ และประเมินล่วงหน้าเกี่ยวกับแนวโน้มมาตรการด้านสุขอนามัยของจีนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

3.3.2 การรับมือมาตรการกีดกันทางการค้าของประเทศทางผ่านผลไม้ไทยไปจีน

อุปสรรคด้านการเมือง (threat-political) อาทิ สปป. ลาว ไม่ต้องการเป็นเพียงแค่ทางผ่านสินค้าไปยังจีน อาจนำไปสู่การใช้มาตรการที่เป็นอุปสรรคในการขนส่งผลไม้ไทยข้ามแดนไปยังจีน ขณะที่ความต้องการของเวียดนามที่จะเพิ่มปริมาณการส่งออกผลไม้ของตนไปจีนและไม่สนับสนุนสินค้าผลไม้ไทยให้ผ่านแดนไปยังจีน ก็ล้วนจะเป็นอุปสรรคและความท้าทายต่อการขนส่งผลไม้ไทยไปยังจีนผ่านเส้นทางบก

อย่างไรก็ดี ไทยยังมีโอกาสที่จะเลือกวิธีและเส้นทางการขนส่งที่เหมาะสมกับประเภทผลไม้ที่ส่งเข้าไปยังจีน โดยเฉพาะการเลือกการขนส่งทางเครื่องบินสำหรับผลไม้พรีเมียม ซึ่งในขณะนี้อาจมีค่าใช้จ่ายสูงแต่ก็ไม่เกินวิสัย หากไทยสามารถยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลไม้ไทยในสายตาของผู้บริโภคชาวจีน ซึ่งจะทำให้สามารถขายได้ราคาที่สูงกว่ากับต้นทุนค่าขนส่งทางอากาศ

นอกจากนี้ การที่ไทย สปป. ลาว เวียดนาม และจีน ต่างเป็นภาคีความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ทยอยลดภาษีสินค้าร้อยละ 90 ของรายการสินค้าทั้งหมดเหลือร้อยละ 0 เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2553 และเฉพาะไทย-จีน ลดภาษีผักและผลไม้เหลือร้อยละ 0 ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546) และเป็นภาคีในความตกลง RCEP ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วตั้งแต่ต้นปี 2565 และมี “Article 4.11 Release of Goods” ภายใต้ “Chapter 4 Customs Procedures and Trade Facilitation (CPTF)” ก็เป็นพันธกรณีที่ไทยสามารถอ้างอิงให้จีนอำนวยความสะดวกแก่ผลไม้ไทยได้

ในด้านการต่างประเทศ การลดความเสี่ยงจากแนวโน้มของมาตรการกีดกันการผ่านแดนของผลไม้ไทยโดย สปป. ลาว และเวียดนาม ดำเนินการได้โดยการรักษาความสัมพันธ์ทวิภาคีที่ดีกับทั้งสองประเทศ ขณะเดียวกัน ก็หารือถึงแนวทางที่จะให้ประเทศทางผ่านได้รับค่าตอบแทนที่สมเหตุผล ถือเป็นภารกิจเชิงการตั้งรับของทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทย และทีมประเทศไทยใน สปป. ลาว และเวียดนาม ในการพิจารณาเรื่องดังกล่าวควบคู่กับความร่วมมือในการเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งระหว่างไทยและประเทศเพื่อนบ้าน

3.3.3 การปรับปรุงภาพลักษณ์ของผลไม้ไทยในสายตาของผู้บริโภคผลไม้ไทยในจีน

อุปสรรคของผลไม้ส่งออกไทยที่เกิดจากการแข่งขันจากประเทศเพื่อนบ้านที่ส่งออกสินค้าชนิดเดียวกัน เช่น เวียดนาม กัมพูชา และมาเลเซีย การที่ผลไม้ไทยขาดเอกลักษณ์/brand recognition/brand loyalty ล้วนแต่เป็นอุปสรรคเชิงเศรษฐกิจและสังคม (threat-economics/social) โดยเป็นจุดอ่อนและความเสี่ยงที่ไม่อาจเพิกเฉย เนื่องจากกระทบต่ออุปสงค์ของผลไม้ไทยในตลาดจีนโดยตรง

อย่างไรก็ดี ผลไม้ไทยยังมีโอกาสการแข่งขันสูง และน่าจะก้าวข้ามอุปสรรคดังกล่าวได้ ทำให้สามารถผลักดันผลไม้ไทยในระดับพรีเมียม ดังนั้น เพื่อให้ผลไม้ไทยส่งออกของไทยไปจีนใช้ประโยชน์จากโอกาสส่งออกจากการพัฒนาช่องทางและกฎระเบียบการค้าที่ในข้างต้น ไทยจะต้องมีภารกิจเชิงรุกในการพัฒนาภาพลักษณ์ของผลไม้ไทยในตลาดจีนอย่างเร่งด่วน เพื่อสร้างความนิยมและอุปสงค์ของผลไม้ไทยอย่างยั่งยืน แม้จีนจะออกมาตรการเข้มงวดต่อผลไม้นำเข้าในอนาคต โดยกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงพาณิชย์ควรร่วมกันหา นโยบาย/แผนงานพัฒนาภาพลักษณ์ของผลไม้ไทยในจีน โดยมุ่งเน้นทั้ง (1) ภาครัฐจีน (2) ภาคธุรกิจและผู้บริโภคจีน และ (3) สื่อมวลชนและ KOL จีน

3.4 ข้อมูลและเหตุผลที่สนับสนุนความเหมาะสมของโจทย์/เป้าหมายหลัก

เมื่อพิจารณาจากข้อ 3.3 จะเห็นว่า แนวทางการแก้ไขปัญหการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนเป็นโจทย์ที่ต้องแก้ไขทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ และมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศไทย ดังนี้

3.4.1 ความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

ยุทธศาสตร์ชาติกำหนดว่า เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาว อันจะนำไปสู่การพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ประเทศไทยจำเป็นต้องมีทิศทางในการพัฒนาเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของไทยภายในระยะเวลา 20 ปี โดยเฉพาะภาคเกษตรเพื่อนำมาซึ่งโอกาสในการสร้างรายได้ สร้างความมั่นคงทางอาหาร และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับเกษตรกร

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเพื่ออนาคตที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรมและบริการและการท่องเที่ยว โดยเน้นให้ประเทศไทยสามารถยกระดับการผลิตทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าให้สูงขึ้น ขณะที่อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตเป็นภาคเกษตรขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศพัฒนาแล้วด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีแห่งอนาคต

ขณะเดียวกัน ประเด็นการศึกษาในรายงานฉบับนี้ กล่าวคือ ยุทธศาสตร์มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย: กรณีศึกษาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในช่วงโควิด-19 มีความเชื่อมโยงกับความพยายามของรัฐบาลภายใต้แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (3) ประเด็นการเกษตร (พ.ศ. 2561-2580) ที่มุ่งเน้นการสร้างความหลากหลายของสินค้าเกษตรที่ต้องผลิตเปลี่ยนตามรสนิยมของผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วย

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของยุทธศาสตร์และแผนแม่บทข้างต้น จึงเห็นได้ว่า การแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน สอดคล้องโดยตรงกับการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย

3.4.2 ความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13

เป้าหมายหลักของการแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในเรื่องภาพลักษณ์มีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ตามแนวทางของรัฐบาลไทย โดยการแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนเป็นการเสริมสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคการเกษตรของไทย ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความมั่นคงทางอาหาร และเป้าหมายอื่น ๆ ภายใต้ SDGs

3.4.3 ความเชื่อมโยงกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (2) ประเด็นการต่างประเทศ

ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (2) ประเด็นการต่างประเทศ การต่างประเทศมีส่วนขับเคลื่อนเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) เพื่อให้ไทยเป็นประเทศพัฒนาแล้วและมีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยดำเนินงานด้านการต่างประเทศให้ไทยมีความพร้อมและมีบทบาทเชิงรุกอย่างสร้างสรรค์เพื่อเป็นผู้เล่นสำคัญในเวทีโลก และมีความร่วมมือกับนานาชาติในลักษณะที่จะเกื้อหนุนต่อความก้าวหน้าในทุก ๆ ด้านของไทยและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาคมโลกโดยรวม กระแสการเปลี่ยนแปลงชั่วอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นหลายชั่วอำนาจทำให้การต่างประเทศของประเทศไทยต้องเข้มแข็งและบูรณาการการทำงานกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น แผนแม่บทประเด็นการต่างประเทศจึงได้กำหนดกรอบนโยบายต่างประเทศของไทย เพื่อให้ทุกส่วนราชการสามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติทั้ง 6 ด้านในมิติการต่างประเทศได้อย่างมีบูรณาการและเป็นเอกภาพ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ “การต่างประเทศไทยมีเอกภาพ ทำให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มีมาตรฐานสากล และมีเกียรติภูมิในประชาคมโลก” และมีประเด็นเป้าหมายสำคัญ 5 ประเด็น ได้แก่ การผลักดันให้ประเทศไทย (1) มีความมั่นคง (2) มีความมั่งคั่ง ยั่งยืน (3) มีมาตรฐานสากล (4) มีสถานะและเกียรติภูมิ และ (5) มีพลัง ด้วยเหตุนี้ เป้าหมายการแก้ไขปัญหาค่าผลไม้ไทยส่งออกไปจีนจึงสอดคล้องกับการดำเนินการตามแผนแม่บทในทั้ง 5 ประเด็น ทั้งในด้านการเพิ่มความมั่นคงทางอาหารของประเทศ (มีความมั่นคง) การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในทางเศรษฐกิจ และการสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในระยะยาว (มีความมั่งคั่ง ยั่งยืน) การปรับปรุงความปลอดภัยของสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับมาตรฐานของจีน (มีมาตรฐานสากล) การทำให้ผลไม้ไทยเป็นที่นิยมและมีภาพลักษณ์ที่ดีในตลาดจีน (มีสถานะและเกียรติภูมิ) และการมีบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของไทย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ทั้งในไทยและในต่างประเทศ (มีพลัง)

3.4.4 ความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาผลไม้ไทย พ.ศ. 2565-2570

ภาครัฐของไทยได้ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าผลไม้ไทยส่งออกไปจีน โดยกรมส่งเสริมการเกษตรได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาผลไม้ไทย พ.ศ. 2565-2570⁴⁹ ใน 5 ด้านที่จะเป็นประโยชน์กับเป้าหมายการแก้ไขปัญหาค่าผลไม้ไทยส่งออกไปจีนตามรายงานฉบับนี้ ได้แก่

1) เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการผลไม้ในการผลิตและยกระดับมาตรฐานสินค้าผลไม้ โดยมีกลยุทธ์/กิจกรรมหลัก ได้แก่ (1) ส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการการผลิตผลไม้ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เน้นการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีการพัฒนาคุณภาพผลไม้ทั้งในและนอกฤดู การผลิตตามเขตความเหมาะสม (zoning) สอดคล้องตาม

⁴⁹ สำนักงานเลขาธิการกรม กรมส่งเสริมการเกษตร, เกษตรฯ เปิด Roadmap แผนปฏิบัติการพัฒนาผลไม้ไทย ปี 2565-2570, [ออนไลน์], 22 สิงหาคม 2563, แหล่งที่มา: <https://secreta.doae.go.th/?p=6588>.

ฤดูกาล การผลิตผลไม้คุณภาพตามแหล่งกำเนิดภูมิศาสตร์ (GI) และไม้ผลอัตลักษณ์ ศึกษาปริมาณผลผลิตและการกระจายผลผลิตสู่ตลาด การเฝ้าระวังและพัฒนาการเตือนภัยพิบัติด้านการเกษตร เป็นต้น (2) เพิ่มศักยภาพการผลิตด้วยการยกระดับมาตรฐานสินค้าไม้ผลเพื่อการส่งออก เช่น ส่งเสริมการผลิตตามมาตรฐาน GAP และเกษตรอินทรีย์

2) พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการตลาดไม้ผลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ได้แก่ (1) พัฒนาการตลาดไม้ผลในประเทศ เช่น เพิ่มประสิทธิภาพของตลาดกลางในแหล่งผลิ การรวบรวมผลผลิตและจำหน่ายผ่านสถาบันเกษตรกร การกระจายสินค้าไปยังจังหวัดนอกแหล่งผลิต กำกับดูแลการนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศ สร้างช่องทางการตลาดรูปแบบใหม่และระบบตลาดออนไลน์ (2) พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการตลาดไม้ผลในต่างประเทศ เช่น อำนวยความสะดวกให้ภาคเอกชนในการดำเนินงานศูนย์กระจายสินค้าในต่างประเทศ การเปิดตลาดใหม่ การรักษาและขยายตลาดเดิม แก้ไขปัญหากฎหมาย ระเบียบส่งออก/นำเข้า (3) สร้างมูลค่าเพิ่มของผลไม้สดและผลิตภัณฑ์แปรรูป (4) ส่งเสริมการบริโภคผลไม้และการประชาสัมพันธ์ทั้งในและต่างประเทศ (5) พัฒนางานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อการผลิตและการตลาดไม้ผล ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูปผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ พฤติกรรมผู้บริโภคผลไม้ รวมถึงคุณค่าทางโภชนาการและการใช้ประโยชน์ของผลไม้

3) สร้างความเข้มแข็งและความเสมอภาคให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรไม้ผล ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มและสร้างเครือข่ายพัฒนาเกษตรกรที่มีศักยภาพ เช่น Smart Farmer และ Young Smart Farmer ให้สามารถเป็นผู้ประกอบการได้

4) บริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในการผลิตผลไม้ ครอบคลุม ได้แก่ (1) บูรณาการหน่วยงานร่วมปรับปรุงและจัดทำข้อมูลการผลิตและการตลาดผลไม้ เน้นพัฒนาฐานข้อมูลด้านการผลิตการตลาดให้ครอบคลุมผลไม้เมืองร้อนที่สำคัญ (2) ปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตสู่การผลิตผลไม้ครบวงจร เช่น บริหารจัดการผลผลิตแบบป้องกันความเสี่ยงโดยใช้การตลาดนำการผลิต

5) พัฒนาเครือข่ายการส่งออกและระบบโลจิสติกส์ ได้แก่ สนับสนุนการดำเนินงานของผู้ส่งออก โดยภาครัฐให้การสนับสนุนศูนย์รวบรวมสินค้าในต่างประเทศ สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ประกอบการขนส่ง สถาบันการศึกษา หน่วยงานวิจัย ในการผลักดันการส่งออก ส่งเสริมระบบตรวจสอบย้อนกลับ และการพัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับ การจำหน่ายในระบบตลาดออนไลน์ เป็นต้น

บทที่ 4

การนำแนวทางการแก้ไขภัยสู่การปฏิบัติ

4.1 สรุปภาพรวมของโจทย์หลัก โจทย์รอง และแนวทางการแก้ไข

จากการศึกษาพบว่า แม้การส่งออกผลไม้จากไทยไปจีนจะประสบปัญหาจากมาตรการที่เข้มงวดของจีนในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตามนโยบาย Dynamic zero-COVID ส่งผลให้มีการปิดด่านเป็นระยะ ๆ โดยไม่แจ้งล่วงหน้า การเพิ่มมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่เชื้อโควิด-19 และการยกระดับความปลอดภัยของอาหารนำเข้าที่ขนส่งโดยห่วงโซ่ควบคุมความเย็นเพิ่มขึ้น แต่เมื่อพิจารณาถึงตลาดขนาดใหญ่ของจีนและการที่จีนนำเข้าผลไม้จากไทยมากเป็นอันดับต้นรวมทั้ง การเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนที่ทำให้ประชาชนมีกำลังซื้อเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเข้าผลไม้ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้จะมีความเสียหายจากการระบาดของโควิด-19 แสดงให้เห็นว่า ตลาดจีนยังมีอุปสงค์ที่สูงต่อการบริโภคผลไม้ไทย และการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนก็ยังมีศักยภาพที่จะเติบโตและขยายตัวได้ในอนาคต ขณะเดียวกัน โดยที่ไทยมีความเชี่ยวชาญในการผลิตผลไม้ที่มีคุณภาพและหลากหลาย ไทยจึงควรใช้โอกาสดังกล่าวในการดำเนินการเชิงรุกเพื่อขยายตลาดผลไม้ไทยในจีนเพิ่มขึ้น โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยสามารถนำวิกฤติที่เกิดจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มาเป็นบทเรียนในการพัฒนามาตรการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและส่งออกผลไม้จากไทยไปจีน เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจากสถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ในอนาคต ทั้งด้านการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของผลไม้ไทยและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งผลไม้จากไทยไปจีน รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลไม้ของไทยเพื่อส่งเสริมความนิยมผลไม้และสินค้าไทยในจีน ตลอดจนเพื่อขยายการส่งออกผลไม้จากไทยไปจีนทั้งในด้านปริมาณและมูลค่าให้เพิ่มมากขึ้น

ด้วยปัจจัยดังกล่าว โจทย์หลักที่สำคัญของไทย จึงได้แก่ การแก้ไขปัญหการส่งออกผลไม้ไทยไปยังจีน ซึ่งรัฐบาลไทยควรมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนเป้าหมายดังกล่าวอย่างเป็นระบบและมีแผนรองรับทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งมีการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีโจทย์รอง ได้แก่

- 1) การส่งเสริมกระบวนการผลิตและส่งออกผลไม้ที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัย ในเวลาปกติ จีนก็มีมาตรการตรวจสอบสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชที่เข้มข้นอยู่แล้ว ในกรณีของไทย ทางการเงินกำหนดให้หน่วยงานไทยเป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบที่ต้นทาง (สำหรับผลไม้ ได้แก่ กรมวิชาการเกษตร)

และจะมีการสุ่มตรวจคัดกรองพีชกักกันร้อยละ 30 เมื่อสินค้าผ่านด่านเข้าจีน อย่างไรก็ตาม หลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทางการเงินได้เพิ่มมาตรการตรวจเชื้อในสินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศผ่านการขนส่งด้วยระบบควบคุมความเย็นทั้งหมด เพื่อป้องกันการนำเข้าเชื้อโควิดจากต่างประเทศ และคาดว่าจะยังคงมาตรการดังกล่าวต่อไปในระยะยาว ในกรณีนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยจึงควรมีแนวทางให้ผู้ประกอบการไทยปฏิบัติตามมาตรการต่าง ๆ ที่จีนกำหนด เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสินค้าที่ส่งไปถึงจะผ่านมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชของจีน รวมทั้งไม่มีการปนเปื้อนเชื้อโควิด-19 ทั้งในส่วนของตัวสินค้า บรรจุภัณฑ์ ตู้คอนเทนเนอร์ ยานพาหนะ ตลอดจนพนักงานขับรถ เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการปิดด่าน หรือการห้ามนำเข้าสินค้าจากผู้ผลิตนั้น ๆ ทั้งนี้ มิติที่ควรพิจารณาประกอบการดำเนินการ ได้แก่ แนวทางเรื่องเกษตรสร้างมูลค่าตามโครงการส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ผลไม้ประจำถิ่นของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน และการส่งเสริมการขึ้นทะเบียนรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เกษตรปลอดภัย เกษตรปลอดภัย (Good Agriculture Practices: GAP) เกษตรชีวภาพ ซึ่งได้แก่ การส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และประยุกต์ใช้นวัตกรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีสะอาด เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและการแปรรูปสินค้าจากความหลากหลายทางชีวภาพ เกษตรแปรรูป และเกษตรอัจฉริยะ

ขณะเดียวกัน การแก้ไขปัญหากระบวนการผลิตและส่งออกยังต้องพิจารณาถึงเรื่องการอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า ซึ่งหนึ่งในประเด็นเร่งด่วนที่ไทยควรดำเนินการ ได้แก่ เร่งรัดการเปิดใช้งานด่านในพิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับการนำเข้าและส่งออกผลไม้ไทยผ่านประเทศที่สามเข้าสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นด่านทางบกให้ครบทั้ง 10 ด่าน โดยการผลักดันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของจีนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อเพิ่มจำนวนด่านสำหรับนำเข้าผลไม้ไทยไปยังจีนผ่านประเทศที่สามและเพื่อแก้ไขปัญหาความแออัดและความล่าช้าในการตรวจปล่อยสินค้าจากการบังคับใช้มาตรการ Dynamic zero-COVID ของจีน รวมทั้งการเจรจาขอให้จีนเปิดด่านนำเข้าผลไม้จากต่างประเทศทางเรือและทางอากาศเพิ่มตามมณฑลต่าง ๆ เพื่อเพิ่มเส้นทางการขนส่งทางเรือและทางอากาศ การใช้ประโยชน์จากการจัดตั้งช่องทางสีเขียวสำหรับสินค้าเกษตรของจีน และจากข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่าง ๆ รวมทั้งกรอบ RCEP ที่ไทยและจีนเป็นสมาชิกร่วมกัน เพื่อลดอุปสรรคทางการค้าระหว่างกัน

2) การยกระดับกลยุทธ์การตลาดของผลไม้ไทย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผลไม้ส่งออกของไทย และส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลไม้ไทยในจีนให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพและมีมูลค่าสูง เป็นการสร้างแบรนด์ผลไม้ไทยให้เป็นผลไม้เกรดพรีเมียม และตรงกับความต้องการยกระดับการบริโภคของชาวจีนที่มีกำลังซื้อสูงขึ้น ซึ่งจะเชื่อมโยงกับห่วงโซ่การผลิตในด้านการพัฒนาภาพลักษณ์ของผลไม้ไทยส่งออกไปจีนให้มีความยั่งยืน โดยแม้จะเป็นกระบวนการปลายน้ำของการส่งออก

ผลไม้ไปจีน แต่ก็มีความสำคัญในการส่งเสริมภาพลักษณ์และเพิ่มมูลค่าผลไม้ไทยในตลาดเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง/พัฒนาแบรนด์ผลไม้ไทย โดยใช้กลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องกับตลาดจีน ผ่านการสร้าง story หรือ narrative ของผลไม้ไทยในฐานะสินค้าเกษตรปลอดภัย มีอัตลักษณ์เฉพาะ มีประโยชน์ต่อสุขภาพ รวมทั้งมีความเป็นสิริมงคล เพื่อให้ผู้บริโภคจีนมีความเชื่อมั่นและมีความนิยม ผลไม้ไทยยิ่งขึ้น ซึ่งจะต้องอาศัยบูรณาการระหว่างกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในจีนและในไทย

อนึ่ง ในการดำเนินการแก้ไขโจทย์รองทั้ง 2 ข้อ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจะเป็นสิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนและกระบวนการ ทั้งในส่วนการผลิต การตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐาน การบรรจุ การขนส่ง จนถึงการทำการตลาด การกระจายสินค้า และการส่งเสริมการตลาด

การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสามารถรวมถึงการทำเกษตรอัจฉริยะเกษตร (Smart Farm หรือ Intelligent Farm) ซึ่งเป็นการทำเกษตรรูปแบบใหม่ โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีความแม่นยำสูงแต่มีความคุ้มค่าด้านต้นทุนเข้ามาช่วยในการทำงาน โดยให้ความสำคัญต่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร โดยเฉพาะเทคโนโลยีดิจิทัล 6 ประเภทหลัก ที่มีศักยภาพในการช่วยยกระดับการทำเกษตร⁵⁰ ทั้งเทคโนโลยีที่ใช้เก็บข้อมูล การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่หรือ big data ที่แก้ปัญหาและพัฒนาการเกษตรอย่างบูรณาการ Internet of Things (IoT) mobile technology การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทาง data analytics อย่าง machine learning และ artificial intelligence (AI) การใช้แพลตฟอร์มที่จะสามารถเชื่อมต่อข้อมูลจากผู้ให้บริการไปยังเกษตรกรผู้ใช้งาน และเชื่อมต่อผู้ใช้งานแต่ละประเภทเข้าด้วยกัน เช่น เกษตรกรกับผู้ซื้อผลผลิต ผู้ขายหรือให้เข้าปัจจัยการผลิต ภาครัฐ ผู้เชี่ยวชาญทางการเกษตร หรือกับเกษตรกรด้วยกัน ในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านทั้งอินเทอร์เน็ตและ mobile technology รวมทั้งการตลาดผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ

นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยควรพิจารณาปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ภายในประเทศและระหว่างประเทศเพื่อรองรับการส่งออกให้มีประสิทธิภาพและครบวงจรมากขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกและลดระยะเวลาในการขนส่งและรักษาคุณภาพของผลไม้ให้มีความสดรสชาติดีจนถึงมือผู้บริโภค

⁵⁰ สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, Digital technology กับยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทย, [ออนไลน์], 10 ตุลาคม 2562, แหล่งที่มา: <https://www.pier.or.th/abridged/2019/19/>.

4.2 การนำแนวทางแก้ไขภัยไปปฏิบัติ และหน่วยงานรับผิดชอบที่เป็นเจ้าภาพหลักและรองในการขับเคลื่อน

4.2.1 เป้าหมายรองที่ 1 ผลิตและส่งออกผลไม้คุณภาพสูง ปลอดภัยได้มาตรฐาน และถึงมือผู้บริโภคอย่างรวดเร็ว

4.2.1.1 มิติที่ 1.1 ด้านการผลิต

กิจกรรมที่ 1.1.1 การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลไม้เพื่อส่งออกของไทยเพิ่มมากขึ้น โดยการให้ความรู้แก่เกษตรกรและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามมาตรการที่จีนกำหนดอย่างเคร่งครัด การเพิ่มจำนวนแปลงปลูกที่ผ่านการรับรอง GAP และโรงคัดบรรจุที่ผ่านการรับรอง GMP การปฏิบัติตามมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการนำเข้าสินค้าอาหาร และมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดโควิด-19 ที่จีนกำหนด และการยกระดับไปสู่มาตรฐาน GAP Plus และ GMP Plus ต่อไป

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กิจกรรมที่ 1.1.2 การแสวงหาเทคโนโลยีช่วยยกระดับการผลิตของภาคการเกษตรของไทย เพื่อให้การทำการเกษตรมีความแม่นยำสูง สามารถควบคุมผลผลิตให้มีคุณภาพสูง เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ และเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตามกำหนด รวมทั้งลดการสูญเสียจากการเพาะปลูก และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า ตลอดจนช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลในภาพรวมเพื่อใช้วางแผนการผลิตในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถกระจายผลผลิตออกสู่ตลาดได้ตลอดทั้งปี โดยไม่กระจุกอยู่เพียงในฤดูกาลของผลไม้แต่ละชนิดเช่นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้ราคาตกในช่วงที่มีผลผลิตล้นตลาด

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงการเกษตรและสหกรณ์

เจ้าภาพรอง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

กิจกรรมที่ 1.1.3 การให้ความรู้แก่ผู้ผลิตผลไม้ไทยในเรื่องระบบโลจิสติกส์ ระเบียบและกระบวนการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน และส่งเสริมการพัฒนาผู้ผลิตให้สามารถยกระดับเป็นผู้ประกอบการเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองและการกำหนดราคาได้ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กิจกรรมที่ 1.1.4 การใช้กฎหมายบังคับและบทลงโทษเกี่ยวกับการใช้แรงงานผิดกฎหมาย รวมทั้งการควบคุมผู้ประกอบการที่เป็นคนจีน การจัดระเบียบกฎหมายควบคุมล้งจีน ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหาการส่งออกในปัจจุบันที่ผู้ผลิตผลไม้ไทยส่งออกผ่านล้งจีนเป็นส่วนใหญ่

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4.2.1.2 มิติที่ 1.2 ด้านการค้าแยก บรรจุ และขนส่ง

กิจกรรมที่ 1.2.1 การปฏิรูปจัดการผลไม้ให้รวมอยู่ในจุดเดียว ยกเว้นการสั่งซื้อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตั้งแต่กระบวนการผลิตจนถึงมือผู้บริโภค โดยจัดทำระบบงานบันทึกคำสั่งซื้อของผู้บริโภคออนไลน์ เช่น ชนิดสินค้า ปริมาณ ขนาดเกรด/น้ำหนัก ฯลฯ เกษตรกรมีสถานที่จัดเก็บผลผลิตที่ได้มาตรฐาน สะอาด ปลอดภัย ปราศจากเชื้อโรค และมีผลผลิตตามที่ต้องการ การขออนุญาตส่งออก พิธีการศุลกากร ตลอดจนการจัดการรูปแบบการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์

เจ้าภาพรอง ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงการคลัง (กรมศุลกากร)

กิจกรรมที่ 1.2.2 เพิ่มช่องทางการส่งออกและกระจายสินค้าในช่วงฤดูการให้มากยิ่งขึ้น โดยเร่งรัดให้จีนก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการตรวจสินค้าผลไม้และเปิดใช้งานด่านภายใต้พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนดในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับการนำเข้าและส่งออกผลไม้ไทยผ่านประเทศที่สามเข้าสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนให้ครบทั้ง 10 แห่ง และการเจรจา กับจีนเพื่อเพิ่มจำนวนท่าเรือที่พร้อมรองรับเรือสินค้าจากไทย และเพิ่มจำนวนด่านนำเข้าผลไม้ทางอากาศที่ทำอากาศยานในมณฑลต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งทางอากาศ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากการเปิดช่องทางสีเขียวที่ทุกด่านของจีนสำหรับสินค้าเน่าเสียง่าย เพื่อลดปัญหาความล่าช้าในการตรวจปล่อยสินค้าจากการบังคับใช้มาตรการ Dynamic zero-COVID ของจีน และให้สินค้าส่งถึงมือผู้บริโภคได้เร็วขึ้น

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์

เจ้าภาพรอง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง (กรมศุลกากร)

กิจกรรมที่ 1.2.3 การพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายระบบโลจิสติกส์ขนส่งสินค้าเกษตรจากไทยไปจีน ทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้ส่งออกผลไม้ไทยประสบเป็นประจำทุกปี ให้สามารถรองรับความต้องการขนส่งผลไม้จากไทยไปจีนได้อย่างเพียงพอ

และให้ผู้ประกอบการไทยมีทางเลือกในการขนส่งสินค้าไปจีนได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งลดผลกระทบจากการปิดด่านทางบกในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในจีน อาทิ การเพิ่มจำนวนตู้บรรจุสินค้าบนเรือขนส่งสินค้า การเพิ่มจำนวนเที่ยวเรือ รวมทั้งการเพิ่มเที่ยวบินในการขนส่งผลไม้จากไทยไปจีน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงคมนาคม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กระทรวงพาณิชย์

เจ้าภาพรอง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง (กรมศุลกากร)

4.2.2 เป้าหมายรองที่ 2 ยกระดับกลยุทธ์การตลาดของผลไม้ไทย

4.2.2.1 มิติที่ 2.1 การพัฒนาภาพลักษณ์และมูลค่าเพิ่มของผลไม้ไทย

กิจกรรมที่ 2.1.1 การประชาสัมพันธ์มาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับกระบวนการควบคุมคุณภาพ ก่อนการส่งออกผลไม้ของไทยให้ชาวจีนได้รับทราบเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการบริโภคผลไม้ไทย รวมทั้งจัดทำวีดิทัศน์ภาษาจีนเพื่อเผยแพร่ผ่านช่องทางประชาสัมพันธ์ของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ของไทยในจีน จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อชิมผลไม้ไทยในจังหวัดต่าง ๆ ที่มี สวนผลไม้ที่ได้มาตรฐานให้แก่นักท่องเที่ยวจีน เพื่อให้ผู้บริโภคว่าชาวจีนสามารถถ่ายทอดประสบการณ์และความประทับใจ ตลอดจนความมั่นใจในคุณภาพและความปลอดภัยของผลไม้ไทยไปสู่สาธารณชนจีนได้ในวงกว้าง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เจ้าภาพรอง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

กิจกรรมที่ 2.1.2 การสร้างแบรนด์สินค้า โดยนำเสนอเรื่องราว (story-to-tell/narrative) ที่จะสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ผู้บริโภคจีนเกี่ยวกับข้อมูลผลไม้ไทย ทั้งเรื่องพื้นที่ผลิต อุตสาหกรรมเฉพาะของท้องถิ่น ข้อมูลเชิงโภชนาการและประโยชน์ต่อสุขภาพ วิธีการบริโภคที่ถูกต้อง (รวมทั้งการนำไปประกอบอาหารอื่น ๆ) ความเชื่อ ตำนาน และความเป็นสิริมงคลของผลไม้ โดยอาจพยายามเชื่อมโยงกับคำที่มีความหมายเป็นมงคลและเข้าใจง่ายตามภาษาจีนเพื่อให้มีชื่อเรียกที่ติดปากคนจีน เพื่อยกระดับ position ของสินค้าผลไม้ไทยให้ชัดเจนขึ้น โดยเปลี่ยนภาพลักษณ์จากสินค้าที่หาซื้อได้ทั่วไปซึ่งจะมีคู่แข่งเข้ามาแย่งชิงส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้น ไปสู่สินค้าระดับบนหรือสินค้าเกรดพรีเมียมที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้น

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

4.2.2.2 มิติที่ 2.2 การขยายตลาดและแสวงหาตลาดใหม่

กิจกรรมที่ 2.2.1 แสวงหาตลาดต่างประเทศที่กว้างขึ้นเพื่อรองรับผลผลิต โดยออกงานระดับโลก รวมทั้งงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ในจีนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่จัดขึ้นตลอดทั้งปี อาทิ งาน China International Import Fair (CIIE) ที่นครเซี่ยงไฮ้ งาน CANTON Fair ที่นครกว่างโจว งาน China-ASEAN Expo (CAEXPO) ที่นครหนานหนิง และงานในมณฑลอื่น ๆ ตลอดจนเทศกาลอาหารและผลไม้ไทยของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในจีนที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีและมีชาวจีนในแต่ละพื้นที่สนใจเข้าร่วมจำนวนมาก เพื่อประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทยให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์

เจ้าภาพรอง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

กิจกรรมที่ 2.2.2 การจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ที่เข้าถึงตลาดต่างประเทศ ผ่านช่องทาง e-Commerce และแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคในจีน อาทิ Taobao และ J.D. หรือการจัดกิจกรรมถ่ายทอดสด (livestreaming) โดยบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในจีน (KOL) เพื่อเพิ่มยอดขาย รวมทั้งการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทยเป็นการเฉพาะในจีนผ่านช่องทางออนไลน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลไม้ไทยเข้าถึงผู้บริโภคในจีนได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเมืองรองระดับ 3 และ 4 ที่ยังมีศักยภาพขยายตัวได้อีกมาก

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

เจ้าภาพหลัก ได้แก่ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เจ้าภาพรอง ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4.3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการนำแนวทางการแก้ไขสู่การปฏิบัติ

4.3.1 ปัจจัยภายในประเทศ

1) การกำหนดให้ “การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยและการสร้างภาพลักษณ์ของผลไม้ไทยให้เป็นสินค้าที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง” เป็นนโยบายหลักด้านการเกษตรระดับชาติที่มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชนอย่างแท้จริง โดยจะต้องมีการกำหนดแผนงาน งบประมาณ และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนในแต่ละด้านอย่างชัดเจน รวมถึงมีกลไกติดตามความคืบหน้าและพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังต้องมีแนวทางและการพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับการใช้ในภาคการเกษตรได้จริง

2) การบูรณาการการทำงานเชิงปฏิบัติระหว่างหน่วยงานเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพรองอย่างใกล้ชิด โดยมุ่งไปในทิศทางเดียวกันและมีแผนงานดำเนินกิจกรรมที่จัดลำดับความสำคัญอย่างชัดเจน โดยจำเป็นต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการวิเคราะห์ปัญหาที่มีพลวัต สอดคล้องกับสถานการณ์จริง และสามารถปรับตัวตามสถานการณ์ได้

3) การดำเนินกลยุทธ์ด้านการตลาดอย่างจริงจัง เชิงรุก และเป็นเอกภาพระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีแผนงานที่สอดคล้องกัน ไม่ซ้ำซ้อน และมีเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้การทำการตลาดในจีนและในกลุ่มนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางมาไทยเกิด impact ขนาดใหญ่และผลเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังก่อให้เกิดความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณและทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง

4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น จังหวัดต่าง ๆ ที่มีพื้นที่เพาะปลูกผลไม้เพื่อการส่งออก โดยร่วมเป็นโครงการนำร่องและโครงการสาธิตที่เปิดให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมและเรียนรู้การผลิตและแปรรูปผลไม้ที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ และกำหนดมาตรการเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรและผู้ประกอบการเข้าร่วมโครงการมากขึ้น อาทิ เงินอุดหนุนดอกเบี้ยต่ำ มาตรการด้านภาษี การให้ความรู้และเทคโนโลยีในการผลิตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การชดเชยหรือประกันราคาสินค้า

5) การรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนของไทยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของอาหาร เพื่อยกระดับการบริโภคทั้งในและต่างประเทศ และปรับเปลี่ยนค่านิยมและแนวความคิดของประชาชน ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคให้ใส่ใจสุขภาพควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น

4.3.2 ปัจจัยระหว่างประเทศ

1) รักษาและส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีกับจีน ทั้งในระดับรัฐบาล หน่วยงาน และประชาชนกับประชาชน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่ทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน รวมถึงในกรณีการค้าสินค้าผลไม้ไทย และต่อการสร้าง/รักษาภาพลักษณ์ที่ดีและความนิยมชมชอบประเทศไทยและสินค้าไทยในกลุ่มผู้บริโภคชาวจีน

2) ติดตามและผลักดันความร่วมมือด้านการอำนวยความสะดวกในการส่งออกผลไม้จากไทยไปจีนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของจีนทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด ทั้งในการพบหารือระดับผู้นำและระดับผู้แทนในพื้นที่ รวมทั้งกับประเทศที่ไทยใช้เส้นทางขนส่งผลไม้ผ่านไปยังจีนอย่างเวียดนามและลาว

3) ใช้ประโยชน์จากความตกลงทั้งระดับทวิภาคีและพหุภาคีที่เกี่ยวข้องให้เกิดผลสูงสุด และส่งเสริมให้ผู้ผลิต/ผู้ประกอบการเข้าใจและเข้าถึงการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลงเหล่านี้

4.4 ความท้าทายในการนำแนวทางแก้ไขโจทย์ไปปฏิบัติ

4.4.1 ความท้าทายจากในประเทศ

แม้ว่าไทยจะมีจุดแข็งในการมีพื้นที่และความเชี่ยวชาญ ในการเพาะปลูกผลไม้ที่มีคุณภาพและหลากหลาย อย่างไรก็ตาม การทำการเกษตรของไทยยังเป็นรูปแบบดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ การจะปรับเปลี่ยนมาสู่การทำการเกษตรแบบสมัยใหม่ที่มีมาตรฐานความปลอดภัยสูงขึ้นย่อมขึ้นอยู่กับความพร้อมของเกษตรกรและผู้ประกอบการในการแบกรับต้นทุนที่สูงขึ้น ความสามารถและความยินยอมในการปรับตัว และความอดทนในการเห็นผลในระยะยาว นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องของนโยบายภาครัฐในการผลักดันประเด็นดังกล่าวอย่างจริงจังและสนับสนุนงบประมาณแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้และพัฒนาขีดความสามารถของผู้ผลิต รวมทั้งยังมีปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้จากความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่อาจทำให้ไม่สามารถควบคุมคุณภาพและปริมาณการผลิตได้ตามเป้าหมาย และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทยทำให้แรงงานภาคการเกษตรลดน้อยลง ซึ่งทำให้ต้องใช้เทคโนโลยีมาทดแทนการใช้แรงงานคน ในขณะที่การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อรองรับความต้องการของภาคเกษตรภายในประเทศอาจยังไม่เพียงพอและต้องใช้เวลาและงบประมาณจำนวนมาก ขาดเทคโนโลยีขนาดใหญ่หรือเทคโนโลยีล้ำสมัยที่เป็นของตนเอง รวมทั้งการประสานงานและการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ยังไม่มีการบูรณาการอย่างแท้จริง

แนวทางการบริหารความเสี่ยง พิจารณาการวางแผนในการปรับเปลี่ยนการผลิตแบบดั้งเดิมมาสู่การใช้เทคโนโลยีมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีด้านการเกษตรของหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน รวมทั้งการสร้างความร่วมมือกับต่างประเทศ เพื่อพัฒนาหรือซื้อเทคโนโลยีที่จำเป็นในการเพาะปลูก เก็บเกี่ยว ตรวจสอบ บรรจุและแปรรูปผลไม้ ซึ่งช่วยแก้ไขปัญหในระยะสั้นได้ และก็ควรพัฒนาเทคโนโลยีในระยะยาวที่จะเป็นของไทยเองควบคู่ไปด้วย ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและให้ความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรเพื่อให้ยอมรับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงไปสู่การทำเกษตรสมัยใหม่ และการปรับปรุงกฎระเบียบที่จำเป็นในการส่งเสริมยุทธศาสตร์มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัยของไทย นอกจากนี้ ควรพิจารณาเพิ่มการสนับสนุนของภาครัฐที่จะสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรเห็นประโยชน์และความสำคัญของการปรับตัว โดยสรุปคือ จะต้องยกระดับ/พัฒนาการผลิตของไทยให้เป็นการผลิตสมัยใหม่ที่มีคุณภาพและปลอดภัย ได้มาตรฐานสากล

นอกจากนี้ ควรขยายการส่งออกผลไม้ไปยังตลาดใหม่ในภูมิภาคอื่นเพื่อกระจายความเสี่ยงจากการพึ่งพาการส่งออกผลไม้ไปจีนเป็นหลัก รวมถึงยังสามารถเพิ่มมูลค่า/ปริมาณการส่งออกในภาพรวมได้ด้วย

4.4.2 ความท้าทายจากต่างประเทศ

แม้ว่าจีนจะยังมีความต้องการบริโภคผลไม้จากต่างประเทศจำนวนมาก แต่ก็ให้ความสำคัญกับคุณภาพและมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าอาหารเพิ่มขึ้น รวมทั้งการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ยังไม่สิ้นสุด จึงส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบในการควบคุมและตรวจสอบผลไม้นำเข้าที่เข้มงวดมากขึ้นเป็นลำดับ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงด้านรสนิยมการบริโภคของชาวจีนที่เน้นสินค้าที่มีคุณภาพมากกว่าราคา และการมีทางเลือกในการบริโภคผลไม้มากขึ้นทั้งจากแหล่งภายในและต่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาการผลิตผลไม้ของประเทศคู่แข่งของไทย ก็เป็นประเด็นสำคัญที่อาจส่งผลกระทบต่อ การส่งออกผลไม้จากไทยไปจีนในระยะยาว

แนวทางการบริหารความเสี่ยง (1) ภาครัฐ ผู้ผลิต และผู้ประกอบการไทยจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าผลไม้ไทย เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบของจีนที่อาจเพิ่มขึ้นในอนาคต รวมทั้งการแปรรูปผลไม้เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และสร้างภาพลักษณ์หรือแบรนด์ของผลไม้ไทยในระดับพรีเมียมมากขึ้น ตลอดจนการติดตามแนวโน้มการบริโภคผลไม้ของชาวจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเพื่อนำมาปรับผลผลิตที่จะออกสู่ตลาดได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในประเทศเป้าหมาย และ (2) ควรเพิ่ม/ปรับกลยุทธ์ทางการตลาดในการส่งเสริมการจำหน่ายผลไม้ไทยในจีนให้เข้มข้นยิ่งขึ้น ทั้งเพื่อรักษาตลาดที่มีอยู่แล้วและขยายตลาดสู่กลุ่มบริโภคใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มที่กำลังซื้อสูงและต้องการสินค้าคุณภาพดี โดยการจะดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดที่ได้ผล จะต้องมีการศึกษา/ทำความเข้าใจกับความต้องการของตลาดและจัดทำกลยุทธ์เชิงบูรณาการที่ทุกหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง อาทิ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และภาคเอกชนทำงานร่วมกันบนแผนงานและเป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้เกิดการดำเนินการที่มี impact และมีความคุ้มค่าด้านงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงสามารถต่อยอด/ตอบสนองได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

บทที่ 5

บทสรุปในภาพรวม

5.1 สรุปภาพรวม

ภาคเกษตรเป็นภาคการผลิตที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งในมิติ การสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารและการสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ โดยการส่งออกสินค้าเกษตร เป็นองค์ประกอบใหญ่ของการส่งออกของไทย แต่การส่งออกสินค้าเกษตรของไทยอยู่ในสภาวะที่ต้อง เผชิญกับความท้าทายหลายประการ อาทิ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ การแพร่ระบาดของ โรคอุบัติใหม่ คู่แข่งที่เพิ่มขึ้น มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (non-tariff barriers: NTBs) ของ ประเทศคู่ค้า ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่มีผลต่อการผลิต กระแสการเปลี่ยนแปลงความต้องการ ของผู้บริโภค และการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายขึ้นของผู้บริโภค เป็นต้น

จีนเป็นประเทศคู่ค้าสินค้าเกษตรสำคัญอันดับที่ 1 ของไทย และจีนนำเข้าผลไม้จากไทยมาก เป็นอันดับ 1 ของการนำเข้าสินค้าผลไม้จากต่างประเทศและในช่วงที่ผ่านมา มีอัตราการขยายตัวอย่าง ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การเพิ่มมาตรการป้องกันและควบคุม การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 และการยกระดับความปลอดภัยของอาหารตามนโยบาย Dynamic zero-COVID ของจีน โดยการใช้มาตรการที่เข้มงวดและเข้มงวดของจีนต่อการนำเข้าสินค้าอาหารจาก ต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าที่ขนส่งโดยห่วงโซ่ควบคุมความเย็นได้ส่งผลกระทบต่อส่งออกผลไม้ จากไทยไปจีนเป็นอย่างมาก และมีแนวโน้มว่าประเด็นเรื่องความปลอดภัยของอาหารจะเป็นประเด็น ที่จีนให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคต

ยุทธศาสตร์มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย: กรณีศึกษาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในช่วง โควิด-19 เป็นการศึกษาบทเรียนในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อนำมาพิจารณาพัฒนา มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและส่งออกผลไม้จากไทยไปจีน เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดจาก สถานการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ในอนาคต ทั้งด้านการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยของ ผลไม้ไทยและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งผลไม้จากไทยไปจีน รวมทั้งการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้แก่ผลไม้ของไทยเพื่อส่งเสริมความนิยมผลไม้และสินค้าไทยในจีน ตลอดจนเพื่อขยาย การส่งออกผลไม้จากไทยไปจีนทั้งในด้านปริมาณและมูลค่าให้เพิ่มมากขึ้น ข้อมูลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ไทยมีโอกาสและแนวโน้มในการส่งออกผลไม้ไทยที่มีศักยภาพไปจีนเพิ่มขึ้น ด้วยปัจจัยสนับสนุน ด้านต่าง ๆ ทั้งจุดเด่นและเอกลักษณ์ของผลไม้ไทย ความชื่นชอบผลไม้ไทยของผู้บริโภคชาวจีน

ขนาดตลาดใหญ่ของจีน การอำนวยความสะดวกทางการค้าภายใต้ความตกลง RCEP ข้อมูลจากการศึกษายังได้สะท้อนประเด็นสำคัญ คือ ไทยจำเป็นต้องมีมาตรการส่งเสริมการส่งออกผลไม้ไทยที่ยั่งยืน เพียงพอจะรองรับวิกฤติต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต และจำเป็นที่จะต้องมีการวิเคราะห์ในมิติต่าง ๆ ให้ครอบคลุม เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปยังจีน ซึ่งเป็นโจทย์หลักของการศึกษานี้ จากการศึกษาวิเคราะห์อุปสรรคและจุดอ่อนของการส่งออกผลไม้ไทยในทั้งห่วงโซ่การผลิตจนถึงมือผู้บริโภคชาวจีน ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ ได้แก่ จุดอ่อนและอุปสรรคด้านการเมือง (political) ด้านเศรษฐศาสตร์ (economics) ด้านกฎหมาย (legal) และด้านสังคม (social) เพื่อหาประเด็นที่สามารถบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐไทยที่เกี่ยวข้องในมิติด้านการต่างประเทศ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหา

จากการศึกษาข้างต้นพบว่า ทิศทางของแนวทางการแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีน ประกอบด้วยทั้งในเชิงรับและเชิงรุก ได้แก่ (1) การรับมือกับความไม่แน่นอนของนโยบายของจีนเกี่ยวกับการนำเข้าผลไม้ (2) การรับมือมาตรการกีดกันทางการค้าของประเทศทางผ่านผลไม้ไทยไปจีน (3) การปรับปรุงภาพลักษณ์ของผลไม้ไทยในสายตาของผู้บริโภคผลไม้ไทยในจีน ซึ่งในการปฏิบัติจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และมีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อที่จะทำให้การส่งออกผลไม้ไทยไปจีนเข้มแข็งและยั่งยืนยิ่งขึ้นตามยุทธศาสตร์มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัยไทยต้องให้ความสำคัญกับการยกระดับความสามารถในการแข่งขัน โดยการยกระดับคุณภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และสินค้าเกษตร โดยอาศัยจุดเด่นทั้งเอกลักษณ์และความโดดเด่นของสินค้าเกษตร รวมถึงการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของไทย พร้อมทั้งประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และภูมิปัญญาในการพัฒนาและสร้างมูลค่าสินค้าเกษตร ตลอดจนการบริหารจัดการระบบนิเวศตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การตลาด การบริโภค รวมถึงด้านโลจิสติกส์ และการเชื่อมโยงไปยังภาคการผลิตอื่น เช่น การท่องเที่ยวและบริการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศเพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ตามแนวทางของรัฐบาลไทย โดยการแก้ไขปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนเป็นการเสริมสร้างความยั่งยืนให้แก่ภาคการเกษตรของไทย ซึ่งนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความมั่นคงทางอาหาร และเป้าหมายอื่น ๆ ภายใต้ SDGs

คณะผู้ศึกษามีข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.1.1 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

5.1.1.1 ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการด้านการพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพและมาตรฐานเพิ่มขึ้นให้คำแนะนำและความรู้แก่เกษตรกรด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชสำหรับการผลิตผลไม้เพื่อการส่งออก

5.1.1.2 ส่งเสริมให้มีการปรับปรุงสายพันธุ์ให้มีคุณภาพดีขึ้นและพัฒนาสายพันธุ์ใหม่ ๆ ขณะเดียวกันรักษาความเป็นอัตลักษณ์และเรื่องราว (story) คุณค่า คุณประโยชน์ แหล่งที่มาที่ถูกต้องของผลผลิต

5.1.1.3 การควบคุมและจัดการวัตถุอันตรายและสารเคมี การกำหนดโซนพื้นที่เพาะปลูก รวมถึงการใช้ปุ๋ยชีวภาพจากธรรมชาติในการเพาะปลูกแทนการใช้ปุ๋ยเคมี และไม่เกิดสารเคมีตกค้างในผลไม้ที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค ผ่านมาตรฐานที่กำหนดของประเทศคู่ค้า และไม่ทำลายดินและน้ำ ทำให้เกิดการเกษตรที่ยั่งยืน

5.1.1.4 สนับสนุนให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามมาตรการที่จีนกำหนดอย่างเคร่งครัด เพื่อเพิ่มจำนวนโรงคัดบรรจุที่ขึ้นทะเบียนกับจีน รวมทั้งการเพิ่มจำนวนแปลงปลูกที่ผ่านการรับรอง GAP และโรงคัดบรรจุที่ผ่านการรับรอง GMP และตรวจสอบคุณภาพสินค้าก่อนการส่งออกให้เป็นไปตามมาตรฐานสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรฐานการนำเข้าสินค้าอาหาร และมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่จีนกำหนด และการยกระดับไปสู่มาตรฐาน GAP Plus และ GMP Plus

5.1.1.5 การติดตามนโยบาย มาตรการ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าผลไม้ของจีน และการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางด้านมาตรฐานที่ไม่ใช่ภาษีกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของจีน รวมทั้งศึกษาแนวทางการขยายตลาดสินค้าเกษตรและอาหารในจีน ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสินค้าเกษตรไทยในจีน โดยสำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศ

5.1.1.6 การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสมรรถภาพหรือเกษตรอัจฉริยะ เพื่อยกระดับการผลิตและเตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้า ตลอดจนช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีข้อมูลในภาพรวมเพื่อใช้วางแผนการผลิตในแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.1.7 สนับสนุนการนำเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้ในการสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์อัจฉริยะ เพื่อป้องกันการปลอมปน การควบคุมคุณภาพและความปลอดภัย วิธีการถนอมอาหาร การยืดอายุของสินค้าเกษตร ส่งเสริมการสร้างแบรนด์ และขยายช่องทางการตลาดใหม่ ๆ รวมทั้งให้ความสำคัญในการสร้างเครื่องหมายการค้าและปกป้องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

5.1.1.8 ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการบริหารจัดการแหล่งน้ำและพื้นที่ปลูกเพื่อการเกษตรอย่างเหมาะสม

5.1.1.9 ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยด้านเศรษฐกิจการเกษตร มาตรการทางการเกษตร ยกระดับการจัดทำและบริหารจัดการสารสนเทศการเกษตรแห่งชาติ พัฒนาสมรรถนะ

องค์กรและศักยภาพบุคลากร และร่วมเจรจาการค้าสินค้าเกษตรและความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การเกษตรระหว่างประเทศ

5.1.1.10 ส่งเสริมและสนับสนุนมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร ตรวจสอบรับรอง ควบคุมสินค้าเกษตรจนถึงผู้บริโภค การเจรจาแก้ไขปัญหาเชิงเทคนิค การกำหนดมาตรฐานระหว่าง ประเทศสินค้าเกษตรและอาหาร ประสานงานกับองค์การมาตรฐานระหว่างประเทศด้านคุณภาพและ ความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหาร ดำเนินการภายใต้ความตกลงว่าด้วยการบังคับใช้ มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชของสินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อปรับปรุงและยกระดับคุณภาพ สินค้าเกษตรและอาหารของไทยให้ได้มาตรฐานสากล สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก

5.1.1.11 ศึกษา ค้นคว้า พัฒนางานวิจัยการเกษตร พัฒนาบุคลากรด้านการวิจัย การเกษตร พัฒนาและเผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศในด้านการเกษตร ร่วมมือทางวิชาการกับ สถาบันการศึกษาหรือสถาบันอื่นของรัฐและเอกชนในการผลิตและพัฒนางานวิจัย และนักวิจัย การเกษตรทั้งในประเทศและต่างประเทศ เป็นศูนย์กลางในการให้บริการข้อมูลและสารสนเทศในด้านการเกษตร ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้และผลงานวิจัยในด้านการเกษตร

5.1.2 กระทรวงพาณิชย์

5.1.2.1 ส่งเสริมสนับสนุนผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นที่มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และสร้าง รายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่

5.1.2.2 จัดหาตลาดต่างประเทศ ติดต่อประสานงานและจัดระบบการติดต่อซื้อขาย ให้เหมาะสมโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

5.1.2.3 ร่วมกับภาคเอกชนปฏิรูปการบริหารจัดการผลไม้ให้รวมอยู่ในจุดเดียว ยกระดับการส่งออกให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ตั้งแต่กระบวนการผลิต จนถึงมือผู้บริโภค

5.1.2.4 เพิ่มช่องทางการส่งออกและกระจายสินค้าในช่วงฤดูกาลให้มากยิ่งขึ้น

5.1.2.5 ประชาสัมพันธ์มาตรการต่าง ๆ ของไทยให้หน่วยงานและผู้บริโภคชาวเงิน รับทราบ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการบริโภคผลไม้ไทย

5.1.2.6 การสร้างแบรนด์สินค้า โดยนำเสนอเรื่องราว (story-to-tell/narrative) ที่จะสร้างความตระหนักรู้ในหมู่ผู้บริโภคจีนเกี่ยวกับข้อมูลผลไม้ไทย ทั้งเรื่องพื้นที่ผลิต อัตลักษณ์เฉพาะ ของท้องถิ่น ข้อมูลเชิงโภชนาการและประโยชน์ต่อสุขภาพ วิธีการบริโภคที่ถูกต้อง ความหมายและ ความเป็นสิริมงคลของผลไม้ไทย

5.1.2.7 การพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและ ใช้วัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การสื่อสารที่เข้าใจง่ายและทันสมัยสอดคล้องกับความก้าวหน้าด้าน เทคโนโลยี ของจีน โดยสามารถออกแบบฉลากพร้อม QR code ที่มีรายละเอียดและข้อมูลของผลไม้

5.1.2.8 การแสวงหาตลาดต่างประเทศที่กว้างขึ้นเพื่อรองรับผลผลิต โดยออกงานระดับโลก โดยเฉพาะงานแสดงสินค้าต่าง ๆ ในจีนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่จัดขึ้นตลอดทั้งปี เพื่อประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทยให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ตลอดจนเทศกาลอาหารและผลไม้ไทยของสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ในจีนที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

5.1.2.9 การจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ที่เข้าถึงตลาดในจีน ผ่านช่องทาง e-Commerce และแพลตฟอร์มดิจิทัลที่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคในจีน รวมถึงจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ผลไม้ไทยเป็นการเฉพาะในจีนผ่านช่องทางออนไลน์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผลไม้ไทยเข้าถึงผู้บริโภคในจีนได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเมืองรองระดับ 3 และ 4 ที่ยังมีศักยภาพขยายตัวได้อีกมาก

5.1.3 กระทรวงคมนาคม

5.1.3.1 สนับสนุนการพัฒนา digital logistics โดยนำเทคโนโลยีด้านการวิเคราะห์ข้อมูล ปัญญาประดิษฐ์ และเทคโนโลยีอัจฉริยะอื่น ๆ เข้ามาเสริมศักยภาพระบบคมนาคมขนส่งในส่วนต่าง ๆ ให้มีการทำงานแบบอัจฉริยะ แบบอัตโนมัติ และมุ่งเน้นประสิทธิภาพสูงสุด

5.1.3.2 อำนวยความสะดวกทางการค้าและเพิ่มประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าและเครือข่ายโลจิสติกส์ให้เชื่อมโยงตลอดทั้งต้นทางและปลายทางพร้อมส่งเสริมและพัฒนาระบบห่วงโซ่อุปทานเส้นทางการค้าที่สนับสนุนซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งสนับสนุนการเปลี่ยนรูปแบบการขนส่งสู่รูปแบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (multimodal) ที่สามารถลดต้นทุนโลจิสติกส์ ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

5.1.3.3 พัฒนาและยกระดับมาตรฐานการอำนวยความสะดวกทางการค้าให้สอดคล้องกับมาตรฐานการค้าโลก green logistics ส่งเสริมให้เกิดระบบโลจิสติกส์ที่ยั่งยืน เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ การนำส่งสินค้าจากผู้ผลิตถึงผู้บริโภค และช่วยเพิ่มขีดความสามารถให้แก่ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมทั้งในแง่การลดต้นทุนการผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่ม การประหยัดพลังงานและการรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกันด้วย

5.1.4 กระทรวงการต่างประเทศ

โดยที่ฝ่ายจีนมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบและมาตรการการนำเข้าสินค้า รวมถึงผลไม้จากต่างประเทศอย่างฉับพลัน ทั้งจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ยังไม่ยุติ และปัญหาอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต กระทรวงการต่างประเทศทั้งส่วนกลางและสำนักงานในต่างประเทศ จึงจำเป็นต้องทำงาน “เชิงรุก” เพื่อติดตาม วิเคราะห์ และประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจากมาตรการของฝ่ายจีน เช่น การปิดด่าน การยกระดับความเข้มงวดในการตรวจสอบ ฯลฯ อันนำไปสู่การแจ้งเตือนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยให้มีมาตรการรับมือรวมทั้งการเจรจากับผู้นำรัฐบาล ผู้นำมณฑล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของจีน เพื่อแก้ไขปัญหาและ

เร่งบรรเทาความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งออก ตลอดจนสามารถให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาทั้งระยะเร่งด่วน ระยะกลาง และระยะยาว

โดยสรุป กระทรวงการต่างประเทศควรมีบทบาทใน 4 ด้านที่สำคัญ ได้แก่

5.1.4.1 การติดตาม วิเคราะห์ ประเมินสถานการณ์ และแจ้งเตือน โดยอาจารย์เริ่มกลไกในต่างประเทศ เช่น คณะทำงานของสำนักงานในจีนแบบบูรณาการ โดยคณะกรรมการจะต้องรายงานสถานการณ์ปัจจุบัน ติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และสามารถแจ้งเตือนภาครัฐและภาคเอกชนให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันทั่วถึงที่ ลดผลกระทบในเชิงลบที่อาจจะเกิดขึ้น ฯลฯ

5.1.4.2 การเจรจาและผลักดันกับฝ่ายจีน เช่น การหีบยกประเด็นที่ไทยต้องการผลักดันในการพบหารือระหว่างผู้นำของไทยและจีน และสนับสนุนการเจรจากับผู้แทนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ในการอำนวยความสะดวกในการนำเข้าผลไม้ไทย

5.1.4.3 การผลักดันมาตรฐานเกษตรปลอดภัยของไทยร่วมกับหน่วยงานของไทย โดยการศึกษาแนวทางของประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศคู่แข่งของไทย การประชาสัมพันธ์สินค้าเกษตรที่มีคุณภาพสูงตรงตามมาตรฐานที่กำหนด สินค้าที่ได้รับการรับรองคุณภาพ ผ่านสถานเอกอัครราชทูต และสถานกงสุลใหญ่ ตลอดจนการให้ข้อมูลแก่รัฐบาล ผู้ประกอบการและประชาชนเกี่ยวกับมาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช การเปลี่ยนแปลงด้านกฎระเบียบและแนวโน้มความต้องการบริโภคสินค้าอาหารและผลไม้ของจีน เพื่อยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลไม้ไทยอย่างยั่งยืน

5.1.4.4 การกระตุ้นอุปสงค์ผลไม้และสินค้าเกษตรของไทยในตลาดจีน โดยอาศัยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานเอกอัครราชทูต และสถานกงสุลใหญ่ เช่น งานเทศกาลไทย งานประชาสัมพันธ์สินค้าไทย รวมทั้งการสร้าง KOL จากนักเรียนนักศึกษาไทยในจีน และนักศึกษาจีนที่เรียนภาษาไทย

5.1.4.5 การสนับสนุนการพัฒนาภาพลักษณ์ของผลไม้ไทยในตลาดจีน โดยมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แบรนด์ผลไม้ไทย เพื่อสร้างความนิยมและอุปสงค์ของผลไม้ไทยอย่างยั่งยืน

5.1.5 กระทรวงการคลัง (กรมศุลกากร)

สนับสนุนการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีการศุลกากร จัดเก็บภาษีอากรสำหรับสินค้านำเข้าและส่งออก

5.1.6 เกษตรกรผู้ผลิตและผู้ประกอบการ

ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของอาหาร การดูแลสุขภาพควบคู่ไปกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระยะยาว เพื่อให้คำนึงถึงกระบวนการผลิตที่เป็นไปตามมาตรฐานสากล เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

5.2 บทเรียนที่เรียนรู้จากการทำรายงาน

5.2.1 การกำหนดหัวข้อการทำรายงานจำเป็นต้องคำนึงถึงการบูรณาการความเชี่ยวชาญและความรู้จากหลายสาขาของสมาชิกในกลุ่ม โดยในเบื้องต้น คณะผู้ศึกษาได้หารือเกี่ยวกับความเชี่ยวชาญและความรู้ รวมทั้งเครือข่ายของสมาชิกกลุ่มจากทั้ง 4 กระทรวง กล่าวคือ กระทรวงการต่างประเทศ จำนวน 8 คน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 1 คน กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 1 คน และกระทรวงการคลัง 1 คน และพบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-จีน และมีความสนใจเกี่ยวกับปัญหาด้านการเกษตร นอกจากนี้ ปัญหาการส่งออกผลไม้ไทยไปยังจีน ยังเป็นประเด็นท้าทายที่รัฐบาลให้ความสำคัญ เนื่องจากจีนเป็นผู้นำเข้าสินค้าเกษตรที่ใหญ่ที่สุดและเป็นประเทศคู่ค้าสินค้าเกษตรอันดับหนึ่งของไทย มีมูลค่าการค้าในปี 2564 ถึง 22,230 ล้านดอลลาร์สหรัฐ การส่งออกผลไม้ไปจีนนอกจากจะส่งผลกระทบต่อมูลค่าการค้าส่งออกสินค้าเกษตรของไทยโดยรวมแล้วยังมีความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) และแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (2) ประเด็นการต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้ คณะผู้ศึกษาจึงเลือก “ยุทธศาสตร์มาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย: กรณีศึกษาการส่งออกผลไม้ไทยไปจีนในช่วงโควิด-19” เป็นหัวข้อในการศึกษา

5.2.2 คณะผู้ศึกษาได้นำความรู้ด้านการบริหารองค์กรแบบ agile organization management มาปรับใช้ในการทำงานร่วมกันภายในกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกมีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาที่หลากหลาย บางส่วนทำงานในไทยและบางส่วนทำงานในต่างประเทศ การนำความรู้ด้านการบริหารองค์กรมาใช้ช่วยให้คณะผู้ศึกษาสามารถแบ่งงานและทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้ คณะผู้ศึกษายังได้นำความรู้จากการบรรยายในห้องเรียนของหลักสูตรนักบริหารการทูตรุ่นที่ 14 มาประกอบการจัดทำรายงาน ทั้งด้านยุทธศาสตร์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความมั่นคง และด้านวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม ฯลฯ

5.2.3 คณะผู้ศึกษาได้มีโอกาเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย ทั้งมาตรฐานของไทยในฐานะประเทศผู้ส่งออก เช่น ระบบ Good Manufacturing Practice (GMP) มาตรฐาน Good Agricultural Practices (GAP) และมาตรฐานด้านสุขอนามัยของหน่วยงานจีน คือ สำนักงานศุลกากรแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (General Administration of Customs of the People's Republic of China: GACC) รวมทั้งมาตรการที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การยกระดับความเข้มงวดมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดจากอาหารนำเข้าที่ขนส่งโดยห่วงโซ่ควบคุมความเย็น ทั้งในระดับส่วนกลางและหน้าด่าน เป็นต้น

5.2.4 คณะผู้ศึกษาได้มีโอกาสดลองใช้เครื่องมือการวิเคราะห์ที่หลากหลาย เช่น SWOT และ PESTEL ซึ่งเปิดโอกาสให้สมาชิกสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ

ของกันและกัน ช่วยเพิ่มพูนทักษะด้านการวิเคราะห์โจทย์ของสมาชิกกลุ่มให้สามารถใช้นำรูปแบบการวิเคราะห์กรณีศึกษาของจีนในรายงานนี้ไปปรับใช้กับกรณีศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

5.2.5 คณะผู้ศึกษาได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการทำงานและการประสานงานในเชิงบูรณาการภายใต้โจทย์/เป้าหมายและกรอบเวลาร่วมกัน โดยทุกคนได้พยายามใช้ทรัพยากรทุกด้านที่มีให้เกิดความคุ้มค่าและตอบสนองต่อสถานการณ์/ข้อจำกัดที่มีให้ได้มากที่สุด ซึ่งเป็นแนวทางที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาตนเอง การทำงานร่วมกันเป็นทีม และการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน อันถือเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้การปฏิบัติราชการในยุคปัจจุบันมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีได้ เชื่อว่า ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการจัดทำรายงานกลุ่มฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มในการนำไปปรับใช้กับการปฏิบัติราชการในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ/งานวิจัย

ณัฐรัฐระพี วงศ์ชนเดช. ปัญหาทางกฎหมายด้านการควบคุมระบบคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร.

กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2562.

เอกสารใช้ภายในหน่วยงานราชการ

กรมเอเชียตะวันออก. การขนส่งสินค้าเกษตรจากไทยไปจีน. กรกฎาคม 2565.

กรมเอเชียตะวันออก. โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ ที่ 1304/1160/2563, 27 ตุลาคม 2563.

กรมเอเชียตะวันออก. โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ ที่ 1304/310/2565, 11 เมษายน 2565.

กรมเอเชียตะวันออก. โทรเลขกระทรวงการต่างประเทศ ลับ ที่ 1304/621/2565, 12 กรกฎาคม 2565.

ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว. สถานการณ์ผลไม้ไทยในตลาดจีนปี 2564 และแนวโน้ม. มิถุนายน 2565.

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง. โทรเลขสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง ที่ PEK 126/2565, 21 กุมภาพันธ์ 2565.

สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง. บันทึกข้อความ ที่ กษ 0211.5/201, 15 กรกฎาคม 2565.

สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง. บันทึกข้อความ ที่ กษ 0211.5/225, 2 สิงหาคม 2565.

สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครเซี่ยงไฮ้. ทิศทางแนวโน้มตลาดสินค้าผลไม้ในจีนและเส้นทางขนส่งสินค้าผลไม้จากไทยไปจีน. เอกสารประกอบการบรรยาย.

สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง. บันทึกข้อความ ที่ พณ 11009/245, 20 กรกฎาคม 2565.

สำนักงานพาณิชย์ในต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง. เวียดนามจ่อส่งออกทุเรียนสดเข้าตลาดจีน. 22 กรกฎาคม 2565.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมประชาสัมพันธ์. ไทย-จีนกระชับความสัมพันธ์ความร่วมมือด้านการกักกันและด้านความปลอดภัยอาหาร. [ออนไลน์]. 2565. แหล่งที่มา: <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/33/iid/106515>.

คึกคัก ทูเรียนไทยลือตบินตรงไปหนานหนิง แค่ 2 ชั่วโมง. กรุงเทพฯธุรกิจ. [ออนไลน์]. 15 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/business/1004569>.

“จूरินทร์” ถกแผนส่งออกผลไม้ไปจีนตั้งเป้า 5.3 แสนตัน. กรุงเทพฯธุรกิจ. [ออนไลน์]. 4 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1002488>.

ซินล่างฉายจิง. วิเคราะห์การนำเข้าส่งออกผลไม้ของจีนปี ค.ศ. 2021 (ภาษาจีน). Finance Sina. [ออนไลน์]. 31 ธันวาคม 2564. แหล่งที่มา: <https://finance.sina.com.cn/roll/2021-12-31/doc-ikyakumx7507609.shtml>.

ซินล่างฉายจิง. วิเคราะห์การนำเข้าส่งออกผลไม้ของจีนปี ค.ศ. 2022 (ภาษาจีน). Finance Sina. [ออนไลน์]. 20 เมษายน 2565. แหล่งที่มา: <https://finance.sina.com.cn/roll/2022-04-20/docimcwipii5429274.shtml>.

ดร.ปริญญา จันทรศรี. มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://stri.cmu.ac.th/article_detail.php?id=35.

ทูปสถิติ ! ผลไม้ส่งออกไปจีน ปี 65 เกิน 1 ล้านตัน กวาดรายได้กว่า 9 หมื่นล้านบาท. ฐานเศรษฐกิจ. [ออนไลน์]. 27 กรกฎาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://www.thansettakij.com/economy/534318>.

นลินทิพย์ เพณี. มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย: การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) พืชอาหาร. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: https://alc.doae.go.th/wp-content/uploads/2019/11/GAP-foodcrop_-กสก27พย62edit.pdf.

ฝ่ายเกษตรประจำสถานกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว. ประกาศเรื่องบัญชีรายชื่อผลไม้ที่ประเทศจีนอนุญาตให้นำเข้าและรายชื่อประเทศ/เขตที่ส่งออก. [ออนไลน์]. 7 กันยายน 2565. แหล่งที่มา: <http://www.opsmoac.go.th/guangzhou>.

ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีนประจำนครซีอาน. โอกาสตลาดผลไม้ไทยในนครซีอาน. [ออนไลน์]. 13 พฤษภาคม 2565. แหล่งที่มา: <https://thaibizchina.com/article/โอกาสตลาดผลไม้ไทยในนคร/>.

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. Digital technology กับการยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทย. [ออนไลน์]. 10 ตุลาคม 2562. แหล่งที่มา: <https://www.pier.or.th/abridged/2019/19/>.

สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศประจำกรุงปักกิ่ง. ประกาศเรื่อง GACC ยกระดับความสมบูรณ์มาตรการการป้องกันควบคุมการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ณ ด่านนำเข้าสำหรับอาหารนำเข้าที่ขนส่งโดยห่วงโซ่ควบคุมความเย็น. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.opsmoac.go.th/beijing-home>

สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. การค้าระหว่างประเทศของไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน. กระทรวงพาณิชย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSummary>

สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. โครงสร้างสินค้าออกของไทย ปี 2535-2565 (มกราคม-กรกฎาคม). กระทรวงพาณิชย์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=ExportStructure&Lang=Th>.

สำนักงานเลขาธิการกรมส่งเสริมการเกษตร. เกษตรฯ เปิด Roadmap แผนปฏิบัติการพัฒนาผลไม้ไทย ปี 2565-2570. [ออนไลน์]. 22 สิงหาคม 2563. แหล่งที่มา: <https://secreta.doe.go.th/?p=6588>.

Mekong Delta provinces help fruit farmers find markets. Viet Nam News. [Online]. 9 July 2022. Available from: <https://vietnamnews.vn/economy/1267401/mekong-delta-provinces-help-fruit-farmers-find-markets.html>.

The Economist Group. Global Food Security Index 2021. [Online]. Available from: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/Index>.

VNA. Mekong Delta to expand fruit seafood production in response to climate change, 2020. Vietnam Plus. [Online]. 15 August 2020. Available from: <https://en.vietnamplus.vn/mekong-delta-province-embraces-rooftop-solar/179501.vnp>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

โครงสร้างสินค้าออกของไทย ปี 2555-2565 (มกราคม-กรกฎาคม)

มูลค่า: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ปี	รวม			สินค้าเกษตร			สินค้าอุตสาหกรรม การเกษตร		
	มูลค่า	ขยายตัว	สัดส่วน	มูลค่า	ขยายตัว	สัดส่วน	มูลค่า	ขยายตัว	สัดส่วน
2555-2564									
2555	229,084.26	2.92	100.00	23,436.13	-19.30	10.23	18,102.71	3.58	7.90
2556	228,498.54	-0.26	100.00	22,704.31	-3.12	9.94	17,292.28	-4.48	7.57
2557	227,461.99	-0.45	100.00	22,364.79	-1.50	9.83	17,007.51	-1.65	7.48
2558	214,309.58	-5.78	100.00	20,169.37	-9.82	9.41	16,612.25	-2.32	7.75
2559	215,387.54	0.50	100.00	19,408.54	-3.77	9.01	16,723.17	0.67	7.76
2560	236,634.68	9.86	100.00	22,960.34	18.30	9.70	17,054.42	1.98	7.21
2561	252,956.98	6.90	100.00	23,222.28	1.14	9.18	18,253.27	7.03	7.22
2562	246,268.80	-2.64	100.00	21,781.43	-6.20	8.84	18,778.81	2.88	7.63
2563	231,634.11	-5.94	100.00	21,101.49	-3.12	9.11	18,058.43	-3.84	7.80
2564	272,006.08	17.43	100.00	26,151.33	23.93	9.61	19,326.54	7.02	7.11
2565									
ม.ค.- ก.ค.	172,814.10	11.49	100.00	16,661.85	7.83	9.64	14,066.11	29.33	8.14

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร

ภาคผนวก ข.

สถานการณ์การค้าไทย-จีน (ปี 2563-เดือนมิถุนายน 2565)

มูลค่าการค้าไทย-จีน									
หน่วย: ล้านดอลลาร์สหรัฐ									
ปี	มูลค่ารวม	ขยายตัว (%)	สัดส่วน ไทย-โลก	ไทย ส่งออก	ขยายตัว (%)	ไทย นำเข้า	ขยายตัว (%)	ดุลการค้า	ขยายตัว (%)
2563	79,613.67	0.2186	18.19	29,813.01	2.2063	49,800.65	-0.9348	-19,987.64	5.2769
2564	103,818.88	30.40	19.27	37,266	25.00	66,553	33.64	-29,288	-46.53
2565 (ม.ค.-มิ.ย.)	54,454.60	9.37	17.88	18,453.61	0.78	36,000.99	14.36	-17,547.38	-33.25

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

ภาคผนวก ค.

สินค้าส่งออก 15 อันดับแรกของไทยไปจีน ระหว่างปี 2563-เดือนมิถุนายน 2565

จีน

ชื่อสินค้า	มูลค่า : ล้านเหรียญสหรัฐ				อัตราการขยายตัว(%)				สัดส่วน (%)			
	2563	2564	2564 (ม.ค.-มิ.ย.)	2565 (ม.ค.-มิ.ย.)	2563	2564	2564 (ม.ค.-มิ.ย.)	2565 (ม.ค.-มิ.ย.)	2563	2564	2564 (ม.ค.-มิ.ย.)	2565 (ม.ค.-มิ.ย.)
- ผลไม้สด แช่เย็น แช่แข็งและแห้ง	2,908.84	5,073.57	2,633.52	3,094.90	39.44	74.42	70.32	17.52	9.76	13.61	14.38	16.77
- ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	1,601.65	2,756.75	1,419.25	1,678.81	17.68	72.12	80.16	18.29	5.37	7.40	7.75	9.10
- ผลิตภัณฑ์ยาง	2,819.71	2,812.71	1,475.46	1,670.66	17.17	-0.25	-4.94	13.23	9.46	7.55	8.06	9.05
- เม็ดพลาสติก	2,957.50	3,367.80	1,538.62	1,655.29	-7.84	13.87	10.29	7.58	9.92	9.04	8.40	8.97
- เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	2,207.99	2,854.65	1,442.82	1,556.75	14.18	29.29	33.02	7.90	7.41	7.66	7.88	8.44
- เคมีภัณฑ์	1,623.15	2,352.71	1,149.79	862.11	-10.32	44.95	40.65	-25.02	5.44	6.31	6.28	4.67
- ยางพารา	1,284.19	1,966.56	885.93	829.92	-20.56	53.14	45.31	-6.32	4.31	5.28	4.84	4.50
- ไม้และผลิตภัณฑ์ไม้	1,063.29	1,237.04	581.89	639.34	-4.58	16.34	15.99	9.87	3.57	3.32	3.18	3.46
- ทองแดงและของทำด้วยทองแดง	633.81	988.09	453.63	618.80	64.80	55.90	37.14	36.41	2.13	2.65	2.48	3.35
- สินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ	1,274.81	1,483.46	698.89	502.09	-15.12	16.37	13.47	-28.16	4.28	3.98	3.82	2.72
- เครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล	547.05	731.29	350.68	386.85	-7.30	33.68	59.79	10.32	1.83	1.96	1.92	2.10
- แอมวงจรไฟฟ้า	702.51	719.45	344.45	348.61	-6.95	2.41	0.14	1.21	2.36	1.93	1.88	1.89
- สินค้าอุตสาหกรรมเกษตรอื่น ๆ	298.06	351.71	130.90	309.96	106.41	18.00	-8.04	136.79	1.00	0.94	0.71	1.68
- รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ	1,389.50	1,361.65	692.32	256.66	15.49	-2.00	1.17	-62.93	4.66	3.65	3.78	1.39
- รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ	393.65	498.02	252.61	209.65	129.12	26.51	52.62	-17.01	1.32	1.34	1.38	1.14
รวม 15 รายการ	21,705.72	28,555.46	14,050.75	14,620.41	6.99	31.56	30.14	4.05	72.81	76.63	76.73	79.23
อื่น ๆ	8,107.30	8,710.16	4,260.54	3,833.20	-8.71	7.44	10.72	-10.03	27.19	23.37	23.27	20.77
รวมทั้งสิ้น	29,813.01	37,265.62	18,311.28	18,453.61	2.21	25.00	25.03	0.78	100.00	100.00	100.00	100.00

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

ภาคผนวก ง.

มูลค่าการค้าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน
ปี 2562-2564

มูลค่า: ล้านบาท

	มูลค่าการค้า				การค้าสินค้าเกษตร (เฉลี่ยปี)	สัดส่วนสินค้า เกษตร ^{1/} (ร้อยละ)
	2562	2563	2564	เฉลี่ย		
การค้า	2,478,419	2,493,864	3,299,212	2,757,165	348,254	12.63
ส่งออก	900,187	926,223	1,171,478	999,296	278,766	27.90
นำเข้า	1,578,232	1,567,641	2,127,734	1,757,869	69,488	3.95
ดุลการค้า	-678,044	-641,418	-956,257	-758,573	209,278	

หมายเหตุ: ^{1/} สัดส่วนมูลค่าการค้าสินค้าเกษตรระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเทียบกับมูลค่าการค้าทุกสินค้านี้ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน (เฉลี่ยปี 2562-2564)

ที่มา: กรมศุลกากร (2565)

ภาคผนวก จ.

มูลค่าและอันดับการส่งออกสินค้าเกษตรไปสาธารณรัฐประชาชนจีน 20 อันดับแรก
ปี 2562-2564

มูลค่า: ล้านบาท

อันดับ	รายการ	มูลค่าการส่งออก (ล้านบาท)				สัดส่วน (ร้อยละ)	GR (ร้อยละ)
		2562	2563	2564	เฉลี่ย		
1.	ทุเรียน (081060)	26,341	47,798	98,310	57,483	20.60	93.19
2.	มันสำปะหลัง (071410)	16,218	21,408	41,334	26,320	9.43	59.64
3.	สตาร์ชทำจาก มันสำปะหลัง (110814)	20,132	22,222	37,487	26,614	9.54	36.46
4.	ยางธรรมชาติ (ทีเอสเอ็นอาร์) (400122)	33,320	22,271	37,366	30,986	11.10	5.90
5.	ลำไยสด (081090)	10,546	13,325	19,008	14,293	5.12	34.26
6.	ฝรั่ง มะม่วงและมังคุด (080450)	12,073	11,955	16,268	13,432	4.81	16.08
7.	น้ำยางธรรมชาติ (400110)	12,872	13,749	15,990	14,204	5.09	11.46
8.	เนื้อสัตว์ปีกชิ้นและ ส่วนอื่น แช่เย็นจนแข็ง (020714)	6,856	11,098	10,449	9,468	3.39	23.45
9.	ผลไม้และลูกนัต อื่นๆ (081190)	5,192	6,325	9,397	6,971	2.50	34.53
10.	ยางแผ่นรมควัน (400121)	3,753	3,304	8,691	5,249	1.88	52.17
11.	ข้าวที่สีบ้างแล้วหรือ สี ทั้งหมด จะขัดหรือไม่ ก็ตาม (100630)	6,690	6,781	8,019	7,163	2.57	9.48
12.	ผลไม้แห้งอื่น ๆ เช่น ลำไย และมะขาม (081340)	6,227	6,699	7,264	6,730	2.41	8.01
13.	น้ำตาลอื่น ๆ รวมถึงน้ำตาล อินเวิร์ต เช่น มอลโทสและ น้ำเชื่อมมอลโทส (170290)	1,028	5,493	6,650	4,390	1.57	154.36
14.	อาหารปรุงแต่งอื่น ๆ เช่น เต้าหู้ แอลกอฮอล์ผง และ ครีมเทียม (210690)	6,193	6,118	5,571	5,960	2.14	-5.15
15.	มะพร้าวอื่น ๆ เช่น มะพร้าว อ่อน (080119)	1,923	2,590	5,173	3,229	1.16	64.00

อันดับ	รายการ	มูลค่าการส่งออก (ล้านบาท)				สัดส่วน (ร้อยละ)	GR (ร้อยละ)
		2562	2563	2564	เฉลี่ย		
16.	เครื่องตี๋ม เช่น นมถั่วเหลือง และเครื่องตี๋ม ที่มีกาแพ (220299)	1,760	5,264	5,157	4,060	1.45	71.16
17.	กุ้ง เช่น กุ้งกุลาดำ กุ้งขาว และกุ้งก้ามกราม (030617)	5,477	4,078	4,744	4,766	1.71	-6.94
18.	ปลาหรือสัตว์น้ำป่น (230120)	1,836	2,791	3,272	2,633	0.94	33.52
19.	มะพร้าวทั้งกะลา (080112)	1,185	1,842	2,943	1,990	0.71	57.58
20.	ปลายข้าวที่ใช้เป็นอาหาร สัตว์ (100640)	2,618	1,617	2,438	2,224	0.80	-3.50
	รวม 20 อันดับ	182,240	216,728	345,531	248,166	88.92	38
	อื่นๆ	37,409	25,443	29,870	30,907	11.08	-11
	รวมส่งออกสินค้าเกษตร ทั้งหมด	219,649	242,171	375,401	279,074	100	31

ที่มา: กรมศุลกากร (2565)

ภาคผนวก ฉ.

แหล่งนำเข้าสินค้าเกษตรของจีน 20 อันดับ ปี 2562-2564

มูลค่า: ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ลำดับ	ประเทศที่เงินนำเข้า สินค้าเกษตร	2562	2563	2564	มูลค่าเฉลี่ย 3 ปี	สัดส่วน (ร้อยละ)	อัตราการ เติบโต เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)
	โลก	143,625	165,379	212,892	173,966	100.00	21.75
1	บราซิล	28,542	34,214	44,049	35,602	20.46	24.23
2	สหรัฐอเมริกา	12,688	21,443	36,562	23,565	13.55	69.75
3	ไทย	8,411	8,891	13,635	10,312	5.93	27.32
4	นิวซีแลนด์	8,479	8,577	10,790	9,282	5.34	12.81
5	อินโดนีเซีย	6,153	6,205	9,674	7,344	4.22	25.38
6	แคนาดา	7,062	7,139	8,619	7,607	4.37	10.48
7	ออสเตรเลีย	8,205	7,772	7,083	7,687	4.42	-7.09
8	อาร์เจนตินา	6,508	6,206	6,394	6,369	3.66	-0.88
9	ฝรั่งเศส	3,894	4,601	6,344	4,946	2.84	27.64
10	ยูเครน	2,440	3,668	5,237	3,782	2.17	46.51
11	สเปน	2,100	3,973	4,946	3,673	2.11	53.47
12	รัสเซีย	3,584	4,074	4,277	3,978	2.29	9.24
13	เวียดนาม	3,562	4,187	4,205	3,985	2.29	8.65
14	ชิลี	3,449	3,766	3,941	3,719	2.14	6.88
15	เนเธอร์แลนด์	2,971	3,751	3,827	3,517	2.02	13.48
16	มาเลเซีย	3,038	3,496	3,930	3,488	2.00	13.73
17	อินเดีย	2,338	2,247	3,325	2,637	1.52	19.25
18	อุรุกวัย	2,086	1,731	2,602	2,140	1.23	11.70
19	เปรู	1,848	1,461	2,471	1,927	1.11	15.64
20	เอกวาดอร์	2,264	1,980	2,408	2,217	1.27	3.12

ที่มา: International Trade Centre (2022)

ภาคผนวก ข.

สถานการณ์การส่งออกผลไม้ และมาตรการบริหารจัดการผลไม้ ปี 2565

ที่มา: กรุงเทพมหานคร

คณะผู้จัดทำ**รายชื่อกลุ่มจัดทำรายงานการศึกษากลุ่ม (Group Project)****หลักสูตรนักบริหารการทูต (นบท.) รุ่นที่ 14 ปี 2565****กลุ่มที่ 3**

1. นายดนนท์	เขาว์วิศิษฐ์
2. นางสาววัลลภา	จิตรสมบูรณ์
3. นางพิมพ์พิริย์	มณีรัตน์
4. นายระพีพงศ์	บรรจงศิลป์
5. นายร่มเดช	พิศาลพงศ์
6. นางณัฐริกา	กระแสรสาร
7. นายจักรพันธ์	ยุวรี
8. นางสาววรมน	สินสุวรรณ
9. นางสาวจีระพร	จีระนนทกิจ
10. นายมาฆะ	ภูจินดา
11. นางสาวหิรัญญา	สระสม